

RAPORTTEJA 128

LUONNONTUOTEALA POHJOIS-POHJANMAALLA NYKYTILA JA MAHDOLLISUUDET

JOHANNA KINNUNEN

LUONNONTUOTEALA POHJOIS-POHJANMAALLA NYKYTILA JA MAHDOLLISUUDET

JOHANNA KINNUNEN

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoitus:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

FOODWEST

KETEK
TEKNOLOGIAKESKUS
KETEK OY

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

OAMK

OHJELMAN AMMATTIOHJEKANSIO

ITÄ-SUOMEN
YLIOPISTO

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnrotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 128

Kannen kuva Johanna Kinnunen

ISBN 978-952-10-8499-7 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

ESIPUHE

Luonnontuotealan innovaatioverkosto ja toimialan uudet mahdollisuudet (LT-INNO) -hankkeessa on selvitetty luonnontuotealaan liittyviä toimijoita ja yrityksiä kolmen maakunnan alueella. Tähän raporttiin on koottu tietoa Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan nykytilasta eli alueen luonnontuotealan osaamisesta, vahvuuksista, heikkouksista sekä alan uusista mahdollisuuksista. Selvitystä tehtiin erityisesti toimistotyönä sekä yritys- ja toimijahaastatteluiden kautta. Työskentelytapana käytettiin myös räätälöityjä kehittämis-työpajoja, joiden avulla pyrittiin lisäksi yritysten ja toimijoiden keskinäiseen verkostoitumiseen. Tekijää ovat raportin laatimisessa asiantuntemuksellaan ja kommentillaan avustaneet Kaisu Sipola (Oulun ammattikorkeakoulu) sekä Seija Niemi (Lapin ammattikorkeakoulu). Raportin ensimmäinen versio on julkaistu vuonna 2013 Oulun ammattikorkeakoulun verkkojulkaisusarja ePookissa (<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-098-5>).

Raportti on laadittu Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin hallinnoimassa LT-INNO -hankkeessa osatoteuttajana toimivan Oulun ammattikorkeakoulun Tekniikan ja luonnonvara-alan yksikössä. LT-INNO -hanketta toteuttavat osaltaan myös Foodwest Oy, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT, Rovaniemi), Lapin ammattikorkeakoulu, Itä-Suomen yliopisto sekä Teknologiakeskus KETEK Oy. Hankkeen toteutusaika on 1.12.2011–30.11.2014. Hanke toteuttaa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007–2013 ja sitä rahoittavat Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta.

Kiitämme kaikkia haastatteluihin ja työpajoihin osallistuneita yrityksiä ja muita toimijoita.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	8
1 JOHDANTO	9
2 MONIMUOTOINEN POHJOIS-POHJANMAA	10
3 LUONTO JA RAAKA-AINEET – POHJOIS-POHJANMAAN VAHVUUS	13
3.1 Luonnontuotteiden raaka-ainetuotanto	14
3.2 Luonnontuotteet elintarvikealalla – ekologista lähiruokaa	20
3.3 Luonnosta lisäarvoa matkailualalle	21
3.4 Luonnontuotteet hyvinvointialalla – mahdollisuuksia yhteistyössä ja uusissa sovelluksissa	24
3.5 Luonnontuotteet kemiallisten tuotteiden valmistuksessa	25
3.6 Luonnontuotteiden hyödyntäminen muilla toimialoilla	27
4 LUONNONTUOTEALAN NYKYTILA JA MAHDOLLISUUDET POHJOIS-POHJANMAALLA – ALUEEN YRITTÄJIEN JA TOIMIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ	28
4.1 Tutkimusaineisto ja -menetelmät	28
4.2 Luonnontuotealan toimijat Pohjois-Pohjanmaalla	28
4.3 Luonnontuotealan yritykset Pohjois-Pohjanmaalla	30
4.4 Yritys- ja toimijahaastattelut	30
4.4.1 Luonnontuotealaa edistävät verkostot ja toimijat	30
4.4.2 Hyvät esimerkit luonnontuotealan edistämiseksi	30
4.4.3 Luonnontuotealan nykytila – vahvuudet ja painotukset	32
4.4.4 Luonnontuotealan tulevaisuus – mahdollisuudet ja kehitysnäkymät	34
4.4.5 Luonnontuotealaa rajoittavat tekijät	37
4.4.6 Keskeisimmät tutkimus-, koulutus- ja kehittämistarpeet	40
4.4.7 Ideat yrittäjyyden edistämiseksi	42
4.4.8 Toivottavat yhteistyön laajenemissuunnat	43
4.4.9 Haastattelutulosten yhteenveto	43
4.5 Pohjois-Pohjanmaan alueellinen INNO-työpaja	45
5 LUONNONTUOTEALAN ALUEELLINEN NELIKENTTÄANALYYSI (SWOT)	52
6 LUONNONTUOTEALA POHJOIS-POHJANMAALLA – TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	53
LÄHTEET	56
LIITE 1. Luonnontuotealan yritys- /toimija-haastattelu	58
LIITE 2. Luonnontuotteisiin liittyvää koulutusta Pohjois-Pohjanmaan oppilaitoksissa vuonna 2012	61
LIITE 3. Luonnontuotteisiin liittyviä lyhytkursseja Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2012	63
LIITE 4. Luonnontuotealaan liittyviä organisaatioita Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2012	64
LIITE 5. Esimerkkejä luonnontuotealan hankkeista Pohjois-Pohjanmaalla	69
LIITE 6. Luonnontuotteita hyödyntäviä yrityksiä Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2012	74
LIITE 7. Haastattelututkimuksessa kesän 2012 aikana haastatellut henkilöt	79
LIITE 8. Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan SWOT-luonnos taustakartoituksen perusteella	80

KUVAT

Kuva 1.	Suomen maaseututyypit 2006.....	11
Kuva 2.	MARSI-aluejako sekä EU-tukialueet.....	14
Kuva 3.	Mustikka on Suomessa määrällisesti yleensä toiseksi suurin kaupallisesti hyödynnetty luonnonmarja	15
Kuva 4.	Koivunpunikkittati on herkullinen ruokasieni, joka täytyy kypsentää huolella	16
Kuva 5.	Nokkonen on yksi yleisimmin hyödynnetyistä villivihanneksista	18
Kuva 6.	Oulujokilaaksosta löytyy komeita jäkälikköjä.....	19
Kuva 7.	Pohjois-Pohjanmaalla toimii useita pienmeijereitä, joiden tuotteita myydään erityisesti lähialueella	20
Kuva 8.	Maitohorsman versot sekä voikukan lehdet ovat tuttuja villivihanneksia monelle hortoilijalle sekä elintarvikealan ammattilaiselle.....	21
Kuva 9.	Pohjois-Pohjanmaan matkailualueet.....	22
Kuva 10.	Karu hiekkakangasmaasto on yleistä Rokuan alueella.....	22
Kuva 11.	Lehmäntatti ei ole yleisesti kaupallisessa käytössä, vaikka luokitellaankin hyväksi ruokasieneksi	24
Kuva 12.	Nokkonen sisältää tunnetusti runsaasti tärkeitä ravintoaineita	25
Kuva 13.	Terva ja pihka ovat perinteisiä erilaisissa hoitovoiteissa käytettyjä luonnon raaka-aineita ..	25
Kuva 14.	Kosmeettisissa valmisteissa hyödynnetään nykyisin runsaasti sekä luonnontuotteita että niistä eristettyjä ainesosia	26
Kuva 15.	Pahkakupit ja tuohiastiat ovat perinteisiä käsitöitä, joissa hyödynnetään luonnon materiaaleja.....	26

TAULUKOT

Taulukko 1.	Pohjois-Pohjanmaan seutukunnat.....	12
Taulukko 2.	Luonto ja luonnontuotteet toimintaryhmien ohjelmissa 2007-2013	13
Taulukko 3.	Näkemyksiä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan kehittymistä rajoittavista tekijöistä	38
Taulukko 4.	Haastateltujen näkemyksiä keskeisistä luonnontuotealan kehittämistarpeista.....	40
Taulukko 5.	Pienryhmien näkemykset Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan tärkeimmistä vahvuuksista ja mahdollisuuksista.....	45
Taulukko 6.	Pienryhmien näkemykset Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan tärkeimmistä heikkouksista ja uhkista	46
Taulukko 7.	Pienryhmien näkemykset tulevaisuuden luonnontuotealasta Pohjois-Pohjanmaalla	47
Taulukko 8.	Pienryhmien näkemykset luonnontuotealan tärkeimmistä kehittämistarpeista ja mahdollisista vastuutahoista	49
Taulukko 9.	Työryhmien näkemyksiä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan muista kehittämistarpeista	50

KUVIOT

Kuvio 1.	Luonnontuotealaa edistäviä toimijoita, yhteistyötahoja sekä verkostoja.....	31
Kuvio 2.	Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan vahvuuksia.....	34
Kuvio 3.	Haastatteluissa ilmenneitä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan mahdollisuuksia	35
Kuvio 4.	Haastateltujen näkemys luonnontuotealan eri osa-alueiden merkityksestä alan laajentamisessa Pohjois-Pohjanmaalla.....	36
Kuvio 5.	Haastateltujen yrittäjien ja toimijoiden näkemykset luonnontuotealan kehitysnäkymistä.....	37
Kuvio 6.	Haastateltujen toimijoiden näkemys luonnontuotealanyrittäjyyttä hankaloittavista tekijöistä	39
Kuvio 7.	Haastatteluissa esiin tulleet koulutustarpeet.....	41
Kuvio 8.	Haastateltujen ajatuksia luonnontuotealan yrittäjyyden edistämiseksi	42

TIIVISTELMÄ

Luonnontuotealan innovaatioverkosto ja toimialan uudet mahdollisuudet (LT-INNO) -hankkeessa kartoitettiin vuonna 2012 luonnontuotealan toimijoita sekä yrityksiä Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeessa selvitettiin sekä asiantuntijatyönä että yritys- ja toimijahaastatteluiden avulla alueen luonnontuotealan osaamista, vahvuuksia, heikkouksia, verkostoja, kehittämistarpeita sekä tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Kartoituksen tulosten perusteella Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan toiminta on pääasiassa pienimuotoista eikä maakunta ei ole profiloitunut luonnontuotealalle. Alan tunnettuuden kasvattaminen ja liiketoiminnallisesti uskottavan imagon luominen ovat keskeisiä luonnontuotealan toimijoiden tehtäviä. Maakunnan runsaat ja monipuoliset raaka-ainevarannot ovat nykyisin alihyödynnettyjä ja luonnontuotealan yritystoiminta Pohjois-Pohjanmaalla painottuu sangen voimakkaasti marjoihin.

Hankkeessa suoritettujen haastattelujen mukaan toiminnan kausiluonteisuus, lainsäädäntö,

yhteistyön puutteet sekä raaka-aineen saatavuus hankaloittavat luonnontuotealan pienyritysten toimintaa. Tällä hetkellä tuotanto ei vastaa kasvavaan kysyntään esimerkiksi matkailu-, ravintola- ja hyvinvointialoilla. Keruun tehostaminen, viljelyn lisääminen, tuotekehitys sekä jatkojalostukseen panostaminen ovat keinoja alan kasvattamiseksi. Pohjois-Pohjanmaan vahvuuksia luonnontuotealallakin ovat runsas kehittämis- ja tutkimusorganisaatioiden sekä nuorison määrä ja laaja koulutustarjonta.

Terveys- ja ekologisuuštrendit kasvattavat luonnontuotealan mahdollisuuksia ja pohjoisten luonnontuotteiden terveysvaikutusten tutkimus ja tutkimustulosten hyödyntäminen ovatkin tärkeässä roolissa alan kehittämisessä. Yrittäjien tuotekehitys-, markkinointi- ja liiketoimintaosaamista on parannettava innovatiivisten tuoteideoiden sekä perinteistä ammentavien tuotteiden kaupallistamiseksi. Verkostoitumisella myös yli toimialarajojen on luonnontuotealan kehittymisen kannalta suuri merkitys.

ABSTRACT

The aim of the LT-INNO project was to map the current state of the nature-based product sector in Northern Ostrobothnia, as well as future opportunities of the sector. In 2012, expertise, strengths, weaknesses, networks and development needs within nature-based product sector in the province were surveyed through interviewing companies working in this sector and also developers and other operators involved.

The survey results of the Northern Ostrobothnia nature-based product sector show that companies in this sector are mainly rather small, and the province altogether does not have a clear profile as an active nature-based product sector area. Increasing consumers' and investors' awareness of the sector and creating a credible business image are essential actions that operators in this sector must carry out in order to enhance business opportunities. The abundant and diverse raw material reserves of the province are currently underutilized, and companies operating within the nature-based product sector in Northern Ostrobothnia focus fairly strongly on berries.

According to the interviews, the seasonal character of the nature-based product sector, legislation, cooperation deficiencies, as well as availabil-

ity of raw materials hinder the business especially from the small companies' perspective. At present, the production does not meet the growing demand. The interest in nature-based products is extremely high in, for example, tourism, catering and welfare sectors. Increasing the efficiency of harvesting of naturally growing NTFPs, cultivation, product development and investing in further processing of raw materials are ways to increase professionalism within nature-based product sector. The strengths of Northern Ostrobothnia (also within the nature-based product sector) are abundant development and research organizations, as well as the number of young people and a broad range of training and education organizations.

Consumer trends of health and ecology increase the business potential of the nature-based product sector. Scientific studies of northern raw materials and their functional ingredients, and also the utilization of the results of these studies play a very important role in developing the sector. Entrepreneurs' business skills, as well as their skills in product development and marketing, must be improved in order to achieve more innovative product ideas. Networking across industries also has a great significance.

1 JOHDANTO

Kolmen maakunnan alueella toimiva Luonnontuotealan innovaatioverkosto ja toimialan uudet mahdollisuudet (LT-INNO) -hanke käynnistettiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 rahoittamana vuonna 2011. Hankkeessa on pyritty edistämään luonnontuotealan yrittäjyyttä vahvistamalla alan kehittämis- ja innovaatioympäristöä kokoamalla tutkimuksen, koulutuksen sekä kehittämistyön toimijoista koostuvaa innovaatioverkostoa, jonka avulla on koostettu tietoa luonnontuotealan nykytilasta sekä luodattu toimialan yleisiä liiketoimintamahdollisuuksia. Kolmivuotisen LT-INNO -hankkeen tavoitteena on luoda kootulle verkostolle toimintaohjelma, jolla pyritään suuntaamaan alan tutkimus- ja kehittämistyötä sekä edistämään yrittäjyyttä tietoa ja osaamista jalkauttamalla.

LT-INNOssa on tehty toimialatarkasteluja sekä alueittain (Etelä-Pohjanmaa, Lappi, Pohjois-Pohjanmaa) että alatoimialoittain. Kesän 2012 aikana hankkeessa kartoitettiin luonnontuotealan ja alaan kytkeytyviä toimijoita ja yrityksiä Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeessa selvitettiin alueen osaamista, vahvuuksia, heikkouksia, verkostoja,

kehittämistarpeita sekä hyviä ideoita alan edistämiseksi. Selvitystä tehtiin toimistotyönä sekä toimija- ja yrityshaastattelujen kautta. Työskentelytapana käytettiin lisäksi räätälöityjä kehittämis-työpajoja, minkä avulla pyrittiin myös yritysten ja toimijoiden keskinäiseen verkostoitumiseen.

Tämä raportti on katsaus selvityksen tuloksiin eli Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan nykytilanteeseen ja alan mahdollisuuksiin. Raportissa esitetään maakunnan yleiskuvaus sekä luonnontuotealan näkyminen alueen ohjelmissa. Raporttiin on listattu maakunnan luonnontuotealan toimijoita ja yrityksiä sekä niiden ehdotuksia alan kehittämiseksi. Selvitystyön perusteella laadittiin Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan nelikenttänalyysi (SWOT) sekä koottiin yhteen Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan keskeisimpiä kehittämistarpeita.

Valtakunnallista luonnontuotealan toimintaohjelmaa varten ehdotuksia alueellisista sekä luonnontuotealan eri alatoimialojen kehittämisen painopisteistä ja tarpeellisista toimenpiteistä viimeistellään edelleen yhteistyössä alan toimijoiden kanssa vuoden 2014 aikana.

2 MONIMUOTOINEN POHJOIS-POHJANMAA

Pohjois-Pohjanmaan maakunta ulottuu Kalajoen hiekkasärkiltä Kuusamon vaaramaisemiin. Metsätalousmaata on maakunnassa 31 110 km², mikä on 88,3 % koko maakunnan pinta-alasta (Metla 2013, hakupäivä 9.2.2013). Asukkaita Pohjois-Pohjanmaalla on runsaat 400 000 ja väkiluku on kokonaisuudessaan kasvusuunnassa (Tilastokeskus 2014, hakupäivä 26.6.2014). Maakunnan ehdoton keskustaupunki on Oulu, jonka alueella asuu yli puolet maakunnan väestöstä. Väestö on koulutettua ja keski-ikältään Suomen nuorinta. Tasapainoinen väestörakenne turvaa työvoiman saatavuutta myös tulevaisuudessa, joskin tilanne on erilainen maakunnan eri osissa. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2010, 19.)

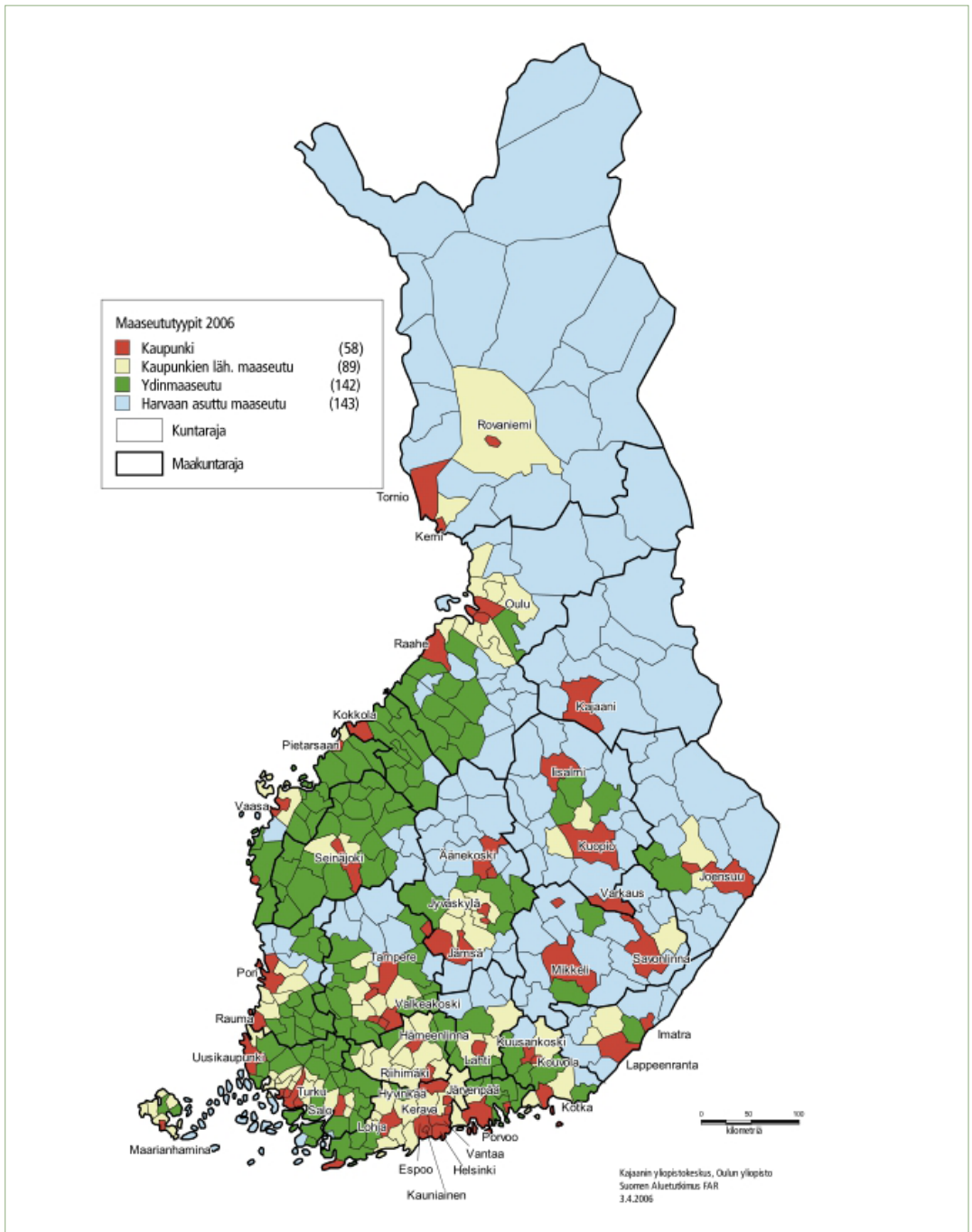
Maakunnassa toimii eri toimialoilla useita kansainvälisiä suurteollisuuden yksiköitä, joilla on myös jatkossa suuri merkitys maakunnan kehitykselle. Maakunnan talouden perustana ovat ICT-ala ja uusi teknologia, metsä, metalli, energia sekä matkailu. Alat tukeutuvat alueen luonnonvaroihin. Globaalin kilpailutilanteen kiristytessä elinkeinoelämän haasteita tuo alueiden saavutettavuus. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2010, 38.) Maakunnan itäraja on samalla osa EU:n ja Venäjän rajaa ja Kuusamossa sijaitsee yksi Suomen ja Venäjän välisistä raja-asemista. Pohjois-Pohjanmaalla on kaksi lentokenttää, Oulussa ja Kuusamossa. Lentoyhteydet Ouluun ovat erittäin hyvät ja myös kansainvälisiä suoria yhteyksiä on. Kuusamoon reittilentoja on harvemmin ja matkailuliikenne onkin ratkaistu charter-lennoilla.

Osaaminen ja koulutus ovat maakunnan kehityksen peruspilareita. Oulussa sijaitsee monitieteinen yliopisto, joka on tutkimus- ja kehitystyössään painottunut biotekniikkaan, informaatiotekniikkaan, pohjoisuuteen ja ympäristöön. Oulun yli-

opistolla on innovaatiokeskittymiä eri puolilla maakuntaa. Pohjois-Pohjanmaan korkeakouluverkostoa täydentävät Oulun ammattikorkeakoulu sekä Ylivieskassakin toimiva Centria-ammattikorkeakoulu. Oulussa sijaitsee monen kansallisen tutkimuslaitoksen toimipisteitä, esimerkiksi metsätutkimuslaitos (Metla), Suomen ympäristökeskus (SYKE), maa- ja elintarviketutkimuslaitos (MTT), riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL), elintarviketurvallisuusvirasto Evira sekä valtion teknillinen tutkimuslaitos (VTT).

Yritysten määrä on Pohjois-Pohjanmaalla nousussa. Maakunnan yrityksistä yli 99 % on pieniä tai keskisuuria ja yli 80 % uusista työpaikoista syntyy juuri pk-yrityksiin. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2010, 37.) Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman visio vuodelle 2030 pitää sisällään ajatuksen, että Pohjois-Pohjanmaa on kansainvälinen yrittäjäyysmaakunta.

Pohjois-Pohjanmaa on vahvasti maaseutumainen maakunta, joka jakautuu Oulun, Oulunkaaren, Koillismaan, Raahen, Ylivieskan, Nivala-Haapajärven sekä Siikalatvan seutukuntiin. Ydinmaaseutu keskittyy pääasiassa jokilaaksoihin ja pääliikenneväylien varsille. Maakunnassa kaupunkialueiksi on luokiteltu Oulu, Kempele ja Raahe. Harvaan asuttua maaseutua on pääasiassa Koillismaan, Oulunkaaren, Nivala-Haapajärven sekä Siikalatvan seutukunnissa. Maaseudun vetovoima vaihtelee Pohjois-Pohjanmaan eri osissa. Oulun lähistöllä maaseutu-kaupunki-vuorovaihdus korostuu, kun taas maakunnan eteläosan maaseudun vahvuudet ovat elinvoimaisissa kylissä sekä alkutuotannossa. Maaseudun kehittämistoiminnaissa huomioidaan erilaiset maaseutualueet ja kunnioitetaan aluekeskusten kehittämisstrategioita.

Kuva 1. Suomen maaseututyypit 2006 (Kuva: Malinen, Kytölä, Keränen & Keränen 2006, 8.)

Taulukko 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukunnat (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2010, 69-76.)

<p>KOILLISMAAN SEUTUKUNTA Kuusamo, Taivalkoski Asukkaita 21 000</p> <p>Vahvuuksia: luonto ja matkailuelinkeino Seudulla satsataan tietoyhteiskunnan palvelutuotantoon sekä puuteollisuuden, metalli- ja alkutuotannon, hyvinvointipalveluiden ja jalostavan teollisuuden kehittämi- seen.</p>	<p>Oulunkaaren seutukunta Ii, Pudasjärvi, Utajärvi (Simo/Lappi, Vaala/Kainuu) Asukkaita 28 000</p> <p>Vahvuuksia: Oulun läheisyys, matkailu, luonto, luonnon- varat, seudullinen yhteistyö Haasteita: riittävän väestömäärän sekä tasapainoisen väestörakenteen säilyttäminen Mahdollisuuksia: matkailu</p>				
<p>OULUN SEUTUKUNTA Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu, Tyrvävä Asukkaita 225 000</p> <p>Vahvuuksia: väestömäärä, nuori väestö, koulutus-, tutki- mus- ja kehittämisorganisaatiot Haasteita: nuorisotyöttömyys</p>	<p>RAAHEN SEUTUKUNTA Pyhäjoki, Raahe, Siikajoki, Vihanti Asukkaita 35 000</p> <p>Vahvuuksia: kone- ja metalliteollisuus, elinvoimainen alkutuotanto, maaseutututkimuksen ja osaamisen keskit- tymä (MTT Ruukki), syväsatama</p>				
<p>OULUN ETELÄINEN Kolmen Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosan seutukunnan yhteistyöalue:</p> <table> <tr> <td data-bbox="77 731 610 921"> <p>HAAPAVEDEN-SIIKALATVAN SEUTUKUNTA Haapavesi, Pyhäntä, Siikalatva Asukkaita 15 000</p> <p>Vahvuuksia: monipuolinen elinkeinorakenne, puutuote-, metalli- ja elintarviketeollisuus, maatalous Haasteita: asukasluvun säilyttäminen Kasvava toimiala: matkailu</p> </td><td data-bbox="610 731 1153 921"> <p>NIVALA-HAAPAJÄRVEN SEUTUKUNTA Haapajärvi, Kärsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Reisjärvi Asukkaita 31 000</p> <p>Vahvuuksia: suhteellisen hyvä ikärakenne, monipuolinen ammatillinen koulutus sekä korkeakoulut, maatalous Kasvavia toimialoja: metalli- ja puutuoteteollisuus</p> </td></tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="77 959 610 1130"> <p>YLIVIESKAN SEUTUKUNTA Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska Asukkaita 44 000</p> <p>Vahvuuksia: monipuolinen elinkeinorakenne, toimiva pk-yritystoiminta, hyvä logistinen sijainti, monipuolinen teknologia-alan koulutus- ja kehittämistoiminta</p> </td></tr> </table>		<p>HAAPAVEDEN-SIIKALATVAN SEUTUKUNTA Haapavesi, Pyhäntä, Siikalatva Asukkaita 15 000</p> <p>Vahvuuksia: monipuolinen elinkeinorakenne, puutuote-, metalli- ja elintarviketeollisuus, maatalous Haasteita: asukasluvun säilyttäminen Kasvava toimiala: matkailu</p>	<p>NIVALA-HAAPAJÄRVEN SEUTUKUNTA Haapajärvi, Kärsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Reisjärvi Asukkaita 31 000</p> <p>Vahvuuksia: suhteellisen hyvä ikärakenne, monipuolinen ammatillinen koulutus sekä korkeakoulut, maatalous Kasvavia toimialoja: metalli- ja puutuoteteollisuus</p>	<p>YLIVIESKAN SEUTUKUNTA Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska Asukkaita 44 000</p> <p>Vahvuuksia: monipuolinen elinkeinorakenne, toimiva pk-yritystoiminta, hyvä logistinen sijainti, monipuolinen teknologia-alan koulutus- ja kehittämistoiminta</p>	
<p>HAAPAVEDEN-SIIKALATVAN SEUTUKUNTA Haapavesi, Pyhäntä, Siikalatva Asukkaita 15 000</p> <p>Vahvuuksia: monipuolinen elinkeinorakenne, puutuote-, metalli- ja elintarviketeollisuus, maatalous Haasteita: asukasluvun säilyttäminen Kasvava toimiala: matkailu</p>	<p>NIVALA-HAAPAJÄRVEN SEUTUKUNTA Haapajärvi, Kärsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Reisjärvi Asukkaita 31 000</p> <p>Vahvuuksia: suhteellisen hyvä ikärakenne, monipuolinen ammatillinen koulutus sekä korkeakoulut, maatalous Kasvavia toimialoja: metalli- ja puutuoteteollisuus</p>				
<p>YLIVIESKAN SEUTUKUNTA Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska Asukkaita 44 000</p> <p>Vahvuuksia: monipuolinen elinkeinorakenne, toimiva pk-yritystoiminta, hyvä logistinen sijainti, monipuolinen teknologia-alan koulutus- ja kehittämistoiminta</p>					

3 LUONTO JA RAAKA-AINEET – POHJOIS-POHJANMAAN VAHVUUS

Pohjois-Pohjanmaalla luonnonvara-ala on keskimäärin koko maata merkittävämpi toimiala. Jo Pohjoisen luonnonvara-alan kehittämissuunnitelmassa vuosille 2007–2013 toimialan vahvuusiksi maakunnassa mainittiin raaka-aineet, ympäristö ja elämykset. Maakunnassa on paljon suoalaa, maidon- ja perunantuotantoa sekä luontomatkailua. Pohjois-Pohjanmaa on myös merkittävä marja-, jäkälä-, poro- ja kalamaakunta. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2005, 10.) Luonto ja luonnonvarat mainitaan maakuntasuunnitelmassa Pohjois-Pohjanmaan erityisenä valttina. Nämä tekijät korostuvat erityisesti maakunnan itä- ja koillisosissa. Pohjois-Pohjanmaalla pyritään kehittämään terveysvai-

kutteista ja ekologista luonnonvaratuotantoa sekä nostamaan tuotannon jalostusastetta. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2010, 54–55.)

Luonnonvara-alan suurin haaste Pohjois-Pohjanmaalla on kilpailukyvyyn ylläpito ja lisääminen. Uusia mahdollisuuksia alalle saadaan uusia sovelluksia kehittämällä ja uuden teknologian nopealla käyttöönotolla. Luonnonoloiltaan edullisempien alueiden kanssa kilpailtaessa tuotantoa on tehostettava. On myös kehitettävä keinoja, joilla kotimaiset lähiraaka-aineet voivat kilpailla hinnoitellaan huolimatta, esimerkiksi laatunsa perusteella. Maatilojen määrä Pohjois-Pohjanmaalla on laskenut, kun taas yksittäisten tilojen koko on kasvanut.

Taulukko 2. Luonto ja luonnontuotteet toimintaryhmien ohjelmissa 2007-2013

<p>JOMMA RY Toimialue: Haukipudas, Ii, Kempele, Kiiminki, Muhos, Pudasjärvi, Utajärvi, Yli-Ii, Oulun maaseutumaiset alueet</p> <p>Vahvuuksia: luonnonvarat, kuten marjat ja sienet Mahdollisuuksia: matkailu ja oheispalvelut, välimatkojen merkityksen pieneneminen tekniikan kehittyessä Painopisteitä: raaka-aineiden hyödyntäminen ja jatkojalostaminen (JoMMA ry, 28–29, 33–35.)</p>	<p>KESKIPISTE-LEADER Toimialue: Siikalatva, Haapavesi, Kärsämäki, Pyhäntä, Nivala, Haapajärvi, Pyhäjärvi, Reisjärvi</p> <p>Vahvuuksia: puhtaus, luonto Mahdollisuuksia: luonto ja luonnonvarat, erityisesti matkailussa hyödynnettyä, luonnontuotteiden hyödyntäminen, marjojen jatkojalostus (Keskipiste-Leader ry, 18, liitteet 1 ja 4.)</p>
<p>MYÖTÄLE RY Toimialue: Kuusamo, Taivalkoski (Posio/Lappi)</p> <p>Vahvuuksia: puhdas ja monimuotoinen luonto, luonto- ja kulttuurimatkailu oheispalveluineen, alueen monipuoliset peruselinkeinot ja puhtaat raaka-aineet Mahdollisuuksia: luonnonvarojen jatkojalostus, matkailu- ja hyvinvointipalvelut, arvojen muutos luontoa ja perinteitä suosivaksi (Myötäle ry, 12–13.)</p>	<p>NOUSEVA RANNIKKOSEUTU RY Toimialue: Liminka, Lumijoki, Hailuoto, Tyrnävä, Siikalatva, Siikajoki, Raahe, Vihanti, Pyhäjoki</p> <p>Vahvuuksia: luonto ja luonnonvarat Mahdollisuuksia: luontoon ja luonnonvaroihin perustuva yritys, erityisesti matkailu. Alueellisten erikoisuuksien löytäminen ja omaleimaisten tuotteiden ja palveluiden jalostaminen. Turve kauneuden- ja terveydenhoidossa, kasvi- ja sieniväriä, kasvit yrteinä. (Nouseva Rannikkoseutu ry, 40–44.)</p>
<p>RIESKA-LEADER RY Toimialue: Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska (Himanka, Kannus, Kälviä, Lohtaja/Keski-Pohjanmaa)</p> <p>Vahvuuksia: luonnonvarat Mahdollisuuksia: monialaisuus tai erikoistuminen luonnonvara-alalla, jatkojalostus, luontomatkailu, ruoka-kulttuurin kytkeminen matkailuelinkeinon Painopisteitä: yrityksien ja yhteisöisyyden tukeminen (Rieska-Leader ry, 6–13.)</p>	

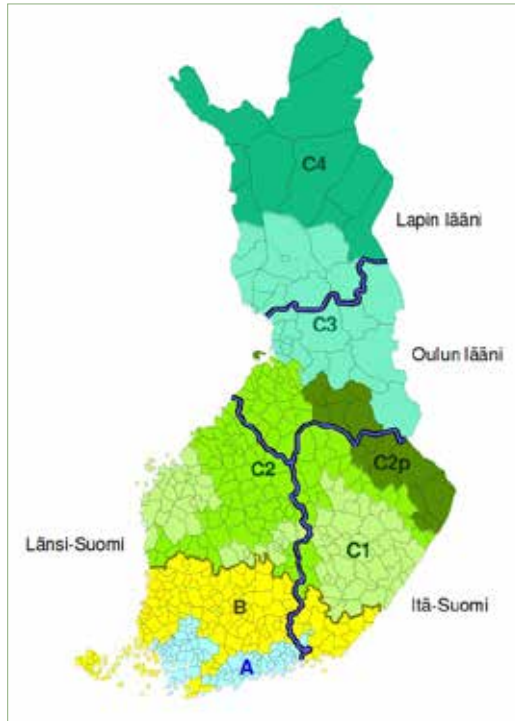
Pohjois-Pohjanmaan alueellisessa maaseudun kehittämisstrategiassa 2014–2020 linjataan, että maaseudun yrittäjyyden turvaamiseksi tarvitaan nykyistä enemmän erikoiskasvituotantoa sekä jatkojalostusta. Tilojen on monipuolistuttava sekä erikoistuttava. (Onkalo 2012, 6–7.)

Pohjois-Pohjanmaalla luonnontuotteiden keruu, kauppa ja jalostus on laajaa koko valtakunnan mittakaavassa, mutta kokonaisuutena kyseessä on kuitenkin pieni toimiala. Maakunnan metsäluonto ja metsiin perustuva kulttuuriperintö tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia erilaiselle elinkeinotoiminnalle. Pohjois-Pohjanmaan alueellisen metsäohjelman visiossa halutaan monipuolista ja kasvavaa tuotantoa metsien eri tuotteiden sekä aineettomien hyötyjen ja palveluiden ympärille. Maakunnassa halutaan lisää yritystoimintaa mm. luontomatkailun virkistyspalveluiden, luontoon perustuvien hyvinvointipalvelujen sekä keruutuotteiden jalostuksen alueille. (Repo & Heikkinen 2011, 32.) Koillis-Suomen elinkeinostrategiassa 2011–2015 luonnontuotealan kehittäminen mainitaan yhtenä viidestä keskeisimmästä toimenpideehdotuksesta.

Maakunnassa toimi ohjelmakaudella 2007–2013 viisi toimintaryhmää: Myötäle ry, JoMMA ry, Nouseva rannikkoseutu ry, Keskipiste-Leader sekä Rieska-Leader ry. Toimintaryhmät ovat laatineet maakunnan maaseutuohjelmaa täydentävät paikalliset kehittämisohjelmat, joissa luonto ja luonnontuotteet ovat esillä eri tavoin.

3.1 LUONNONTUOTTEIDEN RAAKA-AINETUOTANTO

Luonnontuotteiden raaka-ainetuotannolla tarkoitetaan tässä luonnonmarjojen, -sienten ja -yrttien sekä erikoisluonnontuotteiden talteenottoa luonnosta sekä niiden puoliviljelyä ja viljelyä. Erikoisluonnontuotteita ovat esimerkiksi mahla, pettu, terva, tuohi, turve, jäkälät, havut, oksat, kävyt, pajut, sammalet sekä kaislat. Tässä yhteydessä raaka-ainetuotantoon luetaan myös luonnonkasvien siemen- ja taimituotanto. Raaka-ainetuotanto sisältää raaka-aineen keruun lisäksi varastoinnin tuotantopaikalla, kuljetuksen, puhdistuksen, pesun, lajittelun sekä muun mahdollisen kauppakunnostuksen tai käsittelyn, mikä ei merkittävästi muuta tuotteen luonnetta. Raaka-ainetuotantoon kuuluu myös raaka-ainetuotannon tuotteiden kääriminen tai pakkaaminen kuluttajapakkauksiin.

Kuva 2. MARSİ-aluejako sekä EU-tukialueet (Kuva: Maaseutuvirasto 2012, 21.)

LUONNONMARJOJEN HYÖDYNTÄMISESSÄ KASVUNVARAA

Luonnonmarjojen kokonaissadosta vain pieni osa hyödynnetään. Marjojen vuotuinen kokonaissato Suomessa arvioidaan 500–1000 miljoonaksi kiloksi, josta poimittavaksi kelpaava osuus on 30–40 %. Luonnonmarjoista poimitaan arviolta vain 5–10 %. Sekä marjasadot että poimintamäärät vaihtelevat huomattavasti vuosittain. (Ylitalo 2012, 203.) Luonnontuotealan yritysten lukumäärästä, työllistävyydestä tai liikevaihdosta ei ole saatavilla kattavaa seurantatietoa. 1970-luvulta lähtien marjojen ja sienten kauppantulomäärä- ja poimintatulotiedot on kerätty vuosittaisessa MARSİ-tutkimuksessa. MARSİ-tilastojen ulkopuolelle jäävät suora- ja torimyynit sekä kotitarvepoiminta. Kotitarvepoiminta on Suomessa kaupalliseen poimintaan verrattuna moninkertaista. MARSİ on ainoa virallinen ja valtakunnallinen tilastointijärjestelmä. MARSİ:ssä Suomi on jaettu neljään suuralueeseen (kuva 2). Pohjois-Pohjanmaan lisäksi Oulun läänin tilastoissa on mukana Kainuu.

Kaupallisesti merkittävimmät luonnonmarjat Suomessa ovat puolukka, mustikka ja lakka, joista puolukka on yleensä määrällisesti suurin. Kauppal-

lisen puolukanpoiminnan parhaat alueet ovat Oulun ja Lapin läänit. Mustikkaa poimitaan omaan käyttöön koko maassa, mutta suurin kaupallinen merkitys sillä on Pohjois-Suomessa; Oulun läänissä ja Lapissa. Erityisesti lakkaa myydään myös suoraan kuluttajille, suurtalouksille, ravintoloille ja leipomoille. Mustikkaa ja puolukkaa viedään paljon ulkomaille, mutta myös tuontia harjoitetaan. Lakkaa joudutaan suuren kotimaisen kysynnän vuoksi tuomaan maahan erityisesti elintarviketeollisuuden tarpeisiin. (Maaseutuvirasto 2012, 5–7.)

Vähemmän kaupallista merkitystä omaavia luonnosta kerättäviä marjoja ovat variksenmarja, pihlajanmarja, karpalo, mesimarja, luonnontyrni, metsävadelma ja juolukka. Muutamia luonnonmarjoja myös viljellään, esimerkkeinä tyrni, mesimarja sekä pihlajanmarja, joskin viljeltyjen marjojen osalta on monissa tapauksissa jalostuksen vuoksi jo kyseenalaista, voidaanko lajiketta enää pitää varsinaisena luonnontuotteena. Variksenmarjaa kerätään myyntiin satunnaisesti melko suuriakin määriä pääasiassa Oulun ja Lapin läänin alueilta. (Maaseutuvirasto 2012, 7–9.) Variksenmarjalla on potentiaalia nousta uudeksi supermarjaksi mustikan rinnalle, sillä marjalla on todettu korkea antioksidanttiaktiivisuus ja tunnistettu runsaasti flavonoideja sekä monimuotoi-

nen antosyaaniprofili. Variksenmarja on Suomen kolmanneksi satoisin luonnonmarja ja sen marjoja voi kerätä aina heinäkuulta seuraavaan kevääseen asti. (Koskela & Karjalainen 2010, 28–32.) Karpaloa tulee Suomessa myyntiin yleensä vain pieniä määriä ja elintarviketeollisuuden käyttämä karpalo ostetaankin pääasiassa ulkomailta. Myös pihlajanmarjaa tuodaan ulkomailta, koska sillä on käyttöä teollisuudessa. Mesimarjan sekä metsävadelman käyttöä rajoittaa niiden korkea hinta sekä vadelman tapauksessa myös herkkä pilaantuminen. Tyrnin myynti tapahtuu suurelta osin suoraan kuluttajille erilaisissa tapahtumissa kuten markkinoilla ja myyjäisissä. Viljelty tyrni on valtaamassa tyrnimarkkinat luonnonvaraiselta. (Maaseutuvirasto 2012, 7–9.) Tyrniä viljeltiin Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2011 14,9 hehtaarin alalla. Maakunnassa tyrniä viljeli tuolloin 31 yritystä ja tyrnisato oli 9,5 tonnia. (Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus 2012, 73.)

Ikääntyminen on vähentänyt kotimaisten poimijoiden määrää kaupallisessa poiminnassa, sillä nuoremmat ikäluokat poimivat lähinnä kotitarpeiksi. Suomessa onkin viime vuosina ollut paljon ulkomaisia poimijoita. Ulkomaalaisten poimijoiden osuus koko luonnonmarjamyynnistä Oulun läänissä oli vuonna 2011 76 %. Vuonna 2011

Kuva 3. Mustikka on Suomessa määrällisesti yleensä toiseksi suurin kaupallisesti hyödynnetty luonnonmarja (Kuva: Johanna Kinnunen)

paimintatuloa kertyi Oulun läänissä noin 9,7 milj. euroa eli noin 45 % koko Suomen paimintatulosta. (Maaseutuvirasto 2012, 15, 29.)

Pohjois-Pohjanmaalta löytyy useita luonnon- tuotteiden välitystoimintaa harjoittavia yrityksiä ja myös monet maakunnan 4H-yhdistykset välittävät erilaisia luonnonmarjoja, -sieniä ja -yrttejä. Puolukkaa ostivat esimerkiksi vuonna 2012 Haapajärven, Kärsämäen, Limingan, Merijärven, Ylikiimingin, Siikajoen, Siikalatvan ja Tyrnävän 4H-yhdistykset. Mesimarjan ostoa harjoitettiin 4H-yhdistysten toimesta mm. Hailuodossa, Kempeleessä, Kiimingissä, Limingassa, Lumijoella, Merijärvellä, Oulussa, Oulunsalossa, Ylikiimingissä sekä Pyhäjoella (Oulun 4H-piiri 2012, hakupäivä 25.6.2012.)

SIENTEN KAUPALLINEN POIMINTA VÄHÄISTÄ POHJOIS-POHJANMAALLA

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira pitää yllä ohjeellista listausta suositeltavista ruokasienistä. Eviran listalla ovat herkkutatit, kangastatti, punikkitatit, voitatti, haaparouskut, kangarousku, leppärouskut, isohapero, kangashapero, keltahapero, viinihapero, mustavahakas, kehnäsieni, mesisienet, kantarelli, suppilovahvero, mustatorvisieni, lampaankääpä, vaaleaorakas, korvasieni,

huhtasienet, tuoksuvalmuska sekä viljellyt ruokasienet. (Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2012, hakupäivä 20.12.2012.) Vientimahdollisuuksiensa ansiosta herkkutatit on ylivoimaisesti kaupallisesti merkittävin suomalainen sieni. Muita kaupallisesti hyödynnettyjä sieniä ovat korvasieni, keltavahvero, suppilovahvero sekä erityisesti suolasieninä käytetyt rouskut. Suurimmat sienten myyntimäärät tulevat Itä-Suomesta, mutta myyntiä tapahtuu jonkin verran myös Oulun läänissä. Vuonna 2011 sienistä kertyi paimintatuloa Oulun läänissä yhteensä noin 86 000 euroa, mikä oli vain 4 % koko Suomen paimintatulosta. (Maaseutuvirasto 2012, 28–29.)

Kilomääräisesti suurin Oulun läänissä myyntiin kerätty sienilaji on yleisimmin herkkutatti. Herkkutatti on arvostettu ruokasieni erityisesti Etelä- ja Keski-Euroopassa ja suurin osa suomalaisista tateista viedäänkin ulkomaille. Herkkutatit herkkä pilaantuvuus vaatii kokeneita poimijoita sekä nopeasti toimivan keräily- ja kuljetusketjun. Vuonna 2011 herkkutatitadosta saatu paimintatulo Oulun läänissä oli 65 000 €. Oulun läänin osuus herkkutatitien koko Suomen paimintatulosta oli 5 %. (Maaseutuvirasto 2012, 11–12, 29.)

Korvasienen myrkyllisyyttä koskeva julkisuus on vähentänyt sen käyttöä erityisesti uusilla potentiaalisilla käyttäjillä. Ostoa rajoittaa myös

Kuva 4. Koivunpunikkitatti on herkullinen ruokasieni, joka täytyy kypsentää huolella (Kuva: Johanna Kinnunen)

poikkeava keruu-aika sekä määrien pienuus. Ravintolat ostavat korvasientä jonkin verran suoraan poimijoilta. Lähes 38 % myyntiin poimituista korvasienistä poimittiin vuonna 2011 Oulun läänissä. (Maaseutuvirasto 2012, 11, 29.)

Muiden sienilajien kauppantulomäärät Oulun läänissä ovat selvästi herkkutattia ja korvasientä vähäisempiä. Keltavahvero sekä suppilovahvero ovat erityisesti kotitarvepoimijoiden suosiossa, mutta niitä myös myydään suoraan torilla sekä suurtalouksille ja ravintoloille. Oulun läänin osuus koko Suomen poimintatulosta oli vuonna 2011 keltavahveron osalta 2 %, suppilovahverolla 0,2 %. Kaupallisesti tärkeitä rouskuja ovat haaparousku sekä kangarousku. Myös karvarouskua kerätään Suomessa myyntiin vuosittain. Oulun läänin osuus rouskujen koko Suomen poimintatulosta vuonna 2011 oli vain 0,2 %. (Maaseutuvirasto 2012, 10–13, 29.)

Luonnonmarjojen poiminnasta poiketen suurin osa sienten kaupallisesta poiminnasta tapahtuu kotimaisten poimijoiden toimesta. Vuonna 2011 ulkomaalaiset poimivat Oulun läänissä vain 2 % MARS-tilastojen sienimyyntistä. (Maaseutuvirasto 2012, 15.)

LUONNONYRTTIRAAKA-AINE PÄÄASIASSA KERUUSTA – VILJELYTOIMINTA PIENIMUOTOISTA

Suomessa yrttejä käyttävät yritykset saavat tarvitsemiaan raaka-aineita luonnonkeruusta, viljelystä tai tuonnista. Luonnonkasveja hyödynnetään raaka-aineina mm. elintarvikkeissa, lääkkeissä ja rohdoksissa, kosmetiikassa sekä kasviväriäyksessä. Tekijän vuonna 2013 valmistuneessa selvityksessä kartoitettiin yleisimmin elintarvikkeissa käytettäviä suomalaisia luonnonkasveja. Suomessa kaupallisissa elintarvikkeissa hyödynnettyjä luonnonyrttejä ovat muun muassa (Kinnunen 2013, 158–159):

- Ahomansikka
- Apilat
- Islanninjäkälä
- Juolavehnä
- Kamomillasaunio Kanerva
- Kataja
- Koivut
- Kultapiisku
- Kumina
- Kuusi
- Lakka
- Lillukka
- Maitohorsma
- Mesiangervo

- Mesimarja
- Mustaherukka
- Mustikka
- Mänty
- Nokkonen
- Orvokit
- Peltokorte
- Piharatamo
- Pihlaja
- Poimulehdet
- Puolukka
- Siankärsämö
- Suolaheinät
- Vadelma
- Voikukka
- Vuohenputki
- Väinönputki

Luonnonyrttien keruulla vahvimmat alueet ovat Oulun ja Lapin lääneissä. Pohjois-Pohjanmaalla useat 4H-yhdistykset välittävät erilaisia luonnonyrttejä, muun muassa pyöreälehtikihokkia sekä suopursua. Kihokkia vastaanottavia asemia löytyi vuonna 2012 Kiimingistä, Limingasta, Oulusta, Oulunsalosta, Ylikiimingistä sekä Utajärveltä. (Oulun 4H-piiri 2012, hakupäivä 25.6.2012.)

Luonnon- ja viljeltyjen yrttien välillä ei ole selvää rajaa, koska osa nykyisin luonnosta kerättävistä kasveista on vähitellen siirtymässä myös viljelyn piiriin eikä jalostuksen piiriin otettuja lajikkeita voi enää tiettyssä vaiheessa lukea luonnonkasviksi. Virallisista tilastoista ei Suomessa saa tietoja viljelystä luonnonyrteistä. Suomessa luonnonyrttien viljelytoiminta on melko pienimuotoista, viljelyala vuonna 2006 oli arviolta 9–12 ha. Suomessa viljeltiin tuolloin noin 10–12 yrttilajia, joista tärkeimmät olivat nokkonen, ruusujuuri ja siankärsämö. (Galambosi 2007, 13.) Kasvukauden lyhyys ja viileys, pitkä talvi, lumi sekä routa heikentävät Suomen yrttiviljelyn kilpailukykyä ja maamme onkin Euroopan pohjoisimpia yrttiviljelymaita. Viljelyolosuhteet paranevat Suomen rajojen sisäpuolella selvästi Oulusta etelään päin. (Mikkonen 2008, 16.) Galambosin (2007, 11) mukaan muutama lääke- ja ruoka-aineita sisältävä kotimainen raaka-ainetta tuotteidensa valmistukseen ja viljelyttää rohdosyrttinsä ammattimaisilla sopimusviljelijöillä. Suomessa on lisäksi pieniä erikoistiloja, joilla useita eri yrttejä viljellään yrityksen omien tuotteiden tai palveluiden raaka-aineiksi tai kotimaisille ostajille. Joko itse kerätyillä tai keräilijöiltä ostetuilla luonnonyrteillä on myös suuri merkitys näiden pientilojen tuotevalikoimassa. Yleisesti ottaen yrttiviljely on Suomessa sivuelinkeino ja paikallisten erikoistuotteiden merkitys korostuu muun yritystoimin-

Kuva 5. Nokkonen on yksi yleisimmin hyödynnetyistä villivihanneksista (Kuva: Johanna Kinnunen)

nan yhteydessä, esimerkiksi maatilamatkailussa. Pohjois-Pohjanmaalla toimii muutamia yrityksiä, jotka saavat osan toimeentulostaan luonnonyrttien alkutuotannosta.

Suurimmat potentiaaliset asiakasmäärät Suomessa ovat väestön keskittymisestä johtuen maan eteläosissa. Pohjoisten yrttien eksoottisuutta voidaan siis käyttää markkinointikeinona vientituotteiden lisäksi myös kotimaassa. Mielikuva-markkinoinnin lisäksi kannattaa hyödyntää myös pohjoisten kasvuolosuhteiden tuomat edut raaka-aineen ominaisuuksissa.

ERIKOISLUONNONTUOTTEET RAAKA-AINEENA USEILLA TOIMIALOILLA

Erikoisluonnontuotteiksi luetaan muun muassa pajut, kaislat, sammalet, jäkälät, koristekasvit, turve sekä puun sivutuotteet, kuten mahla, pettu, terva, tuohi, kävyt ja havut. Myös kuitukasveina hyödynnettävät tupasvilla ja nokkonen luetaan erikoisluonnontuotteisiin.

Kuluttajien ympäristötietoisuuden kasvaessa myös luonnontuotteiden merkitys kasvaa; luonnontuotteita käytetään yhä enenevässä määrin esimerkiksi käsityö- ja floristiikka-aloilla. Ympäristötietoisuuden kasvusta huolimatta vain pieni osa Suomessa myytävistä käsityö- ja koristemateriaa-

leista on kotimaista alkuperää. (Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2005, hakupäivä 20.12.2012.) Raaka-aineiden kaupallisen saatavuuden hankaludet lienevät eräs syy sille, että erikoisluonnontuotteita hyödyntävät pienyritykset keräävät usein itse tarvitsemansa raaka-aineet, kuten pajut tai tuohet. Viljely haastaa luonnonkeruun kuitenkin myös käsityömateriaalien tuotannossa. Esimerkiksi viljellyn pajun luonnosta kerättyä paremmat punontaominaisuudet kasvattavat viljellyn pajun suosiota punontamateriaalina. Suomessa pajua viljellään käsityömateriaaliksi useissa yrityksissä, mutta viljelytoiminta on painottunut Etelä-Suomeen.

Taloudellisesti merkittävin metsästä kerättävä koristemateriaali Suomessa on palleroporonjäkälä. Jäkälää kerätään erityisesti Oulujokilaaksossa, Kainuussa sekä Perämeren rannikolla. Parhaimmillaan jäkälän keräysmäärät ovat Suomessa olleet 500 tonnia vuodessa. Vuosina 2008–2010 vuosittainen vienti on ollut vajaa 200 tonnia ja arvo hieman alle miljoona euroa. (Ylitalo 2012, 203.) Hailuodossa toimii Euroopankin mittakaavassa suuri koristejäkäläyritys, joka palleroporonjäkälän lisäksi kerää harmaaporonjäkälää ja isohirvenjäkälää sekä valmistaa muun muassa jäkäläseppeleitä ja värjättyä jäkälää. Koristekäytön lisäksi jäkälää kerätään myös poronrehuksi.

Kuva 6. Oulujokilaaksosta löytyy komeita jäkälikköjä (Kuva: Johanna Kinnunen)

Puiden sivutuotteiden keruu- tai myyntimääristä ei ole saatavissa virallista tilastotietoa. Tervanpoltolla on pitkät perinteet erityisesti Kainuussa sekä Pohjois-Pohjanmaalla. Hautatervan tuotanto Suomessa 2000-luvun alkupuolella on ollut noin 50 000–100 000 litraa vuodessa (Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2005, hakupäivä 20.12.2012). Nykyisin Pohjois-Pohjanmaalla tuotetaan hautatervaa myyntiä varten ainakin Pohjois-Pohjanmaan museon toimesta Turkansaaren ulkomuseo-alueella.

Puun sivutuotteeksi voidaan lukea myös sienien aiheuttama koivun kasvannainen, pakurikääpä. Alustavan arvion mukaan pakurikääpää esiintyy Suomen metsissä 1–2 kg hehtaarilla, mikäli pääpuulajina on hies- tai rauduskoivu. VMI 10:n mukaan Suomessa on noin 2,3 miljoonaa hehtaaria koivuvaltaisia metsä- tai kitumaaksi luokiteltavia alueita, minkä perusteella pakuria esiintyisi Suomessa noin 2–4,5 miljoonaa kiloa. Pakurin alueellisesta esiintymisestä ei ole varmaa kuvaa, mutta lähtökohtaisesti pakuri on jakaantunut metsiin epätasaisesti. Pohjois-Suomessa oletetaan pakuria olevan enemmän kuin etelässä. (Lehtinen 2010.)

Turpeen hyödyntäminen hyvinvointialan palveluissa ja tuotteissa perustuu turpeen sisältämiin humus- ja fulvohappoihin. Hoitoturpeena käyte-

tään luonnontilaisten soiden hyvin maatunutta sara- tai rahkaturvetta syvältä suosta. Pohjois-Pohjanmaalla toimii ainakin yksi hoitoturvetta sivutoimisesti keräävä yritys. Pohjois-Pohjanmaa on Suomen soisimpia maakuntia, joten turveraaka-ainetta alueella riittää.

LUONNONKASVEILLA KESTÄVYYTTÄ VIHERRAKENTAMISEEN

Viherrakentamisen ongelmia pohjoisen kasvuolosuhteissa on kestävä pohjoista alkuperää olevan taimimateriaalin saatavuus. Paikallisesti tuotetusta kasvimateriaalista on pulaa. Pohjois-Pohjanmaalta löytyy muutamia luonnonkasvien taimituotantoa harjoittavia taimistoja, mutta useimmilla taimistoilla luonnonkasvit ovat vain pieni osa taimivalikoimaa. Kotimaisten luonnonkasvien joukosta on mahdollista valita runsaasti kestäviä vaihtoehtoja pohjoiseen viherrakentamiseen niin puiden, pensaiden, varpujen kuin perennojen osalta.

3.2 LUONNONTUOTTEET ELIN- TARVIKEALALLA – EKOLOGISTA LÄHIRUOKAA

Pitkät välimatkat ovat Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan yritysten keskeisiä ongelmia. Energian hinnan nousulla on vaikutusta sekä kuljetuskustannuksiin että yritysten kannattavuuteen. Toisaalta haasteita kotimaiselle elintarviketeollisuudelle luo globalisaation myötä lisääntynyt elintarviketuonti ulkomailta, mikä lisää hintakilpailua markkinoilla. Kuluttajien arvojen muutoksessa piilee lähiruoan arvostuksen kasvun lisäksi uhkakuvia. Arjen kiireisyys saattaa ohjata kuluttajia puolivalmisteiden ja einesten käyttöön. Myös mieltymys etnisiin ruokiin on lisääntymässä. (Isolahti 2006, 34; Onkalo 2012, 7–8.)

Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan menestys pohjautuu monitieteisen tutkimuksen hyödyntämiseen sekä vahvaan liiketoiminta- ja markkinointiosaamiseen. Mainonnassa ja markkinoinnissa on kiinnitettävä huomiota kuluttajien ympäristö-, terveys- ja laatuominaisuuksien lisääntymiseen, mikä saattaa olla pohjoisen yrittäjille uusi kilpailuetu. Tuotekehityksen tulee olla asiakaslähtöistä ja korostaa tuoteturvallisuutta. Tavoitteena tulee olla kansainvälisesti tunnetut maakunnallisista vahvuuksista nousevat brändit, joiden kehittämisessä toimijoiden tulee hyödyntää maakunnan omia puhtaita raaka-aineita ja olla aktiivisesti yhteistyössä keskenään sekä lähitoimialojen kanssa. Pohjoisen sijainnin mukana tulevat erityispiirteet kuten puhtaus ja maku tulee hyödyntää tuotteistamisessa. (Vitikka 2005, 11; Onkalo 2012, 7–8.) Hyvinä esimerkkinä pohjoisten luonnontuotteiden hyödyntämisestä elintarvikealalla voidaan mainita suklaakonvehtien valmistus pohjoissuomalaisista luonnonmarjoista sekä tervasta. Luonnonmarjoja sisältävät konvehdit kiinnostavat sekä kotimaisia asiakkaita että turisteja, ja niitä viedäänkin runsaasti tuliaisiksi sekä lahjoiksi.

Jo maakunnan alueellisessa maaseutuohjelmassa 2007–2013 todetaan kuluttajien vaatimusten ruoan puhtaudesta ja saatavuudesta ohjaavan markkinoita suuriin jalostusyksiköihin, tehokkaimpiin jakeluketjuihin ja voimakkaaseen merkkituotemarkkinointiin. Tieto elintarvikkeen alkupe-
rärästä kiinnostaa kuluttajia ja kehittämistoimien tuleekin tähdätä tuotteen jäljitettävyyteen, laatuun ja turvallisuuteen. Kilpailukyvyyn parantamiseksi pienyrittäjien verkostoitumista ja yhteistyötä Pohjois-Pohjanmaalla tulee edistää. Uusien sovelusten hyödyntäminen ja laadukkaan koulutuksen edistäminen nähdään tärkeinä keinoina elintar-

Kuva 7. Pohjois-Pohjanmaalla toimii useita pienmeijereitä, joiden tuotteita myydään erityisesti lähialueella (Kuva: Johanna Kinnunen)

vikealan edistämiseksi. Yksittäisten yritysten tulevaisuuden mahdollisuutena on erikoistuminen. Lähiruoan merkitystä maakunnan ruokahuollossa, ravintoloiden tarjonnassa sekä yhdistettynä muuhun palvelutarjontaan tulee entisestään lisätä. (Isolahti 2006, 11; Onkalo 2012, 7–8.)

Yritysten yhteiset ponnistelut esimerkiksi markkinoinnissa tuovat kasvumahdollisuuksia. Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan yrittäjien on nykyistä paremmin tuotteistettava omat kestäville ja eettisillä tuotantotavoilla tuotetut paikalliset elintarvikkeensa. Pohjois-Pohjanmaan elintarvikealan strategiassa 2005–2020 alueen raaka-aineista saatavat erikoistuotteet nähdään yhtenä maakunnan suurimmista vahvuuksista. Strategiaassa luonnontuoteala mainitaan eräänä Pohjois-Pohjanmaan parhaista mahdollisuuksista elintarvikealan kehittämisessä. Elintarvikealan yritysten toimintaympäristön tärkeänä kehityskohteena nähdään luonnonvaraisten raaka-aineiden keruun organisointiin ja jalostukseen panostaminen. (Vitikka 2005, 8–9.)

Jalostusteollisuus edellyttää raaka-aineen toimittajilta luotettavuutta ja toimitusvarmuutta. Raaka-aineita tuodaan paljon ulkomailta myös halvemman hinnan vuoksi. Toisaalta esimerkiksi yrttiraaka-aineissa kotimaisuus saattaa olla merkittävä valintakriteeri, mikäli yrttien osuus tuotteessa on suuri tai markkinoinnissa korostetaan tuotteen kotimaisuutta. Yrttien hyödyntämisen

edistämiseksi käyttökoulutusta pitäisi olla enemmän jo suurkeittiöiden henkilökunnan peruskoulutusvaiheessa. Nykyisin suuret ravintolakeittiöt hankkivat raaka-aineensa yleensä isoilta tukuilta ja vain harvoin paikallisilta toimittajilta. (Mikkonen 2008, 23–24.) Poikkeuksia säännöstä onneksi löytyy lähiruokaan ja pientuottajien tuotteisiin panostavien ravintoloiden ansiosta. Villiyrteillä on mahdollisuuksia ravintolamaailmassa, ja niiden käyttöä onkin kokeiltu Rovaniemen ammattikorkeakoulun restonomiopiskelija Jarkko Kääriäisen opinnäytetyöhön liittyen vuonna 2012 myös oululaisissa ravintoloissa. Oulun 4H-piirin Luonnontuoteala tutuksi -hankkeessa pilotoitiin samana vuonna villiyrttien keruuverkosto raaka-aineen toimittamiseksi oululaisiin ravintoloihin. Villiyrttien toimitus ravintoloiden käyttöön on jatkunut 4H:n toimesta myös seuraavina vuosina.

Pohjois-Pohjanmaalla toimii nykyisin noin 200 elintarvikealan yritystä. Maakunnassa jalostetaan vallitsevien tuotantosuuntien mukaisesti erityisesti maitoa ja lihaa, perunoita sekä luonnontuotteita. (Onkalo 2012, 7.) Pohjois-Pohjanmaalla marjat ovat elintarvikealalla selvästi yleisimmin hyödyn-

nettyjä luonnontuotteita. Yleisimmin marjoista valmistetaan hilloja, hyytelöitä, marmeladeja ja mehuja. Maakunnassa toimii myös yrtti- sekä sienjalosteita valmistavia yrityksiä. Monet luonnontuotteita elintarvikkeiksi jalostavista yrityksistä ovat pieniä ja toimivat usein muun yritystoiminnan ohessa. Pohjois-Pohjanmaalta löytyy kuitenkin myös suurempia elintarvikealan yrityksiä, joiden tuotevalikoimassa luonnontuotejalosteilla on merkittävä sija.

3.3 LUONNOSTA LISÄARVOA MATKAILUALALLE

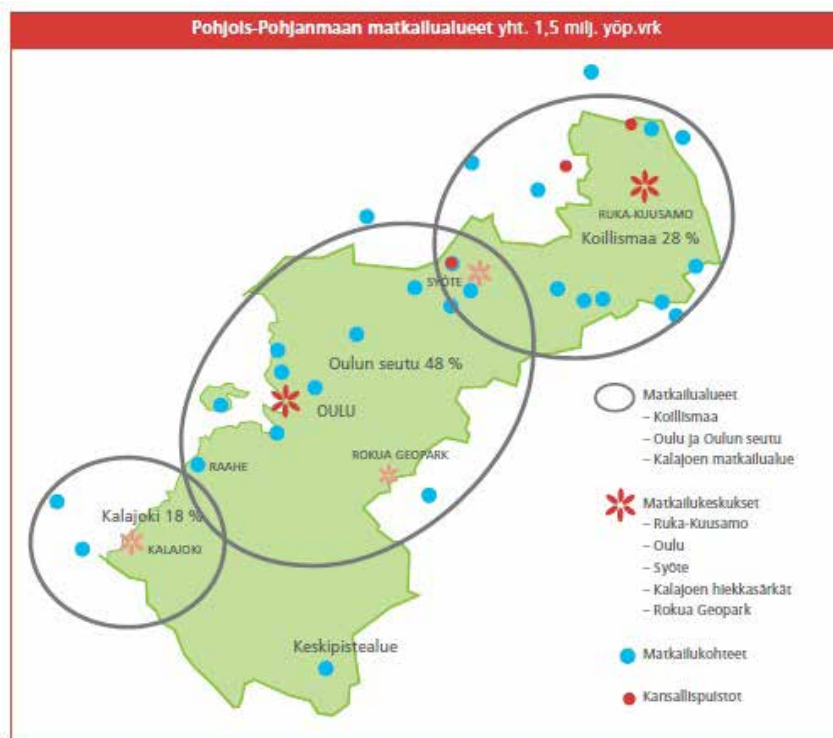
Kaupungistuvassa yhteiskunnassa moninainen luonnon kiinnostavuus lisääntyy ja mahdollisuuksia syntyy palvelevalle ja laadukkaalle luonto-, elämys- ja hyvinvointimatkalutuotannolle. Matkailijoita houkuttelevat Pohjois-Pohjanmaan luonnonkauniit maisemat sekä vuodenaikojen vaihtelu, ja matkailu onkin kasvanut maakunnassa palvelusektorin johtavaksi toimialaksi. Pohjois-Pohjanmaalla on kolme profiililtaan omaleimaista matkailualuetta: Kalajoki, Oulun seutu ja Rokua sekä Koillismaa. Kaupunki- ja kulttuurimatkailu keskittyy Oulun alueelle, kesämatkailun keskus on Kalajoki hiekkasärkkineen. Erämatkailijat suuntaavat pääasiassa Koillismaalle, vaikkakin erämatkailukeskus sekä hyvinvointimatkailua löytyy myös Rokualta. (Isolahti 2006, 34; Onkalo 2012, 9–10.) Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman 2030 mukaan luonnonvarojen hyödyntäminen huomioidaan matkailuelinkeinossa.

Koillismaalla luonnon hyödyntäminen matkailussa on lisännyt kesämatkailua perinteisen talvimatkailun rinnalle. Jatkossa luonnonvara-alan palvelujen kysynnän odotetaan edelleen kasvavan. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2005, 14.) Viidennes Koillismaan matkailijoista on ulkomaisia ja Kuusamo onkin koonnut kansainvälistä markkinointia varten yritysten ja kuntien yhteistyöverkoston (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 5). Koillismaalla matkailun imago pyritään nostamaan uudelle tasolle paikallisten luonnontuotteiden avulla. Luonnontuotteet pyritään Koillismaalla tuomaan osaksi matkailukokemusta ja alueen brändiä. (Naturpolis Oy 2010, 6, 19.)

Pohjois-Pohjanmaan kolme kansallispuistoa Oulanka, Riisitunturi ja Syöte ovat merkittäviä luontomatkailevatonaukoja. Oulangan kansallispuisto kuuluu kansainväliseen Euroopan upeimpien erämaiden PAN Parks -verkostoon. Puistoa kehitetään luontomatkailevan eurooppalaisena

Kuva 8. Maitohorsman versot sekä voikukan lehdet ovat tuttuja villivihanneksia monelle hortoilijalle sekä elintarvikealan ammattilaiselle (Kuva: Johanna Kinnunen)

Kuva 9. Pohjois-Pohjanmaan matkailualueet (Kuva: Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 5.)

Kuva 10. Karu hiekkakangasmaasto on yleistä Rokuan alueella (Kuva: Johanna Kinnunen)

kärkikohteena yhdessä venäläisen sisarpuistonsa Paanajärven kansallispuiston kanssa. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 5.)

Oulu on viime vuosina luonut kansainvälistä profiilia teemalla ArcticGateway. Oulu haluaa toimia matkailun porttina pohjoiseen ja siihen sillä onkin edellytyksiä hyvien lentoyhteyksiensä ja infrastruktuurinsa takia. Noin viidesosa matkailijoista on Oulun seudulla ulkomaalaisia. Oulun seudun yritysten yhteistyötä ja markkinointia on tehostanut Oulun Matkailu Oy:n perustaminen. Suomen eteläisin tunturialue Syöte haluaa profiloitua ympärivuotisena perhekohteena painottaen tarjontaansa luontoliikuntaan. Kansainvälisessä markkinoinnissa Syöte tekee yhteistyötä Oulun, Kuusamon sekä Lapin kanssa. RokuaGeopark on päässyt osaksi kansainvälistä verkostoa ja on kehittänyt itselleen omaleimaisen profiilin. Maakunnallinen matkailuverkosto voi hyödyntää maailmanlaajuisia geoparkien matkailuverkostoa. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 5.)

Kesäkohteena tunnetun Kalajoen kesäsesongin rinnalle kehitetään ympärivuotisia palveluja muun muassa hyvinvointialalle. Kalajoella yli 90 % matkailijoista on kotimaisia. Nivala-Haapajärven ja Haapavesi-Siikalatvan seutukuntien matkailua kehitetään muun muassa tapahtumien pohjalta, ja yhteismarkkinointia hoitaa Keskipisteen matkailuyhdistys. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 5.)

Yöpymisten määrällä mitattuna Pohjois-Pohjanmaa on Suomen kolmanneksi suurin matkailumaakunta heti Uudenmaan ja Lapin jälkeen. Mainonnassa Pohjois-Pohjanmaa on jäänyt vaille sille kuuluvaa huomiota, sillä Pohjois-Pohjanmaa ei kuulu selkeästi mihinkään Matkailun edistämiskeskuksen markkinoimista suuralueista, joita ovat Lappi, Pääkaupunkiseutu, Järvi-alue sekä Länsirannikko. Toisaalta Pohjois-Pohjanmaan monimuotoisuudesta löytyy kaikkien näiden matkailuprofilien teemoja: rannikkoa, järviä, kaupunkimatkailua sekä myös vaaroja ja tuntureita. Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu ovat liittoutuneet kansainvälisille markkinoille yhteisellä teemalla Pohjola Arctic. Tekemistä riittää, sillä kansainvälisessä tunnettuudessa Pohjois-Pohjanmaa on selkeästi Lappia ja Pääkaupunkiseutua jäljessä. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 6–7.)

Tunnettavuusongelman lisäksi Pohjois-Pohjanmaan yritysten toimintaa vaikeuttavat liikenneyhteydet sekä osittain epätasainen tuote- ja palvelutaso. Matkailualaa kehitetään yrittäjien osaamista ja yritysten toimintaedellytyksiä parantamalla. Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiasa 2015 painopistealueena on matkailuprofiilin kirkastamisen, liikenneyhteyksiin panostamisen sekä

vientimarkkinoinnin ja myynnin tehostamisen ohella myös liiketoiminta-, tuote- ja palveluosaimisen kehittäminen. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011, 17.) Matkailuyritysten toiminnan laadun parantaminen on alan kehittämisen tärkeitä tavoitteita. Maakunnallisissa strategioissa ja ohjelmissa maaseudun matkailuyrityksiä kannustetaan laatujärjestelmien käyttöönottoon ja toiminnan sertifiointiin. Yritysten osaamista kehitetään sekä tuotekehityksessä ja tuotteistamisessa että markkinoinnissa ja myynnissä. Pohjois-Pohjanmaan maaseudun matkailuyritysten kehittymismahdollisuudet ovat paikallisissa perinteissä ja luonnossa. Yrityksiä rohkaistaan hyödyntämään alueellisia vahvuuksia ja kulttuuria, joita voivat olla esimerkiksi maakunnan paikallisista raaka-aineista valmistettu lähiruoka tai hyvät marjastusmaastot. Yhteistyötä pyritään lisäämään sekä matkailualan sisällä että siihen yhteydessä olevien alojen kanssa. (Isolahti 2006, 11, 35; Onkalo 2012, 9–10.)

Mielenkiintoisena markkinointiesimerkkinä voidaan mainita kulttuuriseikkailijoiden yhteisö Pohjolan Kilta, joka esittelee maakuntaa tarinoiden kautta. Marjojen, sienten ja muiden luonnontuotteiden esiintuonti kulttuuritarinoiden kautta kohottaa luonnontuotteiden kiinnostavuutta ja imagoa. (Pohjolakilta.fi, hakupäivä 2.7.2014.) Sekä luonnontuote- että matkailualojen tuleekin toimia kiinteässä yhteistyössä elintarvikealan kanssa pohjoispohjalaisen rikkaan ruokakulttuurin tuotteistamiseksi. Marjojen käyttö ruokataloudessa on aina ollut merkittävää Pohjois-Pohjanmaalla. Survotuista metsämarjoista, jauhoista ja sokerista valmistetut pöperöt eli tollerot tai sokerin kanssa keitetyistä marjoista valmistettu kompotti ja kräämi kermavaahdolla koristettuna maistuvat varmasti tämänkin päivän herkkusuille. Sienten käyttö sen sijaan yleistyi Pohjois-Pohjanmaalla vasta kato- ja pulavuosien vaikutuksesta, sillä historiallisesti niitä on täällä pidetty lähinnä lehmän ruokana (Syrjänen 1999, hakupäivä 31.5.2012). Nykyisin paikallisen ruokakulttuurin kirjon ja monipuoliset raaka-aineet, sienet mukaanlukien, saa maisteltavakseen esimerkiksi Makujen Suomi-ravintoloissa, jotka valitsevat kaupunki- ja maakuntamenujensa raaka-aineet vuodenaikoja ja paikallisuutta korostaen (Ruokatieto Yhdistys ry, hakupäivä 1.4.2012).

Pohjois-Pohjanmaalla on useita luonnontuotteita hyödyntäviä matkailualan yrityksiä. Erityisesti maaseutu- ja luontomatkailun yhteydessä toimivat ravintolapalvelut sekä lähiruokaa korostavat ravintolat käyttävät tuotteissaan runsaasti luonnontuotteita, yleisimmin marjoja ja sieniä, mutta myös villivihanneksia. Luonnontuotteita hyödyn-

Kuva 11. Lehmäntatti ei ole yleisesti kaupallisessa käytössä, vaikka luokitellaankin hyväksi ruokasieneksi (Kuva: Johanna Kinnunen)

netään matkailualalla ravintolapalveluiden lisäksi ohjelmalveluissa sekä hyvinvointipalveluissa. Luonnontuotteita sisältäviä ohjelmalveluita ovat esimerkiksi opastetut sieniretket tai yrttien keruu hyvinvointituotteiden valmistusta varten.

3.4 LUONNONTUOTTEET HYVINVOINTIALALLA – MAHDOLLISUUKSIA YHTEISTYÖSSÄ JA UUSISSA SOVELLUKSISSA

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2011–2014 yhtenä tavoitteena on ollut alueen hyvinvointiohjelman toteuttaminen. Tähän tavoitteeseen on pyritty muun muassa kehittämällä yritysten välisiä yhteistyömuotoja sekä hyvinvointi- ja terveysmatkailua. Uudet bioteknologian hyödyntämisalueet, kuten terveellinen ravitsemus sekä hyvinvointiin liittyvät palvelut, ovat auttaneet tavoitteen saavuttamisessa. Tärkeää on kehittää yhteistyötä tutkijoiden ja hyvinvointialan toimijoiden välillä. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2010, 49.) Terveystieteiden löytö selkeitä kytköksiä luonnon virkistysarvojen ja luonnontuotteiden hyötykäyttöön, esimerkiksi marjojen terveysvaikutukset ovat yleisesti tunnet-

tuja. Villivihanneksilla sekä -yrteillä on nykyistä laajempaa potentiaalia terveysvaikutteisina tuotteina. (Onkalo 2012, 15.)

Koillis-Suomen elinkeinostrategiassa 2011–2015 luonnontuotteet yhdistetään vahvasti matkailuun ja sitä kautta myös hyvinvointialaan. Verkostoja tulee kehittää laaja-alaisesti koko maakunnan alueella yhdistäen esimerkiksi virkistysmatkailu-, lähiruoka- ja hyvinvointipalvelunäkökohdat (Onkalo 2012, 15).

Pohjois-Pohjanmaalla on runsaasti erilaisia hyvinvointipalveluja tarjoavia yrityksiä. Yleisimpiä hoitomuotoja, joissa hyödynnetään luonnontuotteita, ovat turvehauteet ja -saunat. Myös tervaa ja yrttejä käytetään Pohjois-Pohjanmaalla hyvinvointialan palveluissa sekä hoitoloissa, kylpylöissä että matkailualan yrityksissä. Aromaterapiassa hyödynnetään luonnontuotteista valmistettuja eteerisiä öljyjä. Jotkin Pohjois-Pohjanmaan yritykset tarjoavat luontaishoitoja ja kasvilääkintää myös eläimille. Maakunnasta löytyy yrityksiä, joiden ohjelmalveluissa hyödynnetään luonnon psyykkistä terveystta edistäviä vaikutuksia esimerkiksi metsäkellinnän muodossa.

Hyvinvointituotteita valmistavat Pohjois-Pohjanmaalla useat yritykset. Yleisimpiä hoitotuotteita ovat erilaiset yrttivalmisteet kuten yrttivoiteet, mutta myös muita erikoisempia luonnon raaka-

Kuva 12. Nokkonen sisältää tunnetusti runsaasti tärkeitä ravintoaineita (Kuva: Johanna Kinnunen)

Kuva 13. Terva ja pihka ovat perinteisiä erilaisissa hoitovoiteissa käytettyjä luonnon raaka-aineita (Kuva: Johanna Kinnunen)

aineita hyödynnetään, esimerkkinä koivutislepohjainen kosmetiikka. Monissa tapauksissa yritykset hyödyntävät hyvinvointituotteiden valmistusta myös ohjelmalveluissaan lähtien aina raaka-aineiden keruusta ja päättyen valmiilla tuotteella suoritettavaan hoitoon.

3.5 LUONNONTUOTTEET KEMIAALLISTEN TUOTTEIDEN VALMISTUKSESSA

Luonnontuotteilla on suuri potentiaali erilaisten kemiallisten valmisteiden raaka-aineena. Pohjoisista marjoista, kasveista ja muista luonnontuotteista saatavia raaka-aineita voidaan hyödyntää esimerkiksi ravintolisätuotteiden, lääkkeiden, rohdosten, hyvinvointituotteiden tai kosmetiikan valmistuksessa. Erilaisilla terveyttä ja hyvinvointia edistävillä tuotteilla on markkinoilla kasvavaa kysyntää muun muassa väestön ikääntymisestä johtuen.

Pohjois-Pohjanmaalla toimii muutamia luonnon raaka-aineista eristettyjä ainesosia hyödyntäviä yrityksiä. Yritysten tuotevalikoimista löytyy esimerkiksi luonnontuoteraaka-aineita sisältävää kosmetiikkaa sekä hyvinvointituotteita kuten uut-

Kuva 14. Kosmeettisissa valmisteissa hyödynnetään nykyisin runsaasti sekä luonnontuotteita että niistä eristettyjä ainesosia (Kuva: Johanna Kinnunen)

Kuva 15. Pahkakupit ja tuohiastiat ovat perinteisiä käsitöitä, joissa hyödynnetään luonnon materiaaleja (Kuva: Johanna Kinnunen)

teita, yrttitippoja ja voiteita, kelomaaleja, erilaisia karkotteita sekä luontaislääkintä- ja rohdostuotteita.

3.6 LUONNONTUOTTEIDEN HYÖDYN- TÄMINEN MUILLA TOIMIALOILLA

Muut toimialat -sektoriin luetaan kuuluvaksi muun muassa käsityö- ja floristiikka-alat, koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoaminen sekä viherrakentaminen siltä osin kuin aloilla hyödynnetään luonnontuotteita.

Pohjois-Pohjanmaalla toimii useita käsityöyrittäjiä, jotka käyttävät raaka-aineinaan luonnontuotteita. Käsityöalan yritykset hyödyntävät toiminnassaan muun muassa tuohta, pahkoja, pajua sekä käpyjä. Käsityöalan yritykset ovat yleensä hyvin pieniä ja toimivat sangen suppealla markkina-alueella. Osa käsityöyrittäjistä on saanut tuotteilleen Bothnia Design -tuotemerkin käyttöoikeuden,

mikä myönnetään vain korkealuokkaisille Pohjois-Pohjanmaalla valmistetuille taidekäsityötuotteille. Monessa tapauksessa yrittäjä hyödyntää ammattitaitoaan tarjoamalla myös alansa koulutuspalveluita.

Maakunnassa koulutuspalveluja tarjoavat käsityötaitajien lisäksi useat hyvinvointialan yritykset, jotka järjestävät sekä ammattiin johtavaa luontaisterapeuttikoulutusta että lyhytkursseja esimerkiksi kasvilääkinnästä tai hyvinvointituotteiden valmistuksesta. Kurssit voivat kohdistua joko ihmisille tai eläimille suunnattuihin palveluihin tai tuotteisiin.

Pohjois-Pohjanmaalla luonnontuotteita hyödynnetään monissa viherrakennusyrityksissä. Kottimaisissa luonnonkasveissa on runsaasti kestäviä vaihtoehtoja pohjoiseen viherrakentamiseen. Sopivia lajeja löytyy niin puista, pensaista, varvuista kuin perennoistakin. Jotkut viherrakennusyritykset keräävät ja myyvät edelleen kuntaa sekä yksityisille asiakkaille että toisille viherrakennusyrityksille.

4 LUONNONTUOTEALAN NYKYTILA JA MAHDOLLISUUDET POHJOIS-POHJANMAALLA – ALUEEN YRITTÄJIEN JA TOIMIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ

4.1 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

LT-INNO -hankkeessa kartoitettiin kesän 2012 aikana luonnontuotealan yrityksiä ja toimijoita Pohjois-Pohjanmaan alueella. Luonnontuotealaan käsitettiin kuuluvan luonnonmarjoihin, -sieniin ja -yrtteihin sekä muihin luonnontuotteisiin liittyvä toiminta aina raaka-aineen keruusta ja viljelystä luonnontuotteiden hyödyntämiseen eri elinkeinoalojen tuotteissa ja palveluissa. Yritysten kartointu suoritettiin pääasiassa eri internet-sivustojen ja hakupalvelujen avulla. Apuna käytettiin muun muassa Aitoja Makuja -hakupalvelua, Suomen yrittäjyysverkosto ry:n nettisivuja, Hedelmän- ja marjanviljelijäin liiton internetsivuja, Elintarviketeollisuusliiton nettisivuja, Arktiset Aromit ry:n hakupalvelua, Fonecta ProFinderia, Luonnosta Sinulle II -hankkeen internetsivuja, Pellervoseuran osuuskuntarekisteriä sekä Ruoka-Suomi -internet-sivustoa.

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan toimijoille ja yrityksille suoritettiin kesällä 2012 haastattelututkimus. Haastateltaviksi valittiin kymmenen luonnontuotealan toimijaa sekä kolmetoista yritystä eri alatoimialoilta. Haastattelukysymykset yrityksille ja toimijoille on esitetty liitteessä 1. Kyselyn avulla selvitettiin maakunnan luonnontuotealan palvelu- ja osaamistarjontaa, yritysten luonnontuotteiden käyttöä sekä luonnontuotealaa edistäviä verkostoja niin maakunnan sisällä kuin myös laajemmassa mittakaavassa. Haastatteluissa kartoitettiin lisäksi yritysten ja toimijoiden näkemyksiä luonnontuotealan nykytilanteesta sekä alan mahdollisuuksista Pohjois-Pohjanmaalla. Haastateltavilta tiedusteltiin mielipiteitä luonnontuoteyrittäjyyden eri osa-alueiden merkittävydestä alan laajentamisessa maakunnallisesti, luonnontuotealan kehittymistä rajoittavia tekijöitä sekä

alan keskeisimpiä tutkimus-, koulutus- ja kehittämistarpeita. Haastatteluissa kerättiin myös ideoita ja esimerkkejä luonnontuotealan yrittäjyyden edistämiseksi sekä toiveita yhteistyön laajenemissuunnista luonnontuotteiden hyödyntämisen kannalta.

Lokakuussa 2012 järjestettiin Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan yrityksille ja toimijoille yhteinen kehittämistyöpaja, johon osallistui maakunnasta yhteensä 27 yrittäjää ja toimijaa. Työpajassa kartoitettiin ryhmätyötehtävien avulla Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan mahdollisuuksia, ennakoitiin luonnontuotealan tulevaisuutta sekä pohdittiin luonnontuotealan kehittämistarpeita.

4.2 LUONNONTUOTEALAN TOIMIJAT POHJOIS-POHJANMAALLA

KOULUTUSORGANISAATIOT

Luonnontuotealan perustutkintoon johtavaa koulutusta tarjotaan Suomessa sekä nuorille että aikuisille. Pohjois-Pohjanmaan oppilaitosten luonnontuotteisiin liittyvää tutkintoon johtavaa koulutusta sekä koulutuksen järjestäjiä vuodelta 2012 on esitetty liitteessä 2. Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnossa luonnontuotteet sisältyvät tiiviisti luonnonvaratuottajan, luonto-ohjaajan sekä luonto- ja ympäristökasvattajan osaamisalaan. Lajintuntemusta opiskellaan myös ko. perustutkinnon muilla koulutusaloilla. Luonnontuotteisiin liittyvää opetusta sisältyy muun muassa metsäalan perustutkintoon, puutarhatalouden perustutkintoon, elintarvikealan perustutkintoon sekä hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkintoon. Luonnontuotteiden tuntemuksen tulisi liittyä viimeksi mainitussa perustutkinnossa nykyistä perusteellisemmin erityisesti kokin koulutusohjelmaan, sillä tutkinnon suorittaneilla henkilöillä

on mahdollisuus vaikuttaa ammattikeittiöiden raaka-ainehankintoihin sekä kansallisen ruoka-, juoma- ja tapakulttuurin muodostumiseen. Elin-tarvikealan perustutkinnon elintarviketeknologi-an koulutusohjelmassa painotetaan muun muassa marjavalmistusten valmistusta ja tuotekehitystä. Puutarhatalouden perustutkintoon luonnontuot-teet sisältyvät esimerkiksi koristelutöiden osalta. Metsäalan perustutkinnossa luonnontuotteisiin liittyvää opetusta on metsätalouden koulutusoh-jelmassa, erityisesti opintokokonaisuuksissa Met-säluontopalvelut sekä Luontomatkailu.

Aikuisopiskelijoiden on mahdollista suorittaa luonnontuotteisiin liittyviä ammatti- ja erikois-ammattitutkintoja. Luonnontuotealan ammatti-tutkinnossa valmistavaan koulutukseen sisältyy luonnontuotteiden tuntemusta, talteenottoa, kä-sittelyä, tuotteistamista, jatkojalostusta, markki-nointia sekä poimijoiden kouluttamista. Tutkinnon suorittanut saa keruutuoteneuvojan pätevyyden. Myös erä- ja luonto-oppaan ammattitutkinto sisäl-tää luonnontuotteisiin liittyvää koulutusta.

Luonnontuotealan erikoisammattitutkinnossa (ent. keruutuotetarkastaja) koulutetaan luonnon-tuotteiden talteenottoa ja hyödyntämistä edistä-viä asiantuntijoita. Asiantuntijatehtävien lisäksi keruutuotetarkastajien perustehtävänä on koulut-taa keruutuoteneuvojia. Elintarviketekniikan eri-koisammattitutkinnossa, elintarvikejalostajan ammattitutkinnossa sekä elintarviketeollisuuden ammattitutkinnossa luonnontuotteet esiintyvät tietystä määrin koulutuksen sisällössä.

Luonnontuotteet sisältyvät muutamien kou-lutusalojen opintoihin myös Pohjois-Pohjanmaan korkeakouluissa. Korkeakoulutasoista luonnon-tuotteisiin liittyvää opetusta järjestetään sekä Oulun ammattikorkeakoulussa että Oulun yli-opistossa. Oamkin Tekniikan ja luonnonvara-alan yksikön opintotarjontaan kuuluu muun muassa 12 opintopisteen suuruinen Luonnontuotteet -opiske-lumoduuli, joka sisältää luonnontuoteneuvojaksi pätevöittävät osuudet. Oulun yliopistossa järjes-tään lajintuntemuksen lisäksi opetusta esimerkiksi biotekniikassa.

Luonnontuotteisiin liittyvää opetusta voi saa-da lyhyemmissä kurssimuotoisissa koulutuksissa myös erilaisissa opistoissa. Pohjois-Pohjanmaalla lyhytkoulutuksia oli vuonna 2012 tarjolla liittyen muun muassa pajunpunontaan, tuohitöihin, kas-viväryäykseen sekä lajintunnistukseen. Luonnon-tuotteisiin liittyviä lyhytkursseja sekä niitä järjes-täviä opistoja on esitetty liitteessä 3.

MUITA LUONNONTUOTEALAAN LIITTYVIÄ ORGANISAATIOITA

Useilla liitteessä 2 mainituilla koulutusorganisaatioilla on opetuksen lisäksi muita luonnontuote-alaan liittyviä tehtäviä, esimerkiksi tutkimusta tai hanketoimintaa. Oppilaitosten lisäksi liitty-mäkohtia luonnontuotealaan löytyy neuvontaan sekä erilaiseen kehittämistyöhön ja tutkimukseen keskittyneistä organisaatioista. Pohjois-Pohjan-maan toimintaryhmät ohjelmakaudella 2007-2013 toiminta-alueineen ja kehittämisohjelmineen on käsitelty luvussa 3 ja niiden yhteystiedot löytyvät liitteestä 4. Muita luonnontuotealaan liittyviä Poh-jois-Pohjanmaalla toimivia organisaatioita ovat:

- 4H
- ProAgria Oulu
- Oulun Maa- ja kotitalousnaiset
- Pohjois-Pohjanmaan Martat ry
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
- Pohjois-Pohjanmaan liitto
- MTK Pohjois-Suomi
- Maaseudun Sivistysliitto
- Metsähallitus
- Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaa
- Metsänhoitoyhdistykset
- LYNET
- Thule-instituutti
- Oulun Eteläisen Instituutti
- VTT
- Naturpolis Oy
- Oulun Seudun Uusyrityskeskus ry
- BusinessOulu
- Oulun Yritystakomo
- Pohjois-Pohjanmaan Käsi- ja taideteollisuus ry
- Oulun Luonnonsuojeluyhdistys ry
- Oulun Sienseura
- Pohjanmaan Partiolaiset ry

Yllä mainittujen organisaatioiden yhteystiedot se-kä tehtäväkuvaukset löytyvät liitteestä 4.

HANKETOIMINTA

Useat edellisissä kappaleissa mainituista organi-saatioista pyrkivät kehittämään maakunnan luon-nontuotealaa hanketoiminnan avulla. Oamkin LT-INNO -hankkeen lisäksi keväällä 2013 Pohjois-Pohjanmaalla oli käynnissä muun muassa Oulun 4H-piirin Luonnontuoteala tutuksi -tiedotushanke sekä MTT Ruukin Sienestä on moneksi -esiselvi-tyshanke. Koska luonnontuotteet sisältyvät mo-niin eri toimialoihin, ne liittyvät läheisesti myös esimerkiksi lähiruoka-, matkailu- sekä green care -hankkeisiin, kuten tätä kirjoitettaessa käynnissä

oleviin Maaseudun Sivistysliiton Syökö nää lähiruokaa?, Oulun Maa- ja kotitalousnaisten Bothnia á la carte tai PSK-Aikuisopiston Luonnostaan hyvinvoiva -hankkeisiin. Kuvauksia lähivuosien luonnontuotteisiin liittyneistä hankkeista Pohjois-Pohjanmaalla on esitetty liitteessä 5.

4.3 LUONNONTUOTEALAN YRITYKSET POHJOIS-POHJANMAALLA

Maakunnasta löydettiin kesällä 2012 tehdyssä kartoituksessa noin 100 toiminnassaan luonnontuotteita eri tavoin hyödyntävää yritystä. Luonnontuotealan yrityksille on ominaista moni- ja sivutoimisuus ja vain pieni osa yrityksistä toimii päätoimisesti luonnontuotealalla. Pohjois-Pohjanmaalla toimii luonnontuotteita hyödyntäviä yrityksiä niin raaka-ainetuotannon, elintarvikkeiden valmistuksen ja muun luonnontuotteiden jatkojalostuksen, matkailu- ja hyvinvointipalvelujen kuin myös esimerkiksi käsityöalan piirissä. LT-INNO-hankkeessa koottu Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan yritysluettelo löytyy liitteestä 6.

4.4 YRITYS- JA TOIMIJAAHAASTATTE- LUT

Toimija- ja yrityshaastatteluja suoritettiin kesällä 2012 yhteensä 23 kpl. Haastatteluun osallistuneet henkilöt on lueteltu liitteessä 7. Haastattelututkimuksen suhteellisen pienen otoskoon vuoksi saatuja tuloksia on pidettävä suuntaa-antavina.

4.4.1 LUONNONTUOTEALAA EDISTÄVÄT VERKOSTOT JA TOIMIJAT

Kuviossa 1 on esitetty haastatteluissa ilmenneet toimijat ja verkostot, joiden koettiin edistävän luonnontuotealaa. Eniten mainintoja keräsivät luonnontuotealan valtakunnallinen toimialajärjestö Arktiset Aromit ry, 4H-järjestö sekä erilaiset koulutusorganisaatiot. Luonnonvara-alan koulutusta järjestävät oppilaitokset ja erityisesti PSK-Aikuisopisto mainittiin useissa haastatteluissa. Oppilaitokset vaikuttavat luonnontuotealan kehittämiseen lähtien jo peruskoulutasolta. Useissa haastatteluissa todettiin, että alan kasvattamisessa on kyse nuorisoinnosta herättämisestä. 4H-järjestön toiminta keräsi nuorisokasvatuksen ohella kiitosta sekä luonnontuotteiden välityksestä että tiedotuksesta.

Erilaiset hankkeet edistävät luonnontuotealan toimintaa. Luonnontuotealan hankkeista haastatteluissa nimeltä mainittiin Kiuruveden suunnalla yrttialan toimintaa kehittänyt HerbaCentria. Lähiruokahankkeet sekä lähiruokatoimijat koettiin luonnontuotealalle hyödyllisinä. Maaseudun Sivistysliiton Syökö nää lähiruokaa? -hanke mainittiin nimeltä.

Yrityksillä itsellään koettiin olevan suuri potentiaali luonnontuotealan kehittymisessä. Erilaiset yritysverkostot ovat hyvä tapa edistää ja mahdollisesti laajentaa yritystoimintaa. Luonnontuotteiden tukkumyyjillä sekä jatkojalostajilla nähtiin olevan vaikutusta alan kehittämiseen. Yritysten yhteistyötä muille toimialoille pidettiin hyvänä kehityksenä. Esimerkiksi keittömestareiden mahdollisuudet edistää alaa katsottiin oivalliseksi.

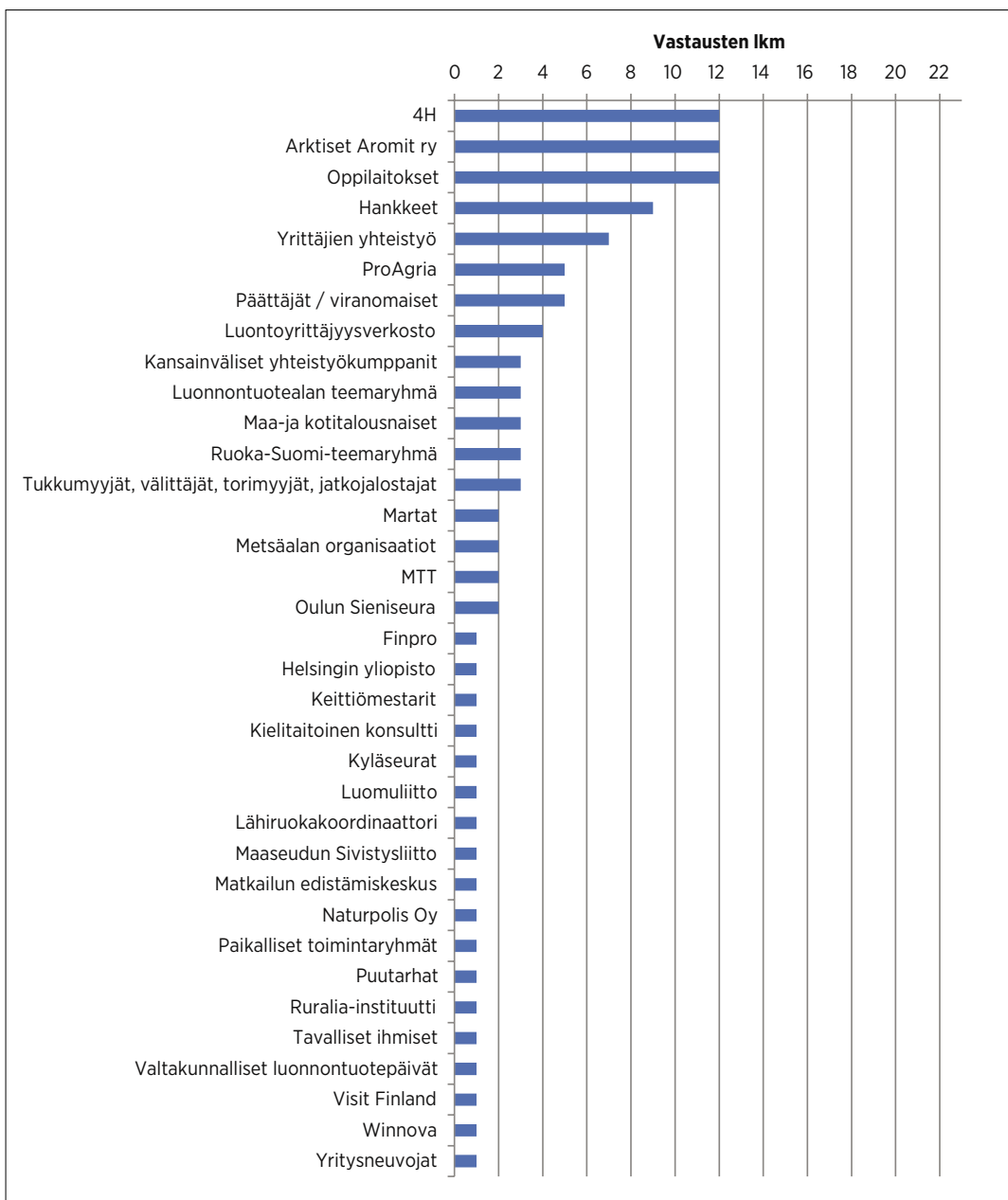
Kansainväliset yhteistyökumppanit mainittiin erityisesti sieniviennin yhteydessä. Yritysten kansainvälistymisessä apuna voivat olla esimerkiksi kielitaitoiset konsultit, hankkeet tai Finpro.

4.4.2 HYVÄT ESIMERKIT LUONNONTUOTEALAN EDISTÄMISEKSI

Luonnontuotealan edistämisen kannalta hyviksi esimerkeiksi mainittiin haastatteluissa erilaisia yrityksiä, hankkeita, toimintatapoja, järjestöjä sekä yksittäinen tuote. Haastatteluissa ilmenneet hyvät hanke-esimerkit luonnontuotealan edistämiseksi on esitetty alla. Esiintymiskertojen lukumäärä vastauksissa on esitetty suluissa.

- Luonnontuoteala tutuksi (3)
- Arktisten Aromien hankkeet (1)
- HerbaCentria (1)
- Lappi luo (1)
- Luontaishoidon palveluita Lapista ammattitaitoisesti ja turvallisesti (1)
- Syökö nää lähiruokaa? (1)
- Taitajien tierna (1)

Useammassa haastattelussa mainitun Oulun 4H-piirin Luonnontuoteala tutuksi -hankkeen osalta korostettiin tiedotustoiminnan ohella erityisesti hankkeessa toteutettua villiyrttikokeilua, jossa järjestettiin poimijainfopäiviä ja poimittiin villyrttejä kolmen oululaisen ravintolan käyttöön. Arktisten Aromien hankkeet koettiin yleisesti ottaen luonnontuotealaa edistäviksi. Kiuruveden Pohjois-Savon yrttiviljely – HerbaCentria II -hanke nähtiin hyvänä esimerkkinä yrttialan kehittämisestä. Kyseisessä hankkeessa on koulutettu villivihannesten kerääjiä ja poimijoita sekä yrittäjiä erikoiskasvien viljelyyn ja luonnonyrttien

Kuvio 1. Luonnontuotealaa edistäviä toimijoita, yhteistyötahoja sekä verkostoja (n=23)

siirtämiseen peltoviljelyyn. Lapin luonnontuote- ja elintarviketoimijoiden työohjelmaa pidettiin hyvänä esimerkkinä alan toiminnan koordinoinnista. Myös Syökö nää lähiruokaa? -hanke nähtiin positiivisena esimerkkinä, sillä hanke on aktiivisesti järjestänyt erilaisia työpajoja ja markkinoita eri puolilla maakuntaa. Taitajien Tierna -hanke mainittiin hyvänä esimerkkinä luonnontuotteita esiintuvista hankkeista. Hankkeessa luonnon-

tuotteille perustettiin myyntipiste Oulunsalon lentoasemalle. Useat haastatelluista mainitsivat, että luonnontuotteiden hyödyntäminen matkailualalla on nousussa. Paikallisten luonnontuotteiden käytöllä on positiivinen vaikutus yrityksen imagoon sekä myynnin edistämiseen. Luontaishoidon palveluita Lapista ammattitaitoisesti ja turvallisesti -hanke oli erään haastatellun mielestä todella kattava ja monipuolinen.

Hyvinä yritysesimerkkeinä, joista kannattaisi ottaa oppia, mainittiin haastatteluissa alla esitetyt yritykset. Esiintymiskertojen lukumäärä vastauksissa on esitetty suluissa.

- Frantsilan yritys (2)
- LapCream (2)
- Sienestä Oy (2)
- Berrier (1)
- Charcoal Finland Oy (1)
- Dalla Valle (1)
- Detria (1)
- Korpihilla (1)
- Luttu Oy (1)
- Majakarin Majakka Ay (1)
- Nelituulia Oy (1)
- Ranuan-Revontuli Oy (1)
- Riitan Herkku (1)

Muita mainittuja hyviä esimerkkejä luonnontuotealan edistämiseksi olivat:

- Yritysten yhteistyö (6 mainintaa)
- PSK-Aikuisopisto (3)
- Luonnontuotteiden verkkomyynti (2)
- 4H (1)
- af Ursinin tattihälytysjärjestelmä (1)
- Maa- ja kotitalousnaiset (1)
- Mainostempaukset (1)
- Martat (1)
- Oamk Luova (1)
- Pihkavoide Abilar (1)
- Tutkimustoiminta esim. yliopistoissa, MTT:llä sekä Tekesissä (1)
- Vihreä lippu (1)
- Yhteistyö eri toimialojen kanssa (1)

Hyviä esimerkkejä löytyi erityisen paljon yritysten omasta toiminnasta. Luonnontuotealan edistämiseksi kannattaa ottaa oppia onnistuneista yritysten välisistä yhteistyömuodoista, esimerkiksi hyvin toimivista viljelyrenkaista. Osakeyhtiömuotoinen marjoja ostava, pakastava sekä myyvä yritys, jossa osakkaina ovat viljelijät, on eräs yhteistyömahdollisuus. Luonnontuotteita jatkojalostavien yritysten pitkien etäisyyksien ongelmaan ratkaisuksi esitettiin kiertävää keräilyautoa, joka noutaa raaka-aineita toimittajilta ja/ tai toimittaa valmiit tuotteet asiakkaille. Tämä kuljetustapa olisi yksittäisten toimittajien omia erillisiä kuljetuksia tehokkaampi ratkaisu. Yritysten välinen markkinointiyhteistyö puolestaan tuo näkyvyyttä ja laajentaa valikoimaa esimerkiksi messupöydässä. Markkinoinnissa Sortolan Jäätelön jäätelökärryn tyyppisellä sapluunalla olisi mahdollista saada

positiivista huomiota. Luonnontuotealan yritysten kohdalla jäätelökärryä vastaava tempaus voisi olla vaikkapa jättimäinen pärekori, johon on koottu eri yritysten tuotteita. Luonnontuotteiden verkkomyynnissä sekä verkostomyynnissä on mahdollisuuksia, hyvinä esimerkkeinä mainittiin Viskaalin Oy, Biovälitys sekä Luontoäidin Hevoset.

Luonnontuotealan edistämiseksi koulutuksella ja tutkimustoiminnalla on suuri merkitys. Pohjois-Pohjanmaalla erityisesti PSK-Aikuisopiston toiminta ja luonnontuotealan koulutus mainittiin ansiokkaaksi. Yrittäjille tarpeellista tuotekehityskoulutusta sisältyy erityisesti luonnontuotealan erikoisammattitutkintoon. Myös Oulun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan osaston koulutus mainittiin.

Neuvontajärjestöjen toiminta koettiin positiivisena. 4H-järjestön osalta mainittiin erityisesti yhdistysten järjestämät villiyrittäjäkurssit sekä järjestön rooli luonnontuoteraaka-aineen keruussa.

4.4.3 LUONNONTUOTEALAN NYKYTILA – VAHVUUDET JA PAINOTUKSET

Luonnontuoteala on tällä hetkellä marginaaliala Pohjois-Pohjanmaalla. Maakunta ei ole profiloitunut luonnontuotealalle ja alan toimintaa on kehitettävä. Läpi vuoden toimivia näkyviä toimijoita on alueella vähän, ja ala on sirpaleinen ja kausiluonteinen. Luonnontuotealalta puuttuu oma status ja imagon luominen onkin alan toimijoiden tärkeitä tehtäviä. Haastatteluissa esitetyt kommentit Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan nykytilanteesta olivat seuraavanlaisia:

- Marginaaliala
- Paljon vielä kehittämistä
- Alan tilanne ei kovin hääppöinen
- Vähän ongelmallinen nykytilanne
- Tavallaan huolestunut alan kehityksestä
- Aika surkea tilanne, voisi olla muutakin kuin eläkeläisten tulonlähde
- Mahdollisuuksia, kunhan tietämystä lisätään
- Tietoisuutta pitäisi parantaa
- Ihmisillä ei käsitystä alan suuruudesta/ potentiaalista/ pidetään piperryksenä
- Ala saatava isompiin piireihin
- Kehitettävää on, pitäisi olla isompia määriä ja myös vientiä
- Vielä on kehitettävää
- Taivalkosella lapsenkengissä
- Alaa voisi painottaa enemmän
- Painotusta voisi olla enemmän
- Poliitikot hoitaneet asiat huonosti (biotalous)

Luonnontuotealan tilanne on kuitenkin parane-
maan päin, mikä kävi ilmi useasta haastattelusta:

- Ala kasvamassa/ kehitymässä, koulutustaho-
ja tullut lisää
- Kehitys alkamassa
- Kiinnostus ja tieto lisääntymässä
- Positiivinen noste
- Merkitys kasvussa, asiakkailta kiinnostusta
- Tilanne ihan hyvä, paranemassa
- Paranemassa
- Tiedotusvälineissä lähiaikoina → aletaan ha-
vahtua
- Ollut esillä julkisuudessa, tiedotusvälineet tär-
keä sidosryhmä
- Parempaan suuntaan menossa
- Medianäkyvyys kasvanut
- On hankkeita ja kiinnostusta

Pohjois-Pohjanmaalla luonnontuotealan yrittäjyys on pienyritysten varassa ja alalle mahtuisi nykyis-
tä enemmän toimijoita. Haastatteluissa kävi ilmi,
että vaikka maakunnasta löytyy keruuperinnettä
ja marjanpoimintaa on edelleen runsaasti, ihmi-
sillä ei pääsääntöisesti ole käsitystä luonnontuo-
tealan liiketoiminnan mahdollisuuksista. Tällä
hetkellä luonnontuoteala on kuitenkin nousussa ja
yritystoimintaa on alettu viedä eteenpäin. Alla on
esitetty haastateltujen näkemyksiä luonnontuote-
alan yrittäjyydestä Pohjois-Pohjanmaalla.

- Pääasiassa pienten tuottajien varassa, vain
muutama isompi
- Yritykset ovat pieniä
- Kuusamossa ei juuri tuotantoa
- Taivalkoskella ei alan yritystoimintaa
- Alalle mahtuisi enemmän yrittäjiä
- Toivottavaa olisi saada enemmän yrityksiä
- Yrityksiä kaivattaisiin enemmän
- Tarvittaisiin myös jatkojalostajia
- Alkutuotantoa saisi olla enemmän
- Väestö vanhaa, ei synny uusia innovaatioita
(Koillismaalla)
- Lisäelinkeinomahdollisuus

Tuotteiden ja palveluiden tarjonta maakunnassa ei
vastaa kysyntää. Matkailuala, ravintolat ja kaup-
pa olisivat kiinnostuneita käyttämään enemmän
luonnontuotteita. Asiakasvaatimukset tuotteiden
puhtaudesta, terveellisyydestä sekä ekologisuudes-
ta kasvattavat luonnontuotteiden mahdollisuuksia.
Alla on esitetty haastateltujen näkemyksiä kysyn-
nästä ja luonnontuotealan kuluttajatrendeistä Poh-
jois-Pohjanmaalla.

- Kysyntä ylittää tarjonnan
- Tuotannon määrä ei vastaa kysyntään
- Lähituotteiden kysyntä kasvanut
- Lähiruoka
- Asiakkaat vaativat puhdasta, terveellistä,
vähemmän pakkauksia
- Palvelutuotteet puuttuvat
- Nuoret perheet eivät kiinnostuneita luonnon-
tuotteista
- Tarvitaan sopivia myyntipaikkoja
- Pienyrittäjien tuotteet saatava paremmin
markkinoille
- Hoitotuotteet voimakkaassa nousussa
- Menossa villiyrttibuumi
- Nyt eletään buumia
- Villiyrttipuolella nousua, kiinnostus lisääntyy

Raaka-ainevarannot maakunnassa ovat suuret ja
monipuoliset, ja erityisesti jatkojalostukselle oli-
si nykyistä enemmän sijaa. Pohjois-Pohjanmaan
luonnontuoteala painottuu vahvasti marjoihin.
Maakunnassa on perinteisesti osattu hyödyntää
metsämarjoja, mutta kaupallinen poiminta on
siirtymässä yhä enemmän ulkomaisille poimijoil-
le. Pohjois-Pohjanmaalla on jonkin verran sieniin
liittyvää yrittäjyyttä, nousussa olevaa luonnonyrt-
teihin liittyvää toimintaa sekä jäkäläalan yrityksiä.
Haastatteluissa ilmeni seuraavanlaisia näkemyk-
siä luonnontuotealan painotuksista maakunnassa:

- Painotuksena raaka-aineen hankinta, marjois-
sa
- Näkyy marjapainotus
- Marjanjalostusta on
- Muutamia marjajalostajia on
- Marjat alueen painotuksena, jalostajia monia
- Marjat yksi suurin (painotus)
- Marjaa olisi, jos vain olisi ostajia ja jalostajia
likellä
- Marjojen osalta vähän enemmän tuotteita
- Marjanpoimintaa on paljon
- Puolukkavaltaista
- Marjat ja sienet osataan hyödyntää, on käyttö-
perinnettä
- Marjamaailma (poiminta) mennyt ulkomaa-
laisille
- Ulkomaalaiset aiheuttavat närää
- On jäkäläalan asiantuntemusta
- Sieniin liittyvää toimintaa jonkin verran
- Sienipuolella jalostusta Pyhäjärven suunnalla
- Villiyrttitoiminta vasta alussa
- On myös yrttialaa
- Yrttipuolella jokunen yritys vienyt asioita
eteenpäin

Kuviossa 2 on esitetty haastatteluissa esiin nousseet Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan vahvuudet. Suurin osa haastatteluista oli sitä mieltä, että maakunnan suurimmat vahvuudet löytyvät runsaista ja monipuolisista raaka-ainevarannoista. Raaka-aineista erityisesti marjat mainittiin, mutta vahvuuksina nähtiin myös alueen runsaat sienit-, turve- sekä käsityöraaka-aineet. Raaka-aineresurssit ovat maakunnassa nykyisin alihyödynnettyjä. Pohjois-Pohjanmaan vahvuutena on keruuperinne sekä olemassa oleva ”hiljainen tieto” luonnontuotteiden hyödyntämisestä. Maakunnan puhdas luonto mainittiin myös alueen etuna. Eriyisesti Koillismaahan suunnalla nähtiin mahdollisuuksia matkailualan yhteistyössä. Eri alan yritysten yhteisellä tuotekehityksellä tuotanto saadaan vastaamaan kysyntään.

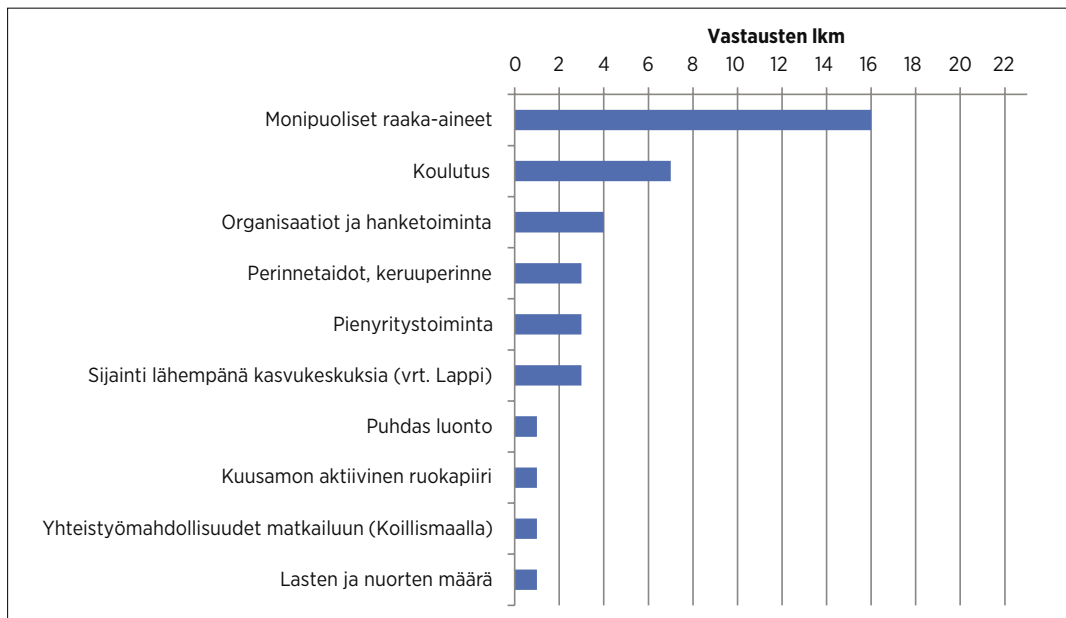
Pohjois-Pohjanmaan vahvuuksiin voidaan lukea laaja koulutustarjonta: luonnonvara-ala löytyy Oulun ammattikorkeakoulusta, Oulun yliopisto tutkii luonnontuotteita ja lisäksi eri puolilla maakuntaa järjestetään ammatillista koulutusta sekä nuorisotietoa aikuispuolella. Luonnontuotteisiin liittyvää koulutusta pitää kehittää edelleen ja eri kouluasteiden yhteistyötä on lisättävä. Maakunnan runsas lasten ja nuorten määrä on mahdollisuus, johon pitää panostaa, jotta luonnontuotealalle saadaan tekijöitä myös tulevaisuudessa.

Positiivisena seikkana haastatteluissa mainittiin, että maakunnassa on runsaasti toimijoita, jotka voivat osallistua luonnontuotealan kehitystoimintaan. Hanketoiminta koettiin alueen vahvuudeksi ja kehittämistyö on saamassa maakunnassa jalansijaa. Pohjois-Pohjanmaalla toimivia luonnontuotealan koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja neuvontaorganisaatioita on käsitelty luvussa 4.2.

4.4.4 LUONNONTUOTEALAN TULEVAISUUS – MAHDOLLISUUDET JA KEHITYSNÄKYMÄT

Vaikka maakunnan luonnontuotealan koettiin jo ennestään painottuvan marjoihin, luonnonmarjoilla nähtiin olevan mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. Viljelyn lisääminen, kokonaisvaltaisen tuotekehityksen sekä marjojen jatkojalostus ovat keinoja marja-alan kehittämiseksi. Perinteisten hyttelöiden, hillojen ja mehujen lisäksi marjoissa on potentiaalia uusiin ja erilaisiin tuotteisiin. Mustikan, puolukan ja lakan ohella mahdollisuuksia omaaviksi marjalajeiksi mainittiin tyrni sekä variksenmarja. Maakunnassa on luonnonmarjojen osalta vahva poimintakulttuuri.

Villiyrtit mainittiin tulevaisuuden mahdollisuutena yli puolessa haastatteluista. Sekä matkailualalla että ravintoloilla on kiinnostusta hyödyntää luonnonyrtejä nykyistä enemmän. Saatavuuden kasvattamisen keinona nähtiin yrttiviljelyn kehittäminen. Mallia voidaan ottaa Lapista, missä luonnontuotteiden viljelytoiminnasta otetaan Pohjois-Pohjanmaata enemmän irti, vaikka etelämpänä useat lajit menestyisivät paremmin. Villivihannekset pitää saada kansalaisten tietoisuuteen.

Kuvio 2. Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan vahvuuksia (n=23)

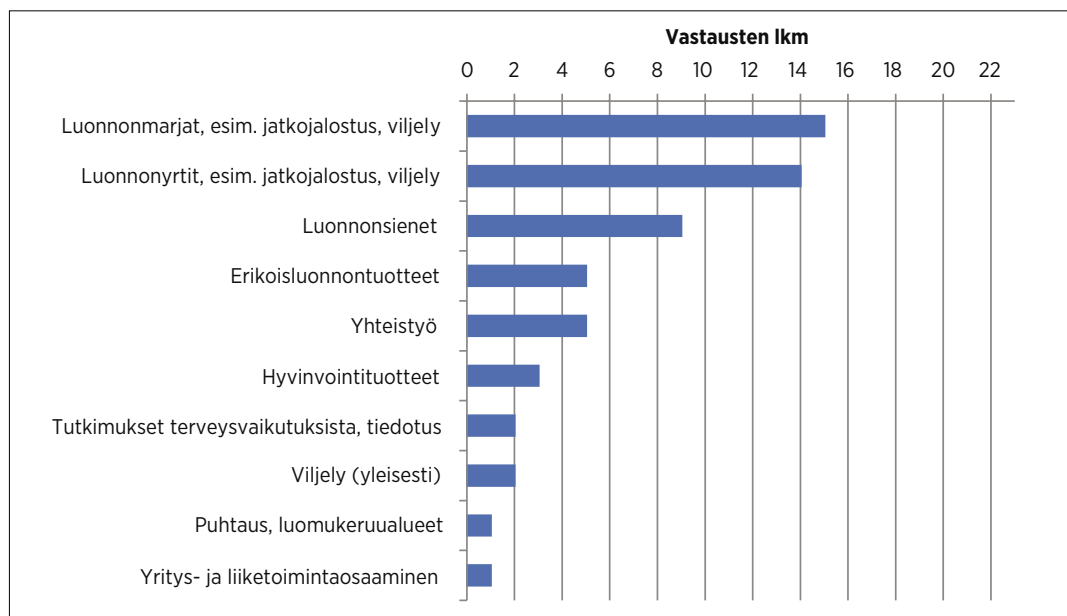
suuteen, osaamisalueelle sekä ruokapöytään. Yrttiviljelyala tulee kasvamaan, kun yrttituntemus lisääntyy. Mielipiteet luonnonyrttien kannattavimmista hyödyntämistavoista vaihtelivat haastattujen kesken ja näkemyksiä esitettiin sekä villiyhteisistä exclusive-herkkuja- että luonnontuotteista arkiruokaa -linjan puolesta. Esimerkkinä jokapäiväiseen käyttöön tarkoitettua yrttituotteesta käytettiin pihlajanlehtiteetä, jolla voisi korvata tuontitavaraa. Luonnonyrttien tuotekehityksellä tulee pyrkiä kausiluonteisuuden haihduttamiseen eli säilöntämenetelmien kehittämiseen. Oulun alueella olisi bioalan osaamisen kautta mahdollisuuksia profiloitua yrttien jatkojalostajana nimenomaan terveyspuolella.

Myös sienet ja niiden jatkojalostus paljastuivat haastatteluissa Pohjois-Pohjanmaan mahdollisuuksiksi. Sieni-innostus on kasvamassa ja sienituntemusta edelleen lisäämällä sienet saadaan sekä suomalaisten ruokapöytiin että ulkomaan vientiin. Suomessa on paljon arvokkaita sienilajeja, joita ei vielä osata hyödyntää. Koillismaahan suunnalla sienien poimintakulttuuria ei oikeastaan nykyisin ole. Ravintolat ovat kiinnostuneita käyttämään luonnonsieniä enemmän kuin tarjontaa on. Sienten jatkojalostus vaatii kehittämistä.

Innovatiivisia ja ennakoluulottomia tuotteita peräänkuulutettiin useissa haastatteluissa. Kysyntää ja mahdollisuuksia koettiin olevan muun muassa luonnontuotteiden jalostuksella matkamuistoiksi sekä erikoiskeruutuotteiden jalostami-

sella pohjoispohjalaiseksi designiksi. Kulttuuria ja perinteitä kannattaa hyödyntää. Maakunnassa on puukäsityön taitajia, mutta muutoin käsityömaterialin hyödyntäminen on joko aliarvostettua tai taitajat ovat eläköitymässä. Terva nähtiin alueelle ominaisena raaka-aineena/ tuotteena. Petulla sekä tuohen käytöllä nähtiin lisäysmahdollisuuksia. Pohjois-Pohjanmaalta löytyy runsaasti käsityö- ja floristiikkaraaka-aineita, esimerkiksi jäkälää. Jäkäläalalla jatkojalostus ja värjäys ovat tulevaisuuden menestymismahdollisuuksia. Maakunnassa on mahdollisuuksia pajunviljelyyn.

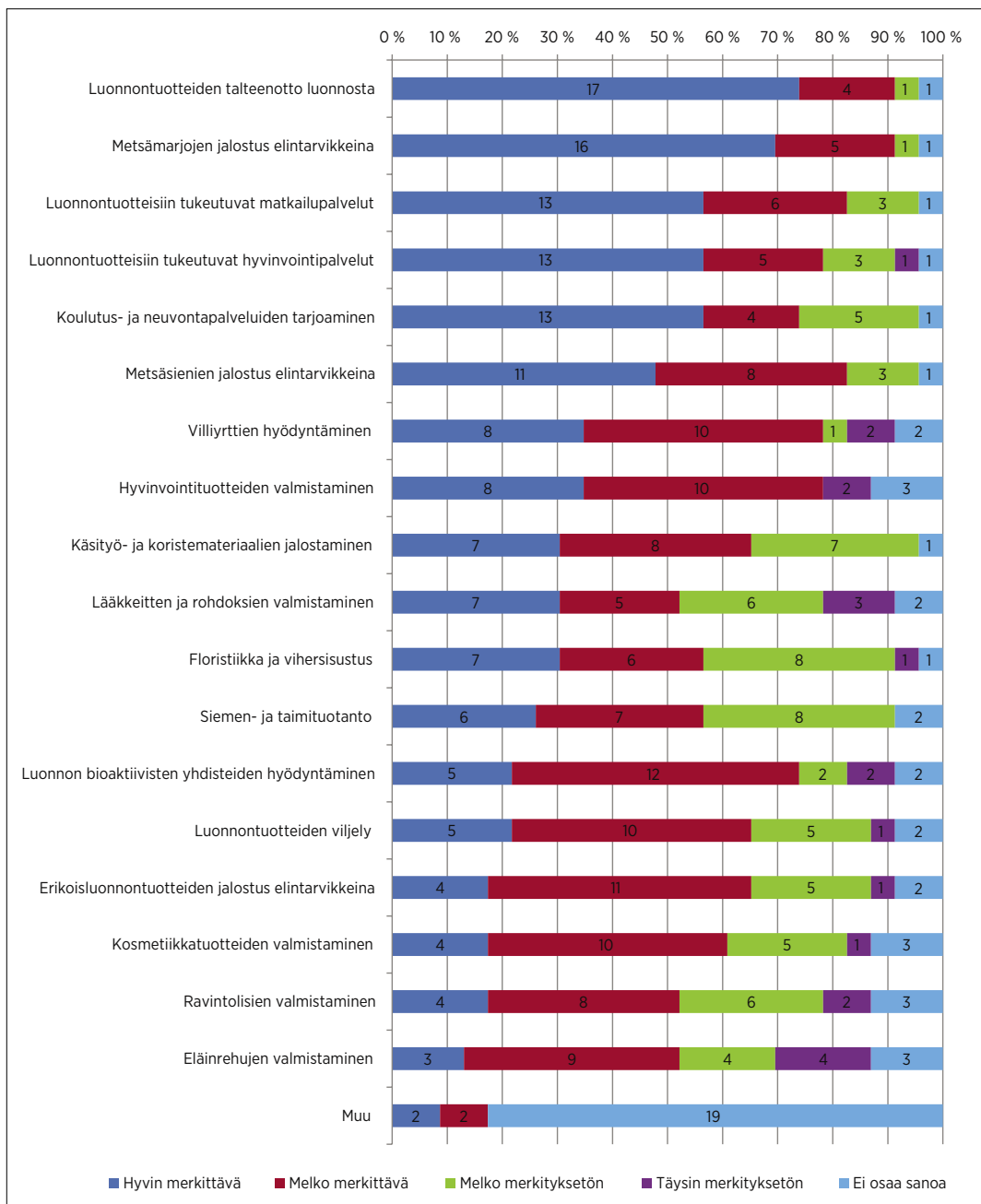
Tulevaisuuden mahdollisuutena nähtiin erilaiset yhteistyömuodot sekä luonnontuotealan yritysten että eri toimialojen välillä. Pienyritysten keskinäinen yhteistyö voi auttaa vaikkapa jakelulogiikan järjestämisessä. Jatkojalostajien yhteistyö viljelijöiden suuntaan nähtiin kannattavaksi. Kaupan alan, matkailualan sekä ravintoloiden lisäksi luonnontuotealan yritysten kannattaa tehdä yhteistyötä innovatiivisten jatkojalosteiden suhteen esimerkiksi leipomoiden tai paikallisten juomatehtaiden kanssa. Hyvinvointituotteet tulivat ilmi yhtenä tulevaisuuden mahdollisuutena, erityisesti hoitoturve sekä koivutisleväalmisteet hoitotuotteina mainittiin. Hyvinvointivalmisteidenkin tuotekehitystä voi suunnata matkailijoita ajatellen. Markkinointimahdollisuutena pohjoisten marjojen terveysominaisuudet on alihyödynnetty. Luotettavia tutkimuksia sekä niiden tuloksista tiedottamista kaivataan nykyistä enemmän.

Kuvio 3. Haastatteluissa ilmenneitä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan mahdollisuuksia (n=23)

Kuviossa 4 on esitetty haastateltujen näkemykset eri luonnontuotealan osa-alueiden merkityksestä alan laajentamisessa. Tietyt osa-alueet jäivät useammalta haastatelluista vaille vastausta, koska koettiin, ettei merkittävyyttä osattu arvioida. Haastattelututkimuksen otoskoko oli suhteellisen pieni

ja tulokset ovat siksi vain suuntaa-antavia. Tämän otoksen perusteella Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan laajentamisessa merkittäviä osa-alueita vaikuttavat olevan erityisesti luonnontuotteiden talteenotto luonnosta, metsämarjojen jalostus elintarvikkeina

Kuvio 4. Haastateltujen näkemys luonnontuotealan eri osa-alueiden merkityksestä alan laajentamisessa Pohjois-Pohjanmaalla. Muina hyvin merkittävänä osa-alueina mainittiin tiedotus sekä luonnontuotealan verkostoituminen, melko merkittävänä villiyrttien jalostus elintarvikkeina sekä kulttuuriin ja perinteisiin liittyvät luonnontuotteet (n=23)

tuvat matkailu- ja hyvinvointipalvelut. Yli puolet haastatelluista piti myös koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoamista hyvin merkittävänä. 19 vastaajaa (lähes 83 %) näki metsäsienten jalostuksen elintarvikkeina vähintäänkin melko merkittävänä osa-alueena. Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan laajentamisessa vähiten merkitystä koettiin olevan eläinrehujen valmistuksella.

Kysyttäessä kaikkein merkittävintä osa-aluetta vastauksissa oli runsaasti hajontaa, eivätkä kaikki osanneet nimetä tärkeintä yksittäistä osa-aluetta. Useimmin esille tulivat hyvinvointi- sekä matkailuteemat, koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoaminen sekä erilainen luonnontuotteiden jalostaminen. Merkittävimmästä osa-alueesta oli seuraavanlaisia näkemyksiä:

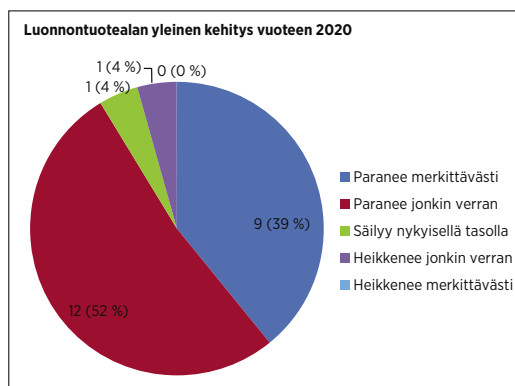
Toimijat:

- Luonnontuotteiden talteenotto luonnosta, erikoistuotteiden jalostus elintarvikkeina, koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoaminen
- Jalostuskysymykset, matkailupalvelut
- Koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoaminen, tiedotus
- Matkailu ja hyvinvointi, käsityöt ja floristiikka
- Luonnontuotteisiin liittyvät hyvinvointipalvelut, nimenomaan matkailussa, floristiikka ja vihersisustus
- Bioaktiiviset yhdisteet (tutkiminen), metsämarjojen ja -sienten jalostus (rahallisesti)

Yrittäjät:

- Terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät ruoka-aineet
- Luonnontuotteet ravintona, ei ravintolisänä
- Ruokaan ja hyvinvointiin liittyvät asiat, terveys, kauneus
- Luonnontuotteisiin tukeutuvat hyvinvointipalvelut
- Hyvinvointituotteet
- Luonnonvarojen hyödyntäminen
- Metsämarjojen jalostus, koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoaminen, luonnontuotteiden talteenotto
- Matkailu
- Luonnontuotteiden viljely
- Käsityö- ja koristemateriaalien jalostaminen

Haastattujen arvion perusteella luonnontuotealan yleiset kehitysnäkymät ovat sangen positiivisia. Yli 90 % haastatelluista odottaa luonnontuotealan tilanteen paranemisen ainakin jonkin verran vuoteen 2020 mennessä. Vain yksi haastatelluista uskoi luonnontuotealan kehitysnäkymien olevan heikenevät.

Kuvio 5. Haastattujen yrittäjien ja toimijoiden näkemykset luonnontuotealan kehitysnäkymistä. Kuviossa on ilmoitettu vastausten esiintymiskertojen lukumäärä (n=23)

4.4.5 LUONNONTUOTEALAA RAJOITTAVAT TEKIJÄT

Haastatteluissa esiintulleita näkemyksiä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan kehittymistä rajoittavista tekijöistä on koottu taulukkoon 3. Luonnontuoteala koetaan maakunnassa edelleen liian pienimuotoiseksi toiminnaksi, jotta se otettaisiin vakavissaan. Ala kaipaa lisää näkyviä kasvoja ja puolestapuhujia sekä kunnollista omaa statusta. Uskonpuute alan yrittäjyyteen sekä yritysmahdollisuuksien tiedostamisen puutteet rajoittavat alan toimintaa. Luonnontuoteala on saatava markkinoitua paremmin sekä potentiaalisille yrittäjille että alueen päättäjille. Luonnontuotealan hajanaisuus sekä yritysten vähyyt rajoittavat alan kehittymistä. Alalla esiintyy perustuotanto-ongelmia johtuen maaseudun toimijoiden iäkkyydestä ja vähyydestä. Iäkkään väestönsosan mukana häviävä tieto on eräs alan kehittymistä hankaloittava tekijä. Luonnontuotealalle pitäisi saada innostettua uusia ihmisiä, mutta nuorisoinnointi alalle on vaikeaa. Kuluttajien kannalta ajateltuna elämäntapakulttuuri mainittiin luonnontuotealaa rajoittavaksi. Erityisen huolestuttavaksi koettiin, etteivät nuoret perheet enää osaa hyödyntää luonnontuotteita. Käyttämättömyydestä seuraa luonnontuotteiden arvostuksen puute. Hyvinvointipalveluiden puolella maaseudun ihmisten ennakkoluuloinen asenne koettiin toimintaa rajoittavaksi.

Yhteistyön vähäisyys rajoittaa luonnontuotealan kehittymistä. Haastatteluissa ilmeni tarve luonnontuotealan kehittämistä ohjaavalle pysyväle verkostolle, joka vähentäisi päällekkäistä työtä koordinoimalla alan toimintaa. Luonnontuotealan tiimoilta ei ole yhdessätekemisen historiaa ja ihmisten asenteet hankaloittavat usein yhteistyötä.

Monet eivät ole halukkaita jakamaan omia ideoitaan. Koska ei tunneta toisia yrittäjiä, tieto tuotteista ja niiden kysynnästä jää usein saamatta. Tuotteita kannattaa tarjota ja jopa suunnitella yhdessä muiden toimialojen yritysten kanssa, jolloin kysyntä ja tarjonta saadaan kohtaamaan paremmin. Pienyrittäjiä hyödyntäviä yhteistyömuotoja ovat myös erilaiset yritysryppäät, joissa eri toimijat vastaavat jalostus- tai toimitusketjun eri vaiheiden toteuttamisesta eli kukin omasta erikoisalueestaan. Erilaiset markkinointiyhteistyön muodot ovat yksi varteenotettava yhteistoimintavaihtoehto. Erityisen tärkeää on kehittää vientimarkkinoita yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vientitoimintaa

hyödyttäisi markkina-alueiden selvittäminen sekä toimivien markkinointikanavien löytäminen.

Lainsäädäntö ja byrokratia koettiin haastatte- luissa luonnontuotealan kehittymistä rajoittaviksi tekijöiksi. Erityisesti elintarvikelainsäädännön tiukkuus ja toistuvat muutokset koettiin haastaviksi. Pienyrittäjyyttä hankaloittavaksi koettiin kauppaketjujen ostopoliittikka sekä julkisen sektorin kilpailutuspolitiikka. Yritykset tarvitsevat lisää tukea, esimerkiksi alan kausiluonteisuuden aiheuttamien rajoitusten vuoksi. Hanketoiminta koettiin liian maaseuturahastokeskeiseksi ja rahoitusmal- leihin kaivattiin lisää joustavuutta. Alan kehittä- mistoiminta on saatava pitkäjänteisemmäksi, sillä

Taulukko 3. Näkemyksiä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan kehittymistä rajoittavista tekijöistä

<p>YHTEISTYÖN PUUTTEET:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ei tunneta toisia eikä tiedetä tarjonnasta Jalostusketju-yhteistyön puute Kateus rajoittaa yhteistyötä Ei tiedetä kysynnän olemassaolosta, yrittäjillä ei uskoa alan kannattavuuteen Verkostoitumisen puute Isompi ”hallinnoiva yksikkö” puuttuu ja kaikki keksivät pyörää uudelleen Pitäisi olla pysyvä verkosto koordinoimassa, yrittäjien keskinäinen sparraus sekä luottamuksen rakentaminen Ei ole tahoja, joka ottaisi selkeästi vetovastuun. Voisi olla useampi organisaatio yhteistyössä. Alan kehittämistä ohjaava verkosto koottava. Markkinointi ja jakelu (porras, joka hoitaisi) 	<p>ALAN YLEISET ONGELMAT JA YRITTÄJYYS:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ala pitkälti ilmoista kiinni, sääolot Maantieteellinen sijainti Kausiluonteisuus Tekeminen pienimuotoista, ei elätä Koetaan pipertämiseksi, ei omaa statusta, ollaan liikaa muiden alojen välissä Pirstaleisuus, hajallaan oleminen Hajanaisuus Yritysten puuttuminen (erityisesti jatkojalostajien) Maaseudun toimijoiden ikääntyminen ja vähäisyys Yrittäjien ikääntyminen Markkinoiden tuntemus (kansainvälisesti) Jakelua pitäisi helpottaa Kauppaketjujen ostopoliittikka (suuret hankintaerät, joita pienet yritykset eivät pysty toimittamaan)
<p>ASENTEET:</p> <ul style="list-style-type: none"> Terveen räyhähengen puute, uskalluksen puute, pitäisi olla yrittäjähenkisempiä Yritysmahdollisuuksien tiedostamisen puutteet, usko alan yrittäjyyteen Kulttuurissa tullut aukko luonnontuotteiden hyödyntämiseen, arvostus laskenut, uskonpuute Nuoriso pitäisi saada innostettua Asenne- ja elämäntapakulttuuri (ihmiset yleensä), yrittäjien uskalluksen ja itseluottamuksen puute Asenne (luontaishoitoihin) Pitäisi saada innostettua ihmiset keräämään 	<p>BYROKRATIA, LAINSÄÄDÄNTÖ, PÄÄTTÄJÄT:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nykybyrokratia (esim. elintarvikelaki) Byrokratiaa pitäisi helpottaa Lainsäädäntö, byrokratia Lupa-asiat ja lainsäädäntö Elintarvikelainsäädäntö Julkisen sektorin kilpailutuspolitiikka Päättäjien tiedonpuute Ei ole saatu markkinoitua päättäjille tarpeeksi, yritysten tuen puute
<p>POIMINTAAN LIITTYVIÄ:</p> <ul style="list-style-type: none"> Koulutuksen puute (erikoisosaaminen) Poimijoita pitäisi kouluttaa Pitäisi opastaa poimimaan oikeat tuotteet oikeasta paikasta Poimintapolitiikka Poimijoitten saatavuus Poimijoiden tuonnissa hyvää ja huonoa Poimijoille pitäisi saada parempi hinta 	<p>KEHITTÄMISTOIMINTA:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lyhyet hankejutut, hankkeista ei ole oikein syntynyt mitään, esim. veturiyritystä Toiminta liian maaseuturahastokeskeistä, liian vähän pysyviä toimintamalleja hankkeiden jälkeen

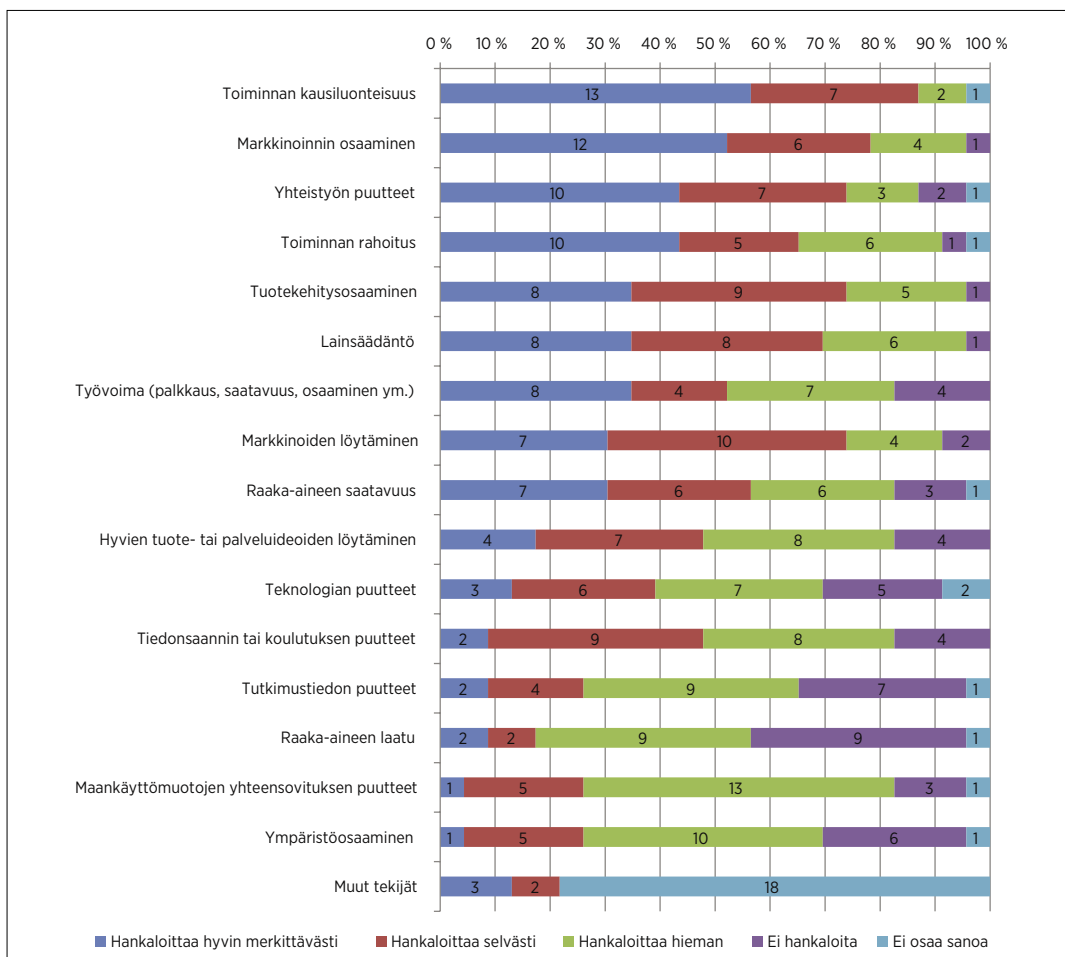
hankkeiden jälkeen jää liian vähän pysyviä toimintamalleja. Myös hankkeiden päällekkäisyys vähentää niistä saatavaa hyötyä.

Poimintapolitiikka vaikeuttaa luonnontuotealan kehittymistä. Erityisesti poimijoiden saatavuus sekä heidän tuotteistaan saamansa hinta aiheuttavat alalle rajoituksia. Eräs haastatelluista pohti, kuinka joka vuosi toistuva kohu ulkomaa-laispoimijoista vaikuttaa kuluttajien käyttäytymiseen. Ihmisten innostaminen luonnontuotteiden hyödyntämiseen sekä alan yrittäjyyteen on tärkeää, sillä nykyisin toimintaa rajoittaa liiaksi uskonpuute alan mahdollisuuksiin.

Kuviossa 6 on esitetty haastateltujen näkemykset luonnontuotealan yrittäjyyttä hankaloittavista tekijöistä. Haastattelututkimuksen otoskoko oli pieni ja tulokset ovat siksi vain suuntaa-antavia. Näiden haastatteluiden perusteella erityisen han-

kaloittavia tekijöitä vaikuttavat olevan toiminnan kausiluonteisuus, markkinointi sekä yhteistyön puutteet. Myös tuotekehitysoisaamisessa, alan toimintaa koskevassa lainsäädännössä sekä toiminnan rahoituksessa olisi parannettavaa. Raaka-aineen laatu vaikuttaa näiden haastattelutulosten perusteella olevan vain vähän luonnontuotealan yrittäjyyttä hankaloittava tekijä, kuten myös ympäristöosaaminen.

Kysyttäessä kaikkein merkittävintä hankaloittavaa tekijää kaikki eivät osanneet nimetä yhtä tärkeintä ja hajontaa vastauksissa oli runsaasti. Toimijahaastatteluissa useimmin tuli esille alan kausiluonteisuus sekä raaka-aineen saatavuus. Yrittäjillä puolestaan lainsäädäntö koettiin yleisimmin toimintaa eniten hankaloittavana. Haastatelluilla oli seuraavanlaisia näkemyksiä eniten hankaloittavasta tekijästä:

Kuvio 6. Haastateltujen toimijoiden näkemys luonnontuotealan yrittäjyyttä hankaloittavista tekijöistä. Muina hyvin merkittävästi hankaloittavina tekijöinä mainittiin ilmasto, pelko/näköalattomuus sekä asenne, selvästi hankaloittavina asenteet yrittäjyyteen, sitoutumisen puute/uskonpuute/näköalattomuus/suppeakatseisuus sekä luonnonsadon epävarmuus ja sadon ajoituksen huono ennustettavuus (n=23)

Toimijat:

- Raaka-aineen saatavuus, kausiluonteisuus
- Kausiluonteisuus
- Tutkimustiedon puutteet, tiedonsaannin ja koulutuksen puutteet, raaka-aineen saatavuus, kausiluonteisuus
- Tuotteistaminen, markkinointi, rahoitus, lainsäädäntö
- Markkinointi, raaka-aineen saatavuus, toiminnan rahoitus

Yrittäjät:

- Raha-asiat, lainsäädäntö
- Lainsäädäntö
- Lainsäädäntö
- Rahoitus
- Yhteistyön puute
- Koulutuksen puutteet, tuotekehitysosaaminen, raaka-aineen saatavuus
- Kausiluonteisuus, työvoiman saatavuus

4.4.6 KESKEISIMMÄT TUTKIMUS-, KOULUTUS- JA KEHITTÄMISTARPEET

Haastatteluissa kävi ilmi, että erilaiset yhteistyön muodot koetaan tärkeiksi Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan kehittämiseksi. Pienyritysten

keskinäisellä verkostoitumisella on alan kehittämisen kannalta suuri merkitys. Yritykset voivat tehdä yhteistyötä esimerkiksi tavarantoimittajien, markkinoinnissa, tuotekehityksessä, jalostusketjun työnjaossa tai jakelussa. Yhteistyöllä voidaan monipuolistaa tuotevalikoimaa ja pienentää kustannuksia. Myös eri alojen välistä yhteistyötä yritysten kesken pidettiin toivottavana, koska luonnontuoteala sijoittuu monen eri toimialan välimaastoon. Esimerkiksi elintarvike-, matkailu-, hyvinvointi- ja ravintola-alat pitää kytkeä aktiivisesti mukaan luonnontuotealan toimintaan. Myös puutarha-ala on alkanut kiinnostua luonnontuotealasta, kun yrittäjien kysyntä on kasvanut.

Tuotekehitys sekä jatkojalostukseen panostaminen nähtiin tärkeiksi luonnontuotealan kehittämiskohteiksi. Osa yrityksistä koki, että ulkomaankaupan osaamiseen ja markkina-alueiden selvittämiseen olisi hyvä saada ulkopuolista apua. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi vientiin liittyvä selvitysprojekti eli hanketoimintaa kaivattiin. Luonnontuotteiden käytön lisäämistä sekä puoliviljelyn kehittämistä kaivattiin. Tiedonvälityksen tärkeys nousi esille useissa haastatteluissa. Tiedonvälitystä kaivattiin sekä yritysten välillä että yleisluontoisesti erityisesti lasten ja nuorten parissa. Luonnontuotteet pitäisi tuoda paremmin esille jo perusopetuksessa. Eräs haastatelluista koki eri-

Taulukko 4. Haastatteltujen näkemyksiä keskeisistä luonnontuotealan kehittämistarpeista

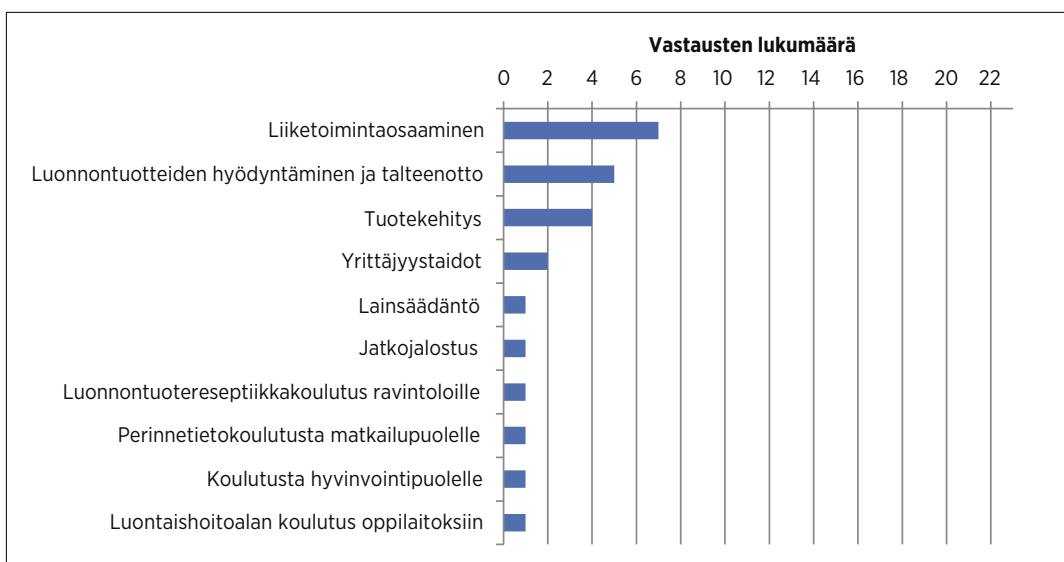
<p>YHTEISTYÖ JA VERKOSTOITUMINEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valtakunnallisen yhteistyön rakentaminen esim. raaka-aineen saamiseksi • Verkostoituminen erittäin tärkeää • Verkostoitumista pitäisi kehittää • Yhteistyömuotoja tulisi kehittää, esim. markkinointirinnit, yhteinen logistiikka • Yhteistyötä käsityöalan, matkailualan sekä hyvinvointialan kanssa 	<p>YRITYSTEN TOIMINTA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuotekehitys sekä tuotteilla että palveluilla • Jatkojalostukseen pitäisi panostaa • Markkinoiden haku ja luominen, tuotekehitysajat ja niistä tiedottaminen • Kansainvälistyminen, kansainvälistymiskanavien löytäminen
<p>HYÖDYNTÄMISEN JA SAATAVUUDEN LISÄÄMINEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiedotus luonnontuotteiden mahdollisuuksista eli mitä kaikkea maastosta voi saada • Villiyrttien käytön lisääminen, esim. yrttikurssien avulla • Puoliviljelyn kehittäminen eli raaka-aineen saatavuus • Poimijoita pitäisi saada lisää 	<p>LAPSIIN JA NUORIIN PANOSTAMINEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luonnontuotteiden opetus jo peruskoulussa • Perusasioiden opetus jo ala-asteelta: lapset pitäisi opettaa marjanpöimintään, kouluihin marjauokkia • Tulevaisuuden turvaamiseksi tiedotustyö lasten ja nuorten parissa tärkeää
<p>TUTKIMUSTEN HYÖDYNTÄMINEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kotimaisten luonnontuotteiden terveysvaikutusten korostaminen • Tiedonsaannin kehittäminen olisi tarpeen, tutkimustiedon muuttaminen ymmärrettäväksi • Teoreettisen tutkimuksen kääntäminen käytännön toiminnaksi 	<p>KEHITTÄMISTOIMINTA JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhat työtavat ja kädentaidot tulisi pelastaa: perinneosaajien kartoitus ja työtapojen dokumentointi, tieto eteenpäin uusille sukupolville • Enemmän kehittämishankkeita, hankkeista tiedotettava ihmisiä paremmin • Koulutuksista informoiminen, jotta yrittäjät tietäisivät koulutustarjonnasta

tyisesti kotitalousopettajien roolin tärkeäksi. Kotimaisten luonnontuotteiden terveysvaikutukset, niiden tutkiminen ja tutkimustulosten hyödyntäminen nähtiin selkeästi kehittämistarpeena.

Kuviossa 7 on esitetty haastatteluissa ilmenneet koulutustarpeet. Markkinointi- ja liiketoimintaosaamiselle on tarvetta luonnontuotealan yrityksissä, sillä tuoteideoiden kaupallistamisessa on parannettavaa. Tärkeiksi nähtiin asiakaslähtöiset koulutukset, jotka valmentavat erityisesti liiketoimintaosaamiseen, markkinointiin, myyntiin sekä verkosto-osaamiseen. Luonnontuotealan yritykset hyötyisivät myös tuotekehityskoulutuksista, jotka voisivat olla esimerkiksi käytännön työpajoja, joissa kokeiltaisiin yhdessä ideoiden toimivuutta. Yrittäjille järjestettyjen koulutusten ja työpajojen hyötynä olisi myös yrittäjien keskinäisen verkostoitumisen mahdollisuus. Yrittäjien osallistumismahdollisuudet kasvavat, mikäli koulutus järjestetään iltaisin tai kurssimuotoisena. Haastatteluissa esitettiin myös yleisten yrittäjyystaitojen koulutusta, esimerkiksi yrittäjien kouluttamista luonnontuotealan riskien huomioimiseen tai oikean yritysmuodon valintaan. Esille tuli lisäksi tarve yleiselle luonnontuotteiden hyödyntämisen opastamiselle sekä luonnontuotteiden käyttökoulutukselle, kuten yrittäjäkursseille. Eräs haastatelluista ehdotti säännöllisesti pyörivää keruukoulutusta hygieniapassin tyyliin, mikä nostaisi alan näkyvyyttä. Viljelyalan koulutusta luonnontuotteista toivottiin.

Tutkimustiedot luonnontuotteiden terveysvaikutuksista koettiin tärkeiksi ja tutkitut tulokset pitäisi hyödyntää nykyistä paremmin. Luotettavista tutkimustuloksista tiedottaminen kohottaa alan painoarvoa, esimerkiksi pihkavoide on pystytty tuotteistamaan luotettavien tutkimustulosten avulla. Tuotekohtaiset markkinatutkimukset nähtiin tärkeinä yrittäjien innostamisen kannalta, sillä ne luovat uskoa tuotteiden menekkiin. Alla on esitetty haastatteluissa esitettyjä tutkimustarpeita.

- Vanhan kansan lääkkeiden tutkinta ja tiedon jako
- Bioaktiiviset aineet, marjojen, sienten ja yrttien terveysvaikutteiset aineet
- Tutkimusta ja tulosten julkisuutta kotimaisten marjojen terveysominaisuuksista, tiedotus kansanomaisesti
- Tutkimusta tehdään, mutta tutkimusten pitäisi olla yleisesti hyväksyttäviä
- Tutkimustyötä luonnontuotteiden viljelystä kaivataan
- Markkinatutkimus: osattaisiin tehdä tuotteita, joista asiakkaat valmiita maksamaan
- Markkinatutkimus tuotekohtaisesti
- Markkinoiden haku ja luominen
- Kaikkea pitäisi tutkia, asennetutkimus esimerkiksi

Kuvio 7. Haastatteluissa esiin tulleet koulutustarpeet (n=23)

4.4.7 IDEAT YRITTÄJYYDEN EDISTÄMISEKSI

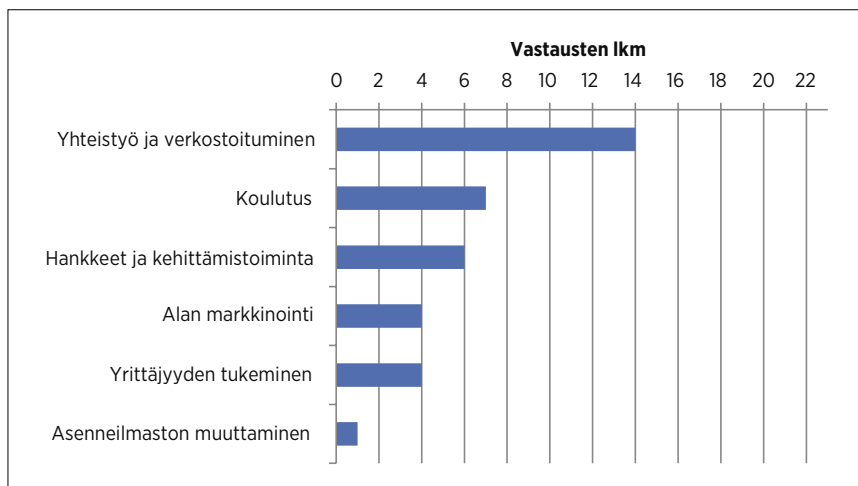
Useammassa haastattelussa tuli ilmi yrittäjiä avustavan katto-organisaation tarve. Pieniä toimijoita luonnontuotealalla löytyy, mutta suurempi ”hallinnoiva yksikkö” puuttuu. Koordinoinnin puutteen vuoksi tehdään turhan paljon päällekkäistä työtä ja uusien ideoiden toteutus ontuu organisoivan tahon puuttuessa. Pidemmällä mittakaavalla tärkeämmäksi muodostuu kuitenkin yrittäjien keskinäinen yhteistyö.

Yhteistyön lisääminen sekä luonnontuotealalla että eri alojen yrittäjien kesken koettiin erittäin tärkeäksi keinoksi edistää luonnontuotealan yrittäjyyttä. Esimerkiksi logistiikka on ongelma pitkällä välimatkoilla. Tietoa yritysten hyvistä toimintatavoista pitäisi jakaa enemmän. Yhteistyön edistämiseksi ehdotettiin vuorovaikutteisia seminaareja tai tapaamisia, joissa eri alojen toimijat koottaisiin yhteen. Verkostoitumisen edistämiseksi ehdotettiin maakunnallisia luonnontuotealan kehittämisspäiviä, joiden aikana kuultaisiin eri toimijoiden puheenvuoroja sekä saataisiin luotua keskinäisiä kontakteja. Yritysten toimivista yhteistyömuodoista nousivat esiin erityisesti tuottajaosuuskunnat sekä alihankinta- ja markkinointiverkostot. Markkinoinnissa yhteistyötä kaivattiin esimerkiksi ulkomaisiin messuesiintymisiin. Yhteistyötä esimerkiksi kaupan alan kanssa kannattaa tehostaa, sillä kaupat voisivat tuoda luonnontuotealaa paremmin esille. Toimiva tapa voisi olla nykyisiä lähituotehyllyjä vastaavat luonnontuotehyllyt. Myös mediajulkisuus sekä erilaiset yleisötapahtumat, kuten messut, vaikuttavat positiivisesti luonnontuotealan kehittymiseen. Alaa pitää markkinoida erityisesti nuorille.

Koulutusta pidettiin ehdottoman tärkeänä luonnontuotealan yrittäjyyden edistämiskeinona. Erityisesti asiakaslähtöiset koulutukset liiketoimintaosaamisesta, myynnistä, markkinoinnista sekä verkosto-osaamisesta koettiin hyväksi. Käytännönläheistä tuotekehityskoulutusta kaivattiin. Luonnontuotealalle on koulutettava osaajia yrittäjiä ja lisäinformaatiota tästä erikoisalasta kaipaavat myös yritysneuvojat.

Hankkeiden koettiin edistävän luonnontuotealan yrittäjyyttä. Muun muassa tiedotushankkeilla voidaan innostaa poimijoita, mikä parantaa raaka-aineen saatavuutta. Erään ehdotuksen mukaan yrittäjyyttä voitaisiin edistää työ- ja elinkeinopolitiikkaan liittyvän hankkeen avulla, esimerkiksi osana elinkeinojen tukemista syrjäseuduilla tai työvoimakoulutuksella. Eräs haastatelluista oli sitä mieltä, että yritysryhmien kehityshankkeet toimivat hyvin luonnontuotealalla. Hankkeet tulee toteuttaa siten, että yritykset alkavat joko keskenään tai ulkopuolisen tahon vetämänä kehittää itse omaa toimintaansa, esimerkiksi markkinointiosaamistaan. Hankkeiden yhteydessä yrittäjille voidaan jakaa hyödyllistä tietoa esimerkiksi lainsäädännöstä sekä tuotekehityksestä. Yrittäjyyttä voidaan edistää kytkemällä luonnontuotealan toimijat ja jatkojalostajat tiukemmin lähiruoka-hankkeisiin. Hankkeista tulee tiedottaa paremmin ja alan kehittämistoiminta on saatava pitkäjänteisemmäksi.

Yrittäjäksi alkamista pitäisi yleisestikin helpottaa ja yrittäjille tarjota parempi turva mahdollisen epäonistumisen varalta. Nykyisin yrittäjäksi alkamiseen on iso kynnys hyvinkin yritysideoita keksineillä. Yleisesti ottaen byrokratian kokonaisvaltainen helpottaminen edistäisi myös

Kuvio 8. Haastateltujen ajatuksia luonnontuotealan yrittäjyyden edistämiseksi (n=23)

luonnontuotealan yrittäjyyttä. Lakien ja asetusten muuttaminen biotaloutta suosivaksi vaikuttaisi positiivisesti luonnontuotealaan.

4.4.8 TOIVOTTAVAT YHTEISTYÖN LAAJENEMISUUNNAT

Haastattelujen perusteella yhteistyötä kaivataan sekä yksityisen että julkisen sektorin kanssa. Suomen ja EU:n päättäjät ovat keskeisessä asemassa luonnontuotealan kehittämisessä. Kehittymisen koettiin lähtevän liikkeelle ylemmän tason ohjauksen perusteella, muun muassa koulutuksen suuntauksilla. Luonnontuotteiden tulisi näkyä enemmän esimerkiksi ravitsemus- ja elintarvikealan koulutuksissa. Luonnontuotteita pitäisi käyttää enemmän julkisissa laitoksissa ja palveluissa kuten oppilaitosruokailuissa. Virallisen hallintokoneiston luonnontuotealalle antamaa arvostusta kaivattiin. Luonnontuotealaa tulisi tukea päätöksenteossa.

Luonnontuotealan kehitystyöhön tarvitaan mukaan sekä kehittäjät että rahoittajat. Järjestöjen, oppilaitosten sekä muiden toimijoiden lisäksi yritysten itsensä täytyy olla mukana kehittämis-toiminnassa. Yhteistyö tutkimuslaitosten kanssa on luonnontuotealalla tärkeää. Lääketieteen, hyvinvoinnin, ravintofysiologian sekä muiden alojen ammattilaisten kanssa tehtävä yhteistyö ja tutkimustiedon jakaminen kaikille ymmärrettävässä muodossa sekä julkisuudessa että erityisesti yrittäjille suunnatuissa koulutuksissa edistävät luonnontuotealan kehittymistä. Yrityshautomotoimintaa kaivattiin luonnontuotealalle.

Haastatteluissa koettiin tärkeäksi muodostaa yhteenliittymiä niin luonnontuotealan sisällä kuin eri toimialojen kesken. Erityisesti hyvinvointi-, matkailu- ja ravintola-alat koettiin hyviksi yhteistyökumppaneiksi. Muita mainittuja yhteistyötahoja olivat metsäala, kaupan ala, elintarvikeala, käsityöala sekä viljelijät. Eräs haastatelluista peräänkuulutti ennakoluulottomuutta yhteistyökumppaneiden suunnittelussa ja pohti, mitä annettavaa esimerkiksi ICT-alalla voisi luonnontuotealalle olla. Yrittäjien välinen yhteistyö koettiin erityisen hyödylliseksi markkinoinnin ja logistiikan järjestämisessä. Esimerkiksi osuuskuntamuotoisella tuottajien yhteistyöllä voidaan parantaa raaka-aineen toimitusvarmuutta. Ulkomaankaupan osajia kaivattiin mukaan luonnontuotealan toimintaan. Pienyritysten kannattaa pyrkiä yhteistyöhön suurempien yritysten kanssa, sillä näiden mukana on mahdollista saavuttaa laajemmat markkinat ja saada myyntipisteitä Suomen rajojen ulkopuolelle. Yhteistyö suurten yritysten kanssa on

hyödyllistä myös muulla tavoin, esimerkiksi tuotepakkausten tilaamisessa. Useissa haastatteluissa ilmeni, että luonnontuotealan kehittämiseen kaivataan mukaan yritys- ja liiketoiminnan ammatilaisia, ns. ”kovan rahan sijoittajia”. Ala tarvitsee paljon liiketoimintaosaamista päästäkseen nousuun.

4.4.9 HAASTATTELUTULOSTEN YHTEENVETO

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan toiminta on tällä hetkellä pääasiassa sangen pienimuotoista. Maakunta ei ole profiloitunut luonnontuotealalle. Ala on hajanainen sekä kausiluonteinen ja siltä puuttuu vahva oma status. Alan tunnettuuden kasvattaminen ja liiketoiminnallisesti uskottavan imagon luominen ovat keskeisiä luonnontuotealan toimijoiden tehtäviä. Luonnontuotealan toimijoista riippuu, miten alaa tuodaan esille julkisuudessa sekä päättäjien tietoisuuteen. Tiedotusvälineet ovat tärkeä sidosryhmä alan tunnetuksi tekemisen välineenä ja luonnontuoteala onkin saanut viime aikoina enemmän julkisuutta, erityisesti villiyrtteihin liittyen.

Luonnontuoteraaka-aineiden varannot ovat Pohjois-Pohjanmaan laajassa maakunnassa suuret ja monipuoliset. Pohjois-Pohjanmaan metsät ja suot tarjoavat runsaan valikoiman marjoja, sienä ja yrttejä sekä erikoisluonnontuotteita kuten turvetta ja erilaisia käsityömateriaaleja. Alueen raaka-aineresurssit eivät ole tällä hetkellä täysin hyödynnettyjä ja maakunnan luonnontuotealan yritystoiminta painottuu erittäin voimakkaasti marjoihin. Marjojen osalta kaupallinen poiminta on Pohjois-Pohjanmaalla siirtynyt pääasiassa ulkomaisille poimijoille, vaikkakin maakunnassa on edelleen vahva keruuperinne. Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan yrittäjyys on nykyisin lähinnä pienyritysten varassa ja alalle mahtuisi nykyistä enemmän toimijoita.

Pohjois-Pohjanmaan vahvuuksia luonnontuotealan kehittämisen kannalta ovat runsas kehittämis- ja tutkimusorganisaatioiden määrä sekä laaja koulutustarjonta. Luonnontuotteisiin liittyen koulutusta on saatavilla sekä ammattiopistoissa että korkeakoulutasolla. Maakunnan runsas lasten ja nuorten määrä on mahdollisuus, johon on panostettava tarvittavan työvoiman saamiseksi tulevaisuudessa. Luonnontuotteiden esiintuominen on tärkeää alkaen lastentarhoista ja perusopetuksesta.

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan kehitystoimintaan kaivataan suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä, mikä on toteutettavissa muodostamalla pysyvä yhteistyöverkosto, joka vastaa

alan toiminnan koordinoinnista. Pysyviä toimintamalleja saadaan aikaiseksi kouluttamalla yritykset itsensä toiminnan kehittämisen kannalta olennaisiin asioihin, esimerkiksi yritysryhmien kehittämishankkeiden kautta. Tiedonvälityksen toimivuus on ratkaisevaa luonnontuotealan kehittymiseksi ja sitä voidaan parantaa muun muassa hanketoiminnan kautta. Alan tunnettuuden kasvattaminen suuren yleisön keskuudessa nostaa luonnontuotealan profiilia ja toisaalta esimerkiksi tutkimustiedon tai lainsäädännön uusien kiemuroiden tuominen yrittäjien tietouteen parantaa yrittäjien toimintaedellytyksiä. Luonnontuoteala on syytä kytkeä nykyistä tiukemmin lähiruoka-hankkeisiin. Meneillään oleva villiyrttibuumi on hyödynnettävä ja ihmisten innostus käännettävä kasvavaksi yritystoiminnaksi. Luonnontuotealan yrittäjyyttä voidaan edistää opastamalla ihmisiä luonnontuotteiden hyödyntämiseen sekä tuottajia luonnontuotteiden puoliviljelyyn ja viljelyyn. Kotimaisten luonnontuotteiden terveysvaikutusten tutkiminen ja tutkimustulosten nykyistä tehokkaampi hyödyntäminen on yksi alan selkeistä kehittämistarpeista. Luotettavista tutkimustuloksista tiedottaminen kohottaa luonnontuotealan painoarvoa.

Erilaiset yhteistyön muodot ovat tärkeitä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan kehittämisessä. Pienyritysten keskinäisellä verkostoitumisella on alan kehittämisen kannalta suuri merkitys. Yritysyhteistyöllä hyötyjä on saavutettavissa esimerkiksi tavarantoimittajissa, markkinoinnissa, tuotekehityksessä, jalostusketjun työnjaossa tai jakelussa. Yhteistyö voi monipuolistaa tuotevalikoimaa, pienentää kustannuksia sekä tuoda tuotteille toimitusvarmuutta. Toimitusten luotettavuuden kasvaessa mahdollisuudet kauppajien tuotevalikoimaan pääsemiseksi kasvavat. Kaupoilla on paljon mahdollisuuksia luonnontuotealan nykyistä näkyvämpään esiintuomiseen; toimiva tapa voisi olla nykyisiä lähituotehyllyjä vastaavat luonnontuotehyllyt. Koska luonnontuoteala sijoittuu monen eri toimialan välimaastoon, yhteistyöllä on tilausta yli toimialarajojen kaupan alan lisäksi muihin suuntiin. Esimerkiksi käsityö-, elintarvike-, matkailu-, hyvinvointi- ja ravintola-alat pitäisi kytkeä aktiivisesti mukaan luonnontuotealan toimintaan. Vuorovaikutteiset seminaarit tai tapaamiset, joissa eri alojen toimijat koottaisiin yhteen, edistäisivät tällaisen yhteistyön syntymistä. Luonnontuotealan laajenemisen kannalta matkailu- ja hyvinvointialat ovat erityisen tärkeitä tulevaisuuden yhteistyösuuntia.

Tuotekehitys- sekä markkinointi- ja liiketoimintaosaamisen kasvattaminen ovat tärkeitä

luonnontuotealan kehittämiskohteita. Innovatiiviset uudet tuoteideat sekä perinteistä ja kulttuurista ammentavat tuotteet vaativat yrittäjiltä kelseliäisyyden lisäksi tuotteistamisen taitamista. Tällä hetkellä tuoteideoiden kaupallistamisen hallinnassa löytyy parannettavaa. Yrittäjien tärkeitä osaamisalueita on mahdollista kehittää erityisesti koulutuksella, joissa huomioidaan myös yhdessä tekemisen mahdollisuudet ja verkosto-osaaminen sekä asiakaslähtöisyys. Asiantuntevaa yrittäjyyttä voidaan tukea riittävillä koulutus- ja neuvontapalveluilla, mikä on olennaista alan laajenemiseksi.

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan yritysten toimintaa hankaloittaa markkinoinnin osaamisen puutteiden ja yhteistyön puutteiden lisäksi toiminnan kausiluonteisuus sekä lainsäädäntö jatkuvine muutoksineen. Liiallinen byrokratia sekä julkisen sektorin kilpailutuspolitiikka vaikeuttavat pienyritysten toimintaa ja kilpailumahdollisuuksia. Raaka-aineen ja poimijoiden saatavuus sekä poimijoille maksettava hinta tuovat mukanaan omat hankaluutensa. Luonnontuotteiden talteenotto luonnosta on merkittävä osa-alue maakunnan luonnontuotealan laajenemisen kannalta.

Luonnontuotealan mahdollisuuksia kasvattavat tämän päivän kuluttajien vaatimukset tuotteiden puhtaudesta, terveellisyydestä sekä ekologisuudesta. Kotimaisten luonnontuotteiden terveysvaikutuksista tehdyt tutkimukset kasvattavat luonnontuotealan painoarvoa. Alalla on positiivista nostetta, mutta Pohjois-Pohjanmaalla tuotanto ei tällä hetkellä pysty vastaamaan kysyntään. Suurta kysyntää luonnontuotteille on erityisesti ravintola- ja matkailualoilla sekä voimistuneen lähiruokatrendin myötä että luonnonläheisissä ohjelma- ja hyvinvointipalveluissa. Eri toimialojen välisellä yhteistyöllä ja yhteisellä tuotekehityksellä kysyntä ja tarjonta on mahdollista saada kohtamaan nykyistä paremmin.

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan tulevaisuuden suuria mahdollisuuksia ovat nykyisen painopistealueen eli metsämarjojen lisäksi villiyrtit sekä sienet ja niiden jalostaminen. Marja-alaa voidaan kehittää edelleen viljelyä lisäämällä sekä innovatiivisella tuotekehityksellä ja jatkojalostukseen panostamisella. Nykyisin vähemmän hyödynnetyissä marjoissa, kuten variksenmarjassa, on potentiaalia uusiin tuoteideoihin. Villiyrtteillä on tällä hetkellä runsaasti kysyntää esimerkiksi matkailu- ja ravintola-alloilla. Luonnonyrttien laajempaa käyttöä ajatellen tärkeitä kehitystarpeita ovat viljelyn kehittäminen raaka-aineen saatavuuden turvaamiseksi sekä säilöntämenetelmien kehityksen avulla sesonkiluonteisuudesta irti pääseminen. Luonnonyrttien osalta kaivataan edelleen

tiedotustoimintaa yleisen tunnettuuden sekä käytön kasvattamiseksi. Ravintokäytön lisäksi yrteillä on runsaasti potentiaalia hyvinvointituotteissa sekä rohdoksissa. Oulun alueelta löytyvän bioalan osaamisen kautta seudulla on mahdollisuuksia profiloitua yrttien jatkojalostajana erityisesti terveyspuolella. Sienialle mahdollisuuksia luovat yleisen kiinnostuksen kasvu sekä uudet Suomessa vielä hyödyntämättömät sienilajit. Luonnonsienien pariin kaivataan Pohjois-Pohjanmaalla lisää yritystoimintaa sekä tuotekehitystä. Luonnontuotteiden jalostamisella matkamuistoiksi on mahdollisuuksia.

4.5 POHJOIS-POHJANMAAN ALUEELLINEN INNO-TYÖPAJA

Oulussa 18.10.2012 järjestettyyn INNO-työpajaan osallistui maakunnasta yhteensä 27 yrittäjää ja muuta toimijaa. Ensimmäisessä ryhmätyössä keskityttiin Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan mahdollisuuksien kartoittamiseen. Pohjustukseksi aiheeseen osallistujille esitettiin kesällä 2012 suo-

ritettujen maakunnan luonnontuotealan yritys- ja toimijahaastatteluiden keskeisimpiä tuloksia sekä haastatteluiden ja taustaselvityksen perusteella luonnosteltu luonnontuotealan nelikenttäanalyysi (SWOT) Pohjois-Pohjanmaan alueelta (liite 8). Osallistujien tehtävänä oli valita pienryhmittäin 3 tärkeintä vahvuutta ja mahdollisuutta sekä 2 tärkeintä heikkoutta ja uhkaa Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealaa ajatellen.

Puhdas luonto ja elämykset sekä maakunnan monipuoliset ja runsaat raaka-ainevarat esiintyivät työpajan kaikkien pienryhmien listaamisen merkittävimpänä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan vahvuuksien/ mahdollisuuksien joukossa (taulukko 5). Pohjoinen sijainti nähtiin maakunnan luonnontuotealan vahvuutena erityisesti raaka-aineiden kasvuolosuhteista aiheutuvien positiivisten ominaisuuksien kautta. Kaksi kolmesta pienryhmästä puolestaan näki Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan merkittävänä mahdollisuuksina pienyritysten ja/tai eri toimialojen välisen yhteistyön sekä uudet luonnontuotealaakin suosivat kuluttajatrendit (ympäristö-, terveys- ja laatu-tietoisuuden nousu).

Taulukko 5. Pienryhmien näkemykset Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan tärkeimmistä vahvuuksista ja mahdollisuuksista

RYHMÄ 1	Tärkein	Puhdas luonto, elämykset Monipuoliset, runsaat raaka-ainevarat
	2. tärkein	Yhteistyö (pienyritykset, toimialat) Kuluttajien arvojen muutos (ympäristö, terveys, laatu)
	3. tärkein	Sijainti → raaka-aineiden ominaisuudet; pohjoisuuden hyödyntäminen Monitieteinen tutkimus, innovaatiot (esim. bioaktiivisten aineiden terveysvaikutukset) Keruu ja viljelyn lisääminen, saatavuuden kasvu (ilmastonmuutoksen vaikutukset?) Luonnonyrttien tuotekehitys, raaka-aineen varastointijärjestelmien ja -tukien kehittäminen.
RYHMÄ 2	Tärkein	Teknologinen osaaminen (erityisesti Oulun osaamiskeskittymä) Monipuoliset, runsaat raaka-ainevarat
	2. tärkein	Alalle enemmän yrittäjiä (esim. jatkojalostus)
	3. tärkein	Sijainti (pohjoisuus, valoisat kesät) Puhdas luonto, elämykset Laajat kotimarkkinat Oulun talousalueella Uusien sovelluksien ja tekniikan nopea käyttöönotto (tutkijat, toimijat) Kuluttajien arvojen muutos (ympäristö, terveys, laatu)
RYHMÄ 3	Tärkein	Puhdas luonto, elämykset
	2. tärkein	Sijainti (pohjoisuus, valoisat kesät) Monipuoliset, runsaat raaka-ainevarat
	3. tärkein	Koulutusten kehittäminen (alan yrittäjille, mutta myös muiden toimialojen koulutus) Kansainvälistyminen, brändit, design Yhteistyö (pienyritykset, toimialat)

Myös omien näkemysten lisääminen ryhmätyön pohjaksi jaettuun SWOT-luonnokseen (liite 8) oli mahdollista. SWOT-luonnoksen ulkopuolelta esille tulleita vahvuuksia, jotka eivät kuitenkaan valikoituneet taulukossa 5 esitettyjen tärkeimpien vahvuuksien/ mahdollisuuksien joukkoon, olivat ryhmän 1 mielestä ruokapiirit koko maakunnan alueella sekä pimeys, lumi ja hiljaisuus. Ryhmä 3 piti vahvuutena valtakunnallista viranomaisten yhteistyötä. Ryhmä 3 näki puolestaan mahdollisuuksia seuraavissa SWOT-luonnoksesta puuttuneissa seikoissa: tunnettuuden nosto, tiedotus, TV:n kokkiohjelmat (”villiyrtti-TV vientiin”), kuluttajien arvojen muutos (trendikkyys, kotoilu, marssit), arjen kiireisyyden lisääntyminen (luonnontuotejalosteet), skandinaavisen ruoan nousu maailmalla sekä eläimille suunnatut tuotteet.

Tuotteistaminen, kaupallistaminen sekä markkinointi ovat selkeästi osa-alueita, joihin Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan toimijoiden tulee panostaa, sillä nämä tekijät mainittiin tärkeimpinä maakunnan luonnontuotealan heikkouksina kaikissa työpajaan osallistuneissa pienryhmissä (taulukko 6). Kaksi kolmesta ryhmästä näki merkittäviä uhkakuvia raaka-aineiden saatavuuden heikkenemisessä erityisesti kotimaisten poimijoiden määrän edelleen vähenessä. Yksi ryhmistä nosti SWOT-luonnoksen ulkopuolelta merkittävimpien uhkien joukkoon kaivannaisteollisuuden lisääntymisen aiheuttamat haasteet.

Merkittävimpien haasteiden joukkoon valikoitumattomina SWOT-luonnoksen (liite 8) ulkopuolelta ryhmissä pohdittuina heikkouksina nähtiin tiedon puute (yrittäjät: tukiasiat, hankkeet ym., luonnontuotteiden käyttö vieläkin vierasta), luonnonsatovaihtelut ja sadon ajoittuminen sekä hankkeista saatava konkreettinen hyöty (ryhmä 1). Ryhmä 2 piti heikkoutena maakunnan heterogeenisuutta sekä hallituksen ja rahoituksen laa-

haamista alan kehityksestä jäljessä. Ryhmä 3 näki heikkoudeksi terveysväittämien käytön vaikeuden. Ryhmä 1 piti uhkina ydinvoimaa ja kaivosteollisuutta (imagohaitat, konkreettiset haitat, uraani), ryhmä 2 teollistuneen elämäntavan kasvua (saastuminen), maaseudun autioitumista sekä luontokuvan vääristymistä. Ryhmän 3 mielestä lupa-käytäntöjen joustamattomuus (tuotteiden käyttö ja myyntiin saattaminen) on uhka maakunnan luonnontuotealalle.

Aamupäivän aikana työpajassa myös ennakoiitiin luonnontuotealan tulevaisuutta. Tuloksina haettiin konkreettisia näkemyksiä siitä, mitä maakunnan luonnontuoteala voisi tulevaisuudessa olla. Pienryhmien ajatukset aiheesta on esitetty taulukossa 7. Matkailuun ja elämyksiin liittyvät uudet ja innovatiiviset tuoteideat esiintyivät kaikkien pienryhmien tulevaisuuden visioissa. Kokonaisvaltaisten ja hyvinvointia edistävien huolella suunniteltujen matkailupakettien, joissa luonto ja vaikkapa perinteiset hoitomuodot tai käsityölliset ohjelmapalvelut yhdistyvät, nähtiin kiinnostavan tulevaisuuden matkailijoita ja tarjoavan mahdollisuuksia erityisesti pohjoisille luonnontuote- ja luontomatkailualoille.

Luonnontuotteilla katsottiin pienryhmissä olevan runsaasti mahdollisuuksia erilaisissa elintarviketuotteissa, sekä nykyistä helpomman ja monipuolisemman tarjonnan että terveysvaikutusten kautta. Suomalaisella villiruoaalla nähtiin olevan jopa vientimahdollisuuksia, mutta olennaista olisi kuitenkin saada lisättyä tuotevalikoimaa kotimaisten kuluttajien saataville. Kaupan hyllyille olisi saatava nimenomaan sellaisia tuotteita, joilla on kysyntää: miksipä ei rohkeammin kehitettäisi tavanomaisempien valmisruokien oheen paikallisia villiruokajalosteita kuten nokkoskeittoa? Myös ravintoloiden tarjonnassa hyödynnettäen tulevaisuudessa toivottavasti nykyistä enemmän

Taulukko 6. Pienryhmien näkemykset Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan tärkeimmistä heikkouksista ja uhkista

RYHMÄ 1	Tärkein	Tuotteistaminen, kaupallistaminen, markkinointi
	2. tärkein	Yhteistyön puute, hajanaisuus Kotimaisten poimijoiden ikääntyminen/ väheneminen → raaka-aineen saatavuuden heikkeneminen edelleen
RYHMÄ 2	Tärkein	Sukupolvien taitojen unohtuminen
	2. tärkein	Tuotteistaminen, kaupallistaminen, markkinointi Kotimaisten poimijoiden ikääntyminen/ väheneminen → raaka-aineen saatavuuden heikkeneminen edelleen
RYHMÄ 3	Tärkein	Tuotteistaminen, kaupallistaminen, markkinointi Alan statuksen puute
	2. tärkein	Kaivannaisteollisuus

villiyrtejä ja -vihanneksia sekä vaikkapa erilaisia luonnonsieniherkkuja.

Tutkimuksen, tiedotuksen sekä koulutuksen merkitys nähtiin pienryhmissä suurena. Tutkimustieto pitäisi saattaa nykyistä tehokkaammin käytännön toiminnaksi, mitä kenties helpottaisi jonkinlaisen toimintaa koordinoivan eli tutkijat ja tuottajat yhdistävän tahon olemassaolo. Myös raa-

ka-aineen saatavuutta tulisi parantaa, jotta jatkojalostuksella ja tuotekehityksellä olisi mahdollista päästä tuloksiin. Toiminnan organisointi raaka-aineen tuottajien ja jatkojalostajien kesken olisi ensisijaisen tärkeää, sillä kysyntä ja tarjonta on saatava kohtaamaan. Erilaisilla yritysten yhteistyötaavoilla katsottiin olevan toimintaa tehostavia vaikutuksia.

Taulukko 7. Pienryhmien näkemykset tulevaisuuden luonnontuotealasta Pohjois-Pohjanmaalla

RYHMÄ 1

ERÄ/RETKEILY

- Retkien ja reittien varsille ”luontorasteja”, luonnontuotteiden etsintä geokätköilytyyppisesti
- Eräseikkailu: selviydy luonnonantimilla metsässä, esimerkiksi ”jo kaiken nähneille jetset-matkailijoille”

JULKINEN PUOLI

- Luonnontuotteet säännölliseksi julkisiin ravitsemispalveluihin, esim. kerran viikossa

KAUPPA/TAPAHTUMAT

- Luonnontuoteruokien saatavuus kaupoissa: paikallinen luonnontuotehyllä, villiyrteiherkut ja jalosteet kuten nokkoskeitto
- Luomuruokakärry: ”pikaruokaa” myyntikärrystä tapahtumiin, esim. nokkosleivät, mustikkapirtelö
- Ison tapahtuman teemaksi luomu, esim. Ilmakitaran MM, Lasten ja nuorten teatteripäivät
- Luonnontuotepiirit toimintaan kuten ruokapiirit, esim. vanhuksille

KOULUTUS JA TUTKIMUS

- Yliopistolla tutkimuskeskittymä alan ympärille
- Maisteriohjelma
- Tutkimus suoraan hyötykäyttöön

MATKAILU, GREEN CARE, TARINAT

- Hyvinvointipalveluja, green care
- Matkailijoille kokonaisvaltaisia luonnontuotteisiin liittyviä tuote- ja elämyspaketteja, esim. ratsastusvaellus + kylpylä + ruokat + tarinat tai luontoruokailu + liikunta + historia + luonnontuotteiden myynti
- Luontomatkaileun keskus, jossa ohjelmalvelutoimintaa, esim. marja- ja sieniturismi, yrttipaketit (ruoka, hoidot)
- Brändättävä Suomen keskus luonnontuotteille (”luontaishoitohenkilöstöä matkailijoille”)
- Perinteiset ”käsityöpajat” esille, esim. sepän pajat ja päreenteke
- Hauskat tarinat tekstinä ja videoina, luonnossa kuvattuna
- Lähiruokailuilla vierailu vrt. viinitilat ulkomailta
- Pitopalveluita, hotelleja ja kokousjärjestelyjä luomu, lähiruoka & ekologisuus -teemoilla

TIEDOTUS, SUURI YLEISÖ, KOULUT, LAPSET & NUORET

- Lisää tiedotusta suurelle yleisölle, koulutus, esim. kokkirussit, sienikurssit
- Luonnontuotepainotteista kerhotoimintaa kolmannella sektorilla ja kouluissa, luonnontuotteet koulujen kotitaloustunneille (”sponsoreina” yritykset tai tuottajat)
- Opiskelijoille ”luontoapro”, jossa kaljarastien sijasta luontorasteja → haalariin luontomerkki

TUOTEKEHITYS

- Luomutuotantoon biohajoava kasvinsuojeluaine ja biohajoava kate
- Tulokaslajien torjuntapalvelu biohajoavilla aineilla, esim. jättiputki, jättipalsami
- Pihojen ja puutarhojen etana- ja/tai myyräongelman poistopalvelu
- Biohiili (vihertarhat, puut ja pensaat istutus)
- Porokolarien vähentäminen

VIENTI

- Suurten kaupunkien ravintolat ja erikoisruokaliikkeet, esim. New York, Rooma, Pariisi
- Tyhjiöpakattu tuoretuote, lentorahtina
- Valjastetaan tunnetut brändit luonnontuotteiden vientiin, esim. muumi, joulupukki

WILD FOOD

- Villi ruoka eli ”villinä” luonnossa kasvavat marjat, kalat, riista
- Pöytä itse ja tee ruoaksi, esim. puolukkamehu
- Suomalaisia ”tapaksia” eli pientä syötävää luonnontuotteista

RYHMÄ 2	<p>ELINTARVIKKEET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pähkinämarjat, pihlajanmarjalikööri • Marinoidut sienet ravintoloihin • Väinönputken juuren tuotanto (alkoholi, juomat, hoitotuotteet) <p>MATKAILU</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uusia matkailutuotteita: luontoon kelissä kuin kelissä <p>ORGANISOINTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luonnonyrtytten oston, tuoremyynnin ja välitystoiminnan käynnistäminen ravintoloille ja suurta-louskeittioille • Yhteiset tuotantotilat tai esim. yhteinen laboratorio erilaisten lupien hankintaa varten (osuuskunta) • Tutkimustiedon hyödyntäminen tuotesuunnittelussa ja markkinoinnissa (tutkijat ja tuottajat yhdistä-vä koordinoititaho) • Poimijaverkoston kehittäminen ja koordinointi Pohjois-Pohjanmalla; poimijoiden ja ostajien koh-tauspaikka • Yrttien lääkekäyttö (lainsäädäntö)
RYHMÄ 3	<p>ELÄINTEN HOITOTUOTTEET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koirashampoot, hoitogeelit, ruoat <p>ELÄMYSPALVELUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hiljaisuuden keskus ja hyvinvointi: ruoka, hoidot, eheyttävä ohjelma, luonto ja luonnontuotteet keskeisenä • Iso kauppakeskus luonnontuotteiden ympärille (Spa, kaupat, ravintolat ym.) • Elämyksiä: kursseja ja itse tekemistä, esim. kasveilla ja sienillä värjääminen, retkiä: metsäterapia-päivä eli luontoretki, ruoka luonnontuotteista, illalla kylpy tms. luonnonyrteistä • ”Lähiluontopaketti” alueen asukkaille: luonnontuotteet laajalti mukana, esim. ruoka, + retket + hyvinvointi <p>ERI KOULUTUSASTEIDEN KOULUTUSKESKUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkintoja joka tasolle <p>MARKKINOINTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Puhtaiden ja vaikutusaineiltaan vahvojen raaka-aineiden markkinointivaltti <p>RAAKA-AINEIDEN MONIPUOLINEN HYÖDYNTÄMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pihlajanmarjaterveysjuoma, enemmän variksenmarjatuotteita markkinoille, esim. mehuja • Koriste-esineitä käävistä, kävyistä, huippumuotia tuosta (korut, laukut, asusteet) • Raakaruokaa, perinneruokaa, esimerkiksi luonnonyrtejä enemmän ruoanlaittoon <p>TIEDOTUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuorisoidolit mukaan alan tunnettuuden kasvattamiseksi, yleisiä tapahtumia, luentoja • Kulttuuriperinteen ja luonnonlääketieteen kerääminen ”kansin”, mm. luonnonyrteistä • Kaikki luonnontuotealan hankkeet, yritykset, tieto erilaisista yritysavustuksista ym. yhdelle sivus-tolle (”komission” ylläpitämä); tieto helposti saatavilla → yhteistyön edistäminen • Koordinoivan ”komission” rahoitus eri organisaatioista? • Lapsille ja nuorille luonto tutummaksi <p>YHTEISTYÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vapaamuotoisia verkostoitumistapahtumia luonnontuotealan yrittäjille ja toimijoille • Pienyrittäjien yhteismarkkinointi hankerahalla, esim. mainos Kalevaan yrittäjän pienellä rahapa-noksella

Iltapäivän työryhmätyöskentelyssä työpajan osal-listujat jaettiin teemoittain neljään pienryhmään: raaka-aineet ja alkutuotanto, elintarvikkeet, hy-vinvointituotteet sekä matkailupalvelut. Ryhmien tehtävänä oli pohtia omaa teemaansa koskevia luonnontuotealan keskeisimpiä kehittämistarpeita ja -toimenpiteitä sekä niiden mahdollisia toteut-tajatahoja (taulukko 8). Tiedottamisen merkitys

korostui useamman pienryhmän pohdinnoissa, joissa monissa esitettiin erilaisia luonnontuote-edustajia/lähettiläitä. Luonnontuotealan ja -tuot-teiden tunnettuuden kasvattaminen ja kysynnän kartoitus sekä lisääminen voisivat olla toimivia keinoja lisätä luonnontuotealan yrittäjyyttä ja pai-noarvoa.

Taulukko 8. Pienryhmien näkemykset luonnontuotealan tärkeimmistä kehittämistarpeista ja mahdollisista vastuutahoista

	TÄRKEIMMÄT KEHITTÄMISTARPEET	VASTUUTAHO
RAAKA-AINEET JA ALKUTUOTANTO	Luonnontuote-edustaja (esim. luonnontuotemanageri)	Pienyrittäjä
	Notkea kokeiluraha yrityksille (uusien toimintatapojen testaus)	ELY-keskus
	Kysynnän herättäminen	Hankkeet, katto-organisaatio
	Viljely- ja keruukoulutus (sopimustuottajat)	Ostajat
ELINTARVIKKEET	Poimintaverkostojen kehittäminen yrittäjävetoisesti	Yritykset Oppilaitokset Tutkimuslaitokset/ yo:t Järjestöt Viranomaiset Pääomasijoittajat (ulkomaiset)
	Tuotekehityskoulutus	
	Logistiikkaketjujen kehittäminen	
	Yhteismarkkinoinnin kehittäminen	
	Monitoimialainen yhteistyö	
HYVINVOINTI-TUOTTEET	Tiedottaminen <ul style="list-style-type: none"> • Luonnonkosmetiikka vs. tavallinen kosmetiikka • Tiedotus luonnonkosmetiikan eduista varsinkin nuorille • Mediaseksikkäät hahmot herättämään kiinnostusta • Luonnon hyvinvointituotteiden ja -palveluiden brändäys vetävämmäksi 	Hankkeet
	Vaihtoehtohoitojen aseman virallistaminen <ul style="list-style-type: none"> • Koululääketieteen ja vaihtoehtohoitojen yhteistyö • Alan sisällä vahva, kattava ja luotettava peruskoulutus 	Päättäjät, työryhmät
	Hankkeista rahoitusta T&K-toimintaan ja tiedottamiseen (esim. avustuksia tuotekehitystutkimuksiin pienille yrityksille)	Hankkeet
	Itsehoitokoulutuksia (alan tunnettuus, luonnontuotteet kotikäyttöön), tuotekehityskoulutus (yrittäjille)	Yritykset
	Metsäily (luonto hyvinvointi)	Yritykset
MATKAILU-PALVELUT	Uuden Oulun ”luonnontuotelähettiläs”, joka kerää ja jakaa luonnontuotetietoa erilaisissa tilaisuuksissa	Pohjois-Pohjanmaan liitto
	Poikkitieteelliset koulutukset	PSK & Oamk
	Luonnontuotteiden ja -palveluiden kartoitus ja kehitys	
	Median hyödyntäminen	Paikallislehdet, radio, TV
	Yhteistyö verkoston toimijoiden kanssa	Esim. tapahtumien järjestäjät

Taulukossa 8 esitettyjen tärkeimmiksi katsottujen alatoimialakohtaisten kehittämistarpeiden lisäksi pienryhmissä nousi esiin monenlaisia muitakin tarpeellisia toimenpiteitä luonnontuotealan edistämiseksi. Muut alatoimialakohtaisessa työryhmätyöskentelyssä ilmenneet kehittämistarpeet ja -toimenpiteet on koottu taulukkoon 9. Saatavuuden (raaka-aineet, tuotteet) parantamisen ja yh-

teistyömuotojen kehittämisen ohella myös tiedotuksen tarkeys eri muodoissaan käy ilmi näistäkin ajatuksista. Erityisesti mediaa tulisi hyödyntää luonnontuotealan tunnetuksi tekemisessä nykyistä tehokkaammin.

Taulukko 9. Työryhmien näkemyksiä Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan muista kehittämistarpeista

<p>RAAKA-AINEET JA ALKUTUOTANTO</p>	<p>Poimijat + tiedotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Imagon kohotus ("keräily on cool"), poiminnan status: perheen yhdessäoloa, lähilii-kuntaa ja lisätuloa, esimerkkinä "ammattipoimijan" tulonmuodostuslaskelmat • Yleisövalistusta luonnontuotteiden hyötykäytöstä, harrastuksen ja tuntemuksen lisääminen, ohjatut keruuretket • Tiedotusta erityisesti lapsille ja nuorille: koulutusohjelmat pyörimään päiväkoteihin, kerhoihin, kouluihin • Villiyrttipoimijakoulutus, sienipoimijakoulutus • TV:n kokkiohjelmasarja ajankohtaisesta yrtistä, esim. käytännönläheinen ohjelma, jossa poimitaan kasvit, tehdään ruoka, kasvovedet, hauteet, koristeet ja kuivatuo-teet samasta raaka-aineesta • "Isoisan tai -äidin matkassa": TV-ohjelma, jossa perinteistä kerrotaan paikan päällä • Valokuvauskilpailu 10–16 vuotiaalle ("Tunnista kangasrousku, ota kuvat") • Työttömät raaka-aineen keruutyöhön esim. työllistämistuen avulla • Ei haukuta enää ulkomaisia poimijoita, vaan avoimesti kadehditaan <p>Raaka-aineet, viljelytekniikka ja jatkojalostus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raaka-aineen saatavuuden turvaaminen kestäväällä tavalla, keruuorganisaation suun-nittelu ja toteutus • Raaka-aineen laatu, mm. keruuvälineiden kehittäminen, varastointimenetelmät, koulutus • Raaka-aineen arvostus ja hinta, kannattavan alkutuotannon kehittämistä eli arvonnli-sä ystä jatkojalostuksesta • Samanaikaista kehittämistä: raaka-aineen saatavuus ja kysyntä (match making) • Liikkuva kuivaamo, esim. peräkärryyn rakennettu tai yhteisiä tiloja, esim. varastointi, jatkokäsittely, kuivaus • Useampia sienilajeja käyttöön tasaamaan satovaihtelua • Viljelykoulutus luomutuotteiden viljelyyn ja käsittelyyn • Tuotteistuskoulutusta, mm. luvat, säädökset, koemarkkinointia <p>Verkostoituminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poimija-ostajamarkkinoilla hinnat ylös • Alkutuottajien verkostoituminen, raaka-aineen hankinta pienyrittäjille • Villiyrttiverkosto poimijalta jatkojalostajalle tai loppukäyttäjälle, villiyrtilt tuoreena sesonkituotteena markkinoille <p>Yrittäjyys</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteiset markkinointitempaukset, esim. messujen luonnontuoteosasto • Yrittäjien koulutus, esim. liiketoiminta • Pohjois-Pohjanmaan luonnontuoteyrittäjyyden ohjelma • Tukirahaa pienille yrittäjille
<p>ELINTARVIKKEET</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kainuu – Pohjois-Pohjanmaa: yhteisesiintymiset, brändi • Markkinointiverkosto – myyntirengas, tapahtumamarkkinointi • Lopputuotteet kuluttajien saataville, luonnontuotteet lähiruokapuoteihin • Sienimarinadit, marja-viljatuotteet, koivunlehtitee, marjarouhe, tuotteita myös am-mattikeittiöille ja ravintoloille • Osuuskuntatoiminnan elvyttäminen, yhteiset valmistus- ja tuotekehitystilat, liikkuvat laitokset, oppilaitosten tilojen vuokraus yrittäjille • Hankepilotointi ja yritysten sitouttaminen • Oppilaitossidonnaisuus
<p>HYVINVOINTITUOTTEET</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sopimusviljelijän ja -kerääjän kohtaaminen yrittäjien tarpeen kanssa

MATKAILUPALVELUT

Media

- Media mukaan yritysten tuotekehitysjulkistuksiin ja muihin tilaisuuksiin, huolelliset mediatiedotteet, aggressiivinen tiedon tarjoaminen (koordinaattori)
- Tasokkaampi luonto-kokki-ohjelma, kaira-TV, radio-ohjelmasarja luonnontuotteista paikallisradioon: esim. matkailu- ja virkistystiedotteet, palveluiden tarjoaminen, säännöllinen uutisointi

Tapahtumat

- Median läsnäolo luonnontuote- ja matkailuaiheen näkökulmasta
- Kulttuuri- ja luonnontuotematkailuteemat esim. matkamessuilla
- ”Road show” yhdessä eri toimijoiden kanssa kotimaassa tai ulkomailla
- Erilaisten tapahtumien yhteistyökumppaniksi alan yrityksiä, esim. Ilmakitaran MM:n yhteistyökumppaniksi luomutuottaja, jolloin ilmakitara = luomukitara

Tuotteet Oulun Matkailu Oy/ Ruka-Kuusamo matkailuyhdistys

- Monipuolisia tuotepaketteja, esim. majoitus + ruoka + ohjelmanpalvelut (keruu ja käyttö = hyvinvointia)
- Vierailut luonnontuotealan yrityksiin, esim. osana matkailupalvelua
- ”Lähiluontomatkat”: kiinnostavaa ohjattua tekemistä, trendin synnyttäminen (vrt. lähiruoka) → markkinointia alueen asukkaille, yrityksille, kouluille; seikkailutarjonnan lisäksi enemmän ”tavallista” ohjattua retkitarjontaa
- Ei luontopalveluita vain matkailijoille, vaan myös lähialueen kuluttajille, esim. Suomesa asuville ulkomaalaisille, luontoretki-virkistyspäiviä yritysten työntekijöille, turvallisia ja ohjattuja luontoretkipalveluja vanhusväestölle
- Oulun kaupunki: opastusta ulkomaalaisille ja turisteille, esim. kaupunkiluonto, lähiluontokohteet, Potnapekkaan ja pysäkeille luonnonyrityksiä myyntiin
- Lähde- ja purovesistötuotteet Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa (Viinivaararetket)

Yhteistyö

- Verkostoituminen ja yhteistyö eri osajien kesken, yhteismarkkinointi, yritysten markkinointiviestintä
- Yhteistyön edistäminen yrittäjien kesken: matkailu- ja luonnontuotealat, alihankinta

5 LUONNONTUOTEALAN ALUEELLINEN NELIKENTTÄANALYYSI (SWOT)

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan taustakartoituksen, yritys- ja toimijahaastatteluiden sekä

INNO-työpajan tulosten perusteella laadittiin maakunnan luonnontuotealan nelikenttäanalyysi.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> Lasten ja nuorten määrä, väkiluvun kasvu → työvoimaa Koulutus (ammattikoulutus ja korkeakoulut) Teknologinen osaaminen, erityisesti Oulun osaamiskeskitymä Organisaatiot ja hankkeet Pientuottajat ja nuoret yrittäjät Aktiiviset ruokapiirit Sijainti (pohjoisuus, valoisat kesät) Puhdas luonto, elämykset Monipuoliset, runsaat raaka-ainevarat Hyvät kulkuyhteydet, erityisesti Oulun seudulta Oulun talousalueen laajat kotimarkkinat "Hiljainen tieto", perinnetiedot ja -taidot, keruuperinne Koillismaan vahva matkailuala Raahan seudulla elinvoimaista alkutuotantoa sekä maa-seutututkimusta (MTT) 	<ul style="list-style-type: none"> Syrjäisten alueiden väestörakenteen ongelmat Maakunnan heterogeenisuus Kausiluonteisuus, luonnonsatovaihtelut, sadon ajoittuminen Poimintapolitiikka (hinnat, saatavuus) Sijainti (ilmasto, logistiikka, jakelu) Tuotteistaminen, kaupallistaminen, markkinointi Lainsäädäntö, lupakäytännöt, mm. terveysväittämien käyttö Julkisen sektorin kilpailutus- ja kauppaketjujen ostopolitiikka Rahoitusmallien joustamattomuus Yritysten pieni määrä, jatkojalostuksen puute Toiminnan pienimuotoisuus (kannattavuus) Yhteistyön puute, hajanaisuus, laadullinen epätassaisuus Alan statuksen puute Organisoivan vastuutahon puute Uskon puute, yritysmahdollisuuksien tiedostamisen puutteet Yrittäjien ja päättäjien tiedon puute (hankkeet, tukiasiat, ala)
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> Sijainti (pohjoisten raaka-aineiden ominaisuudet) Monitieteinen tutkimus, innovaatiot, esim. terveysvaikutukset Uudet sovellukset ja uuden tekniikan nopea käyttöönotto Koulutusten kehittäminen alan yrittäjille ja muille toimialoille Alalle enemmän yrittäjiä Tuotannon tehostuminen tai erikoistuminen Markkinointi- ja liiketoimintaosaaminen Organisointiverkoston kehittäminen; hallinnoiva yksikkö Keruun ja viljelyn lisääminen, saatavuuden kasvu Kulttuurin ja perinteiden hyödyntäminen Kansainvälistyminen, brändit, design Tuotekehitys, esim. luonnonyrtit, torjunta- ja kasvinsuojeluaineet, kokonaisvaltaiset matkailupaketit Varastointijärjestelmien ja -tukien kehittäminen Yhteistyö (pienyrytykset, eri toimialat, esim. matkailuala) Tiedotus, tunnettuus, profiilin nosto (julkinen arvostus) Tuotteiden saatavuus, esim. kauppojen luonnontuotehyllyt Arjen kiireisyys ja luonnontuotejalosteet Kuluttajien uudet arvot, mm. ympäristö, terveys, laatu, marittailu, kotoilu, skandinaavinen ruoka Eläimille suunnatut tuotteet Yhteiskunnan kaupungistuminen (luontomatkailun kasvu) 	<ul style="list-style-type: none"> Alalle ei saada uusia toimijoita, kotimaisten poimijoiden ikääntyminen ja väheneminen → raaka-aineen saatavuuden heikentyminen edelleen Sukupolvien tietojen ja taitojen unohtuminen Energian hinnan nousu (kannattavuus) Edelleen kansainvälistyvä kilpailu, tuonti (hintakilpailu) Luonnontuotealan ammatillisen koulutuksen supistaminen Nykyihmisten elämäntapakulttuuri, luonnontuotteiden arvostuksen lasku, käytön osaamattomuus, luontokuvan vääristyminen Arjen kiireisyys ja einesten käytön kasvu Mieltyminen etnisiin ruokiin kasvaa Teollistuneen elämäntavan kasvu (saastuminen) Kaivannaisteollisuus Ydinvoima Maaseudun autioituminen

6 LUONNONTUOTEALA POHJOIS-POHJANMAALLA – TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan tavoitetilä, kehittämisen painopisteet ja konkreettiset toimenpiteet on koostettu tähän raporttiin kootun aineiston pohjalta. Valtakunnallista luonnontuotealan toimintaohjelmaa varten ehdotuksia painopisteistä ja tarpeellisista toimenpiteistä viimeistellään edelleen yhteistyössä alan toimijoiden kanssa syksyn 2014 aikana.

Tehdyn selvityksen mukaan Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan yritystoiminta on pääasiassa pienimuotoista. Ravintoloissa ja kuluttajien keskuudessa kiinnostus villiyrtteihin, -sieniin ja marjoihin on kuitenkin viime vuosina kasvanut huomattavasti: luonnon antimien arvostus on kasvanut ja omavaraismoiminnasta on siirrytty ostamaan monenlaisia luonnontuotteita ja luonnontuotejalosteita. Maakunnan luonnontuoteala painottuu nykyisin suhteellisen voimakkaasti marjoihin, mutta alueen monipuolinen luonto tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia myös monien muiden raaka-aineiden hyödyntämiseen, jalostukseen sekä uusien työpaikkojen luomiseen. Maakunnan runsas nuorison määrä on mahdollisuus, joka tulee hyödyntää.

Luonnontuotealalla raaka-ainetuotannon kehittämisen ohella on nostettava jalostusastetta. Pohjois-Pohjanmaalta löytyy monia erilaisia kehittämis-, tutkimus- sekä koulutusorganisaatioita, jotka luovat pohjaa myös luonnontuotealan kehitykselle sekä alan liiketoiminnan kasvulle. On kuitenkin kehitettävä käytäntöjä, joilla tutkimustulokset siirretään nopeammin käytännön tuotteiksi ja palveluiksi. Ammatillisten oppilaitosten, yritysten ja alan neuvonnan sekä rahoittajien yhteistyötä on kehitettävä edelleen varsinkin, kun kiinnostus luonnontuotealaan osana kestävä tuotannon ja korkean arvonlisän biotaloutta on kasvanut alan tunnettuuden kasvun myötä.

Luonnontuotealan edistämisessä keskeistä on alan tunnettuuden edelleen kasvattaminen sekä liiketoiminnallisesti uskottavan imagon luominen. Luonnontuotealan toimijoiden tulee kehittämis-toimenpiteissään pyrkiä helpottamaan toiminnan kausiluonteisuuden aiheuttamia haasteita, kuten myös kehittämään keinoja raaka-aineen saatavuuden parantamiseksi. Tuotanto on saatava

vastaamaan kysyntää, joka on kasvusuunnassa elämyksiä ja kokemuksia kaipaavien nykypäivän kuluttajien keskuudessa esimerkiksi matkailu-, ravintola- ja hyvinvointialoilla.

TAVOITETILA 2025

- Raaka-ainetuotannon tehokkuus ja kannattavuus on parantunut kehittyneiden tuotantomenetelmien myötä ja ala houkuttelee uusia yrittäjiä. Maakunnasta löytyy keruuorganisaatioita, jalostuslaitoksia sekä luonnontuotepalveluiden tarjoajia ym. alan yrityksiä niin, että alueen arvokkaat luonnontuotevarat hyödynnetään sekä perinteisissä tuotteissa ja palveluissa että uusissa tuotteissa.
- Jatkojalostukseen on parantuneen raaka-aineiden saatavuuden myötä syntynyt lisää yrityksiä. Myös väljalosteita, kuten yrttiututteita luonnontuotekosmetiikan valmistajien käyttöön, on tullut markkinoille. Luonnontuoteala osana korkean arvonlisän biotaloutta on nostettu osaksi Pohjois-Pohjanmaan brändiä.
- Luonnontuotealan neuvontapalveluita on kehitetty ja maakunnasta löytyy luonnontuotealaa tuntevia yritysneuvoja sekä alueellista luonnontuotealan yrityshautomotoimintaa.
- Alueelle on muodostunut toimivia yritysverkostoja esimerkiksi markkinoinnin kehittämiseksi ja sivuvirtojen hyödyntämiseksi. Tutkimus ja koulutus on verkostoitunut elinkeinojen kanssa, ja luonnontuotealan yritykset tekevät tiivistä yhteistyötä myös yli toimialarajojen. Mikro- ja pk-yritysten toimintaedellytyksiä on parannettu mm. kehittämällä uusia kansainvälistymisedellytyksiä kasvattavia yhteistointamutuotoja.

PAINOPISTEET

- Raaka-ainetuotannon kehittäminen: talteenotto luonnosta, puoliviljely, viljely
- Jalostusasteen nosto, korkean arvonlisän biotalous: maakunnasta löytyvän osaamisen ja tutkimuksen (mm. biotieteet, pohjoisten raaka-aineiden ja niiden sisältämien yhdisteiden

tuntemus) hyödyntäminen, erityisesti terveysvaikutteisuus

- Luontoon ja luonnontuotteisiin perustuvien hyvinvointi- ja matkailupalvelujen kehittäminen: uudet kokonaisvaltaiset elämykselliset tuotteet, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- Pk-yrittäjyyden edistäminen: kilpailukyvyyn parantaminen, neuvonta- ja koulutuspalvelut (mm. liiketoimintaosaaminen, tuotekehitys, markkinointi). Sujuvia kouluttautumisen ym. polkuja on kehitetty alan yrittäjyydestä kiinnostuneiden (nuorten) ohjaamiseksi luonnontuotealan yrittäjyyteen.
- Tutkimuksen, koulutuksen ja elinkeinoelämän verkottumisen edistäminen ja yritysmentointi yli toimialarajojen

TOIMENPITEET

Tutkimus

- Kehitetään luonnontuotealan tuotanto- ja jalostusteknologiaa. Kasvatetaan raaka-ainetuotannon yrittäjyyden kannattavuutta tuotantoa tehostamalla: kootaan olemassa oleva tieto teknologiasta, kehitetään sitä edelleen ja edistetään aktiivisesti sen käyttöönottoa sekä keruutoiminnassa, puoliviljelyssä, viljelyssä että jalostuksessa. Pohjois-Pohjanmaalla on edellytyksiä myös täysin uusien prosessiteknisten sovellusten kehittämiseen sekä biojalostamojen perustamiseen esimerkiksi sivuvirtojen hyödyntämiseksi.
- Panostetaan luonnontuotteiden terveysvaikutusten tutkimiseen. Oulun alueelta löytyvän bioalan osaamisen kautta seudulla on mahdollisuuksia profiloitua jatkojalostajana erityisesti terveyspuolella. Kehitetään menetelmiä luonnon ja luonnontuotteiden hyödyntämiseksi terveyden edistäjänä (hyvinvointi- ja terveystalvet).
- Selvitetään kysyntää markkinatutkimuksin ja keskitytään potentiaalisten kärkituotteiden kehittämiseen. Edistetään kysynnän ja tarjonnan kohtaamista sekä kotimaassa että viennissä.
- Kartoitetaan luonnontuotealan rajapinnoilla toimivien yritysten luonnontuotealan koulutustarpeet (ja järjestetään tarvittavaa täydennyskoulutusta).

Tiedottaminen

- Panostetaan tiedon hankintaan ja kehitetään uusia ajasta sekä paikasta riippumatto-

mia tiedonvälitystapoja. Kehitetään yritysten osaamista ja kilpailukykyä sekä lisätään yritystoimintaa saattamalla uusinta tietoa (mm. lainsäädäntö, uusi teknologia, tutkimus), hyviä toimintamalleja ja innovaatioita toimijoiden tietoon samalla lisäten toimijoiden tietoisuutta luonnontuotealan uusista yritystoimintamahdollisuuksista Pohjois-Pohjanmaan olosuhteissa.

- Kootaan ja jaetaan tietoa hyvinvointihyötyjen edistämisen ja todentamisen hyvistä käytännöistä. Koulutuksen, viestinnän sekä käytännön pilottihankkeiden myötä edistetään luonnon tarjoamien hyvinvointivaikutusten hyödyntämistä.
- Kasvatetaan/ synnytetään kysyntää lisäämällä yleistä tietämystä luonnontuotealasta, -tuotteista sekä niiden positiivisista ominaisuuksista. Markkinoinnin kautta lisätään esimerkiksi maakunnan ruokakulttuurin sekä muiden perinteiden arvostusta ja tunnettua. Tiedotus-työtä kohdennetaan myös lapsille ja nuorille.

Koulutus

- Kehitetään yritysten osaamista järjestämällä tarpeiden mukaista täsmäkoulutusta. Esim. kilpailutus, tuotteistaminen, kaupallistaminen, markkinointi, uusi teknologia, tuotekehitys, alan substanssiosaaminen rajapintayrittäjille.
- Kehitetään yrittäjien, yritysneuvojen, kehittäjien ja muiden alasta kiinnostuneiden osallistumismahdollisuuksia tutkintoon johtavan koulutuksen opintojaksoille.
- Edistetään eri koulutusalojen yhteistyötä ja kehitetään mm. kurssien ristiinvalintamahdollisuuksia.
- Vahvistetaan luontokasvatuksen ja luonnontuotteiden osuutta varhaiskasvatuksessa ja kehitetään sen roolia mm. opettajankoulutuksessa sekä ammatillisella puolella (MaRaTa ja luonnonvara-ala).

Toimintaympäristön kehittäminen

- Laaditaan maakunnan luonnontuotealalle toimintaohjelma, jonka avulla voidaan koordinoita tutkimus- ja kehittämistyötä.
- Tuetaan yritysten toimintaa kehittämällä luonnontuotealan yritysneuvonnan tasoa ja yrityshautomotoimintaa (esimerkiksi pilottihanke yrityshautomon kehittämiseksi). Edistetään luonnontuotealan yrittäjyyttä luomalla paikka, jossa alasta kiinnostuneet voivat yhdessä löytää työllistymismahdollisuuksia sekä markkinarakoja.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

- Edistetään innovatiivista tuotekehitystä esimerkiksi avustamalla yrityksiä tuotekehitystilojen hankinnassa sekä uusien tuoteideoiden testauksessa (mm. rahoitus), joita voivat olla esimerkiksi uusien raaka-aineiden hyödyntäminen (mm. aiemmin hyödyntämättömät kasvi- tai sienilajit elintarvikkeissa) tai uudet palvelukokonaisuudet (mm. paikallisen ruokakulttuurin ja käsityöperinteiden hyödyntäminen osana elämyksellisiä matkailupalvelukokonaisuuksia tai ennakkoluulottomien hyvinvointi- ja terveysturmatuotteiden kehittäminen). Erityisesti panostetaan väljalostetuotannon ja alihankintaketjujen kehittämiseen.
- Edistetään luonnontuotealan viljelytuotannon syntymistä tukemalla uusien menetelmien ja tekniikoiden kehittämistä esimerkiksi pilottitai kehityshankkeen avulla.
- Uusina yrittämisen muotoina edesautetaan yrittäjiä kehittämään lähituotteiden rinnalle myös lähipalveluja, esimerkiksi ekologista lähimatkailua. Kehitetään matkailutuotteiden myyntiketjuja ja saatetaan tuotteita myytävämpään ja helposti saavutettavaan muotoon. Edistetään maakunnan sisäistä lähimatkailua mm. markkinoinnin kautta. Edistetään luonnon ja perinteiden hyödyntämistä osana korkeatasoista wellness-matkailua ja täyden palvelun matkailupakettien tuotteistamista. Matkailun kehittämisessä huomioidaan kuitenkin myös kansainväliset näköalat.
- Suunnitellaan ja toteutetaan yritysten tarpeisiin pohjautuvia hankkeita. Esim. tarvittavan teknologian ja osaamisen hankkiminen yritysryhmälle tai yritystoiminnan asiakaslähtöisyyden kehittäminen edistämällä kuluttajien ja tuottajien välistä vuorovaikutusta.

Yhteistyö ja verkostoituminen

- Kehitetään yritys- ja toimijaverkostoja laajalaisesti ja koordinoitusti koko maakunnan alueella etsimällä aktiivisesti rajapinnoilla toimivia yrityksiä ja yhdistäen luonnontuotteet mm. virkistysmatkailuun, lähiruokaan sekä hyvinvointi- ja terveyspalveluihin. Parannetaan yritysten toimintaedellytyksiä edistämällä verkostoitumista erityisesti maaseutualueilla. Edistetään yhteistyötä toimialojen välillä toimialarajat ylittävien kehittämis- ja tutkimushankkeiden kautta (esim. yhteiset seminaarit ja muut vuorovaikutteiset tapahtumat).

- Edistetään pienyritysten erikoistumista ja verkostomaista toimintatapaa mm. kehittämällä toimivia tilaaja-tuottaja-malleja sekä raaka-aineiden ja tuotteiden markkinointi- ja jakeluketjuja. Kehitetään toimintamalleja sivuvirtojen tehokkaammaksi hyödyntämiseksi. Esimerkiksi elintarvikejalostuslaitosten tuotantoprosesseista syntyvistä sivuvirroista on mahdollista erottaa arvokkaita biokomponentteja mm. ravintolisäkäyttöön.
- Tutkimus-elinkeinoelämä-yhteistyöllä edistetään uusien asiakaslähtöisten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä sekä uusien teknologioiden hyödyntämistä. Kehittämällä tutkijoiden ja toimijoiden yhteistyötä tutkimustieto saadaan nopeammin käyttöön.
- Matkailun kehittämisessä keskitytään yksilö- ja ryhmämatkailuun, jonka vetovoimana hyödynnetään pohjoista eksotiikkaa, perinteitä ja kulttuuria sekä luontoa. Rakennetaan Pohjois-Suomen kattavan yhteistyön avulla tähän sopivaa imagoa ja tehostetaan markkinointia potentiaalisten asiakkaiden tavoittamiseksi. Kehitetään kilpailukykyä tehostamalla myyntiä sekä kotimaassa että kv-markkinoilla. Kehitetään matkailu- ja luonnontuotealan toimijoiden yhteistyötä sekä matkailutuotteita yhteistyössä loppukäyttäjien ja myyntiorganisaatioiden kanssa.
- Pk-yritysten vientiedellytyksiä edistetään liike-toimintaosaamista vahvistamalla sekä avustamalla yritysten markkina-alueen laajentamista mm. markkinointi- ja myyntikanavia kehittämällä (ulkomaisten yhteistyökumppanien löytäminen: agentit, yritys-yhteistyö).

LÄHTEET

- Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. 2012. Hakupäivä 20.12.2012. http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus_ja_myynti/kasvikset/ruokasienet/kauppasienet.
- Galambosi, B. 2007. Viljelyn merkitys luonnon-yrttien raaka-ainehankinnassa Suomessa. Luonnontuotealan teemaryhmä. Hakupäivä 18.2.2013. www.arctic-flavours.fi/binary/file/-/id/29/fid/671/.
- Isolahti, M. (toim.) 2006. Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseutuohjelma 2007–2013. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 24. Hakupäivä 18.2.2013. www.oulunetelainen.fi/downloader.asp?id=1321&type=1.
- JoMMA ry. Jokivarsien moderni maaseutuohjelma 2007–2013. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.jomma.fi/assets/site/jomma/files/jokivarsien_moderni_maaseutuohjelma_2007-2013.pdf.
- Keskipiste-Leader ry. 2008. Keskipiste-Leaderin kehittämishohjelma 2007–2013. Ylivieska: Art-Print Oy. Hakupäivä 30.3.2013. http://www.keskipisteleader.fi/assets/site/keskipiste/files/kehittamishohjelma_2007-2013.pdf.
- Kinnunen, J. 2013. Luonnonkasvien elintarvikkeäkäytöselvitys ja kasvien status uuselin-tarvikeasetuksen kannalta. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Luonnonvara-alan yksikkö. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013101816190>.
- Koskela, A. & Karjalainen, R. 2010. Variksenmarjan (*Empetrum nigrum*) bioaktiiviset yhdisteet. Teoksessa A. Lavola, R. Julkunen-Tiitto & O. Sastamoinen (toim.) 2010. Luonnontuotealan valtakunnallinen tutkimusseminaari. Itä-Suomen yliopisto. Kopijyvä, Joensuu. Hakupäivä 18.2.2013. www.charcoalfinland.fi/luonnontuotealan%20seminaari.pdf.
- Kääriäinen, J. 2012. Rikkaruohoja vai ravintolaruokaa? Villiyrttien kysynnän kartoitus oululaisissa ravintoloissa. Opinnäytetyö. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma. Hakupäivä 18.2.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012112115943>.
- Lehtinen, J. 2010. Pakurikäävän mahdollisuudet elintarvikkeiden raaka-aineina. Esiselvityshankkeen loppuraportti.
- Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. 2012. Puutarhatilastot 2011. Helsinki, Edita Oy. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.maataloustilastot.fi/sites/default/modules/pubdlnet/pubdlnet.php?file=http://www.maataloustilastot.fi/sites/default/files/pure_2011_kansineen_ilman_leikk.varoja.pdf&nid=2788.
- Malinen, P., Kytölä, L., Keränen, H. & Keränen, R. 2006. Suomen maaseututyypit 2006. Maa- ja metsätalousministeriö 7/2006. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Maaseutuvirasto. 2012. MARSI 2011. Luonnonmarjojen ja -sientenkauppaantulomäärät vuonna 2011. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/muutjulkaisut/66zJic5Cd/Korjattu2_MARSI_2011_MMM_rap_final.pdf.
- Metla. 2013. Hakupäivä 9.2.2013. <http://www.metla.fi/metinfo/vmi/index.htm>.
- Mikkonen, H. 2008. Yrtti-Suomi. Suomen yrttialan kehitysohjelma 2008–2013. Wasa Graphics Oy, Vaasa. Hakupäivä 18.2.2013. www.arktisetaromit.fi/binary/file/-/id/29/fid/679/.
- Myötäle ry. Myötäle ry:n maaseudun kehittämishohjelma 2007–2013. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.myotale.fi/assets/site/myotale/files/Pivitetty_Mytleen_ohjelma_2007.pdf.
- Naturpolis Oy. 2010. Koillis-Suomen elinkeinostrategia 2011–2015. Pohjoisen luottamuksen, luonto-osaamisen ja perheyrittäjyyden menestystarina. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.naturpolis.fi/dynamic/Nettiversio_Koillis-Suomen_elinkeinostrat.pdf.
- Nouseva Rannikkoseutu ry. 2009. Kilpailusta kumppanuuteen – Maaseudun moni-ilmeisen tulevaisuus, maaseudun erityisohjelma 2007–2013. Multiprint Oy, Oulu. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.nousevarannikkoseutu.fi/assets/site/nousevarannikkoseutu/files/kilpailusta_kumpp2009paivitetty.pdf.

- Onkalo, P. 2012. Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämisstrategia 2014–2020. Hakupäivä 26.6.2014. <http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/98454/Pohjois-Pohjanmaan+maaseutustrategia+2014-2020+%28640+kt%29/e16001c6-43c6-4b0c-aaf2-d7fa8db5a2cd>
- Oulun 4H-piiri. 2012. Hakupäivä 25.6.2012. <http://oulu4h-piiri.4h.fi/luonnontuotteet/>. [Tekijän huomautus: linkki vanhentunut, 26.6.2014.]
- Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2011. Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015. Hakupäivä 18.2.2013. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?798>.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2010. Pohjois-Pohjanmaa: Nuorten maakunta – Maakuntasuunnitelma 2030, Maakuntaohjelma 2011–2014. Hakupäivä 18.2.2013. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?73>.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2005. Pohjoisen luonnonvara-alan kehittämisohjelma vuosille 2007–2013. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.hankerekisteri.fi/sisalto/raportit/luonnonvara-alan_kehittamisohjelma.pdf.
- Pohjolakilta.fi. Hakupäivä 2.7.2014. <http://www.pohjolaguuild.fi/>.
- Repo, E.-L. & Heikkinen, E. (toim.). 2011. Pohjois-Pohjanmaan alueellinen metsäohjelma 2012–2015. Suomen metsäkeskus, Pohjois-Pohjanmaa. Hakupäivä 4.2.2013. http://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/pohjois-pohjanmaan_metsaohjelma.pdf.
- Rieska-Leader ry. Rieska-Leaderin kehittämisohjelma 2007–2013. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.rieskaleader.fi/assets/site/rieska/files/Rieska-Leader_kehittamisohjelma20072013.pdf. [Tekijän huomautus: linkki vanhentunut, 26.6.2014.]
- Ruokatieto Yhdistys ry, Makujen Suomi -internet-sivut. Hakupäivä 1.4.2013. <http://www.tas-teoffinland.fi/fi/menu/oulumenu>.
- Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. 2005. Hakupäivä 20.12.2012. <http://www.luontoyrittaja.fi/213.html>.
- Syrjänen, A. 1999. Pohjois-Pohjanmaan ruokakulttuuri. Hakupäivä 31.5.2012. <http://www.kirjastovirma.net/ruokakulttuuri>.
- Tilastokeskus. 2014. Hakupäivä 26.6.2014. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#bruttokansantuote.
- Vitikka, P. 2005. Pohjois-Pohjanmaan elintarvike-alan strategia 2005–2020. Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen julkaisuja 21. Hakupäivä 18.2.2013. www.hankerekisteri.fi/sisalto/raportit/elintarviketyoohjelma.pdf.
- Ylitalo, E. (toim.). 2012. Metsätilastollinen vuosikirja 2012. Metsäntutkimuslaitos. Sastamala: Vantaan Kirjapaino Oy. Hakupäivä 18.2.2013. http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/vsk/2012/vsk12_06.pdf.

LIITE 1. Luonnontuotealan yritys- /toimijahaastattelu

LT-INNO -hankkeessa kootaan luonnontuotealaan liittyviä verkostoja sekä ennakoimaan luonnontuotealan markkinoita ja eri toimialojen rajapintojen tarjoamia kaupallisia mahdollisuuksia. Selvitystyön perusteella laaditaan luonnontuotealan toimintaohjelma, joka antaa kärjet alan tutkimus- ja kehittämistyölle aluetasolla ja kansallisesti.

Luonnontuoteala **käsittää luonnonmarjoihin, -sieniin ja -yrtteihin sekä muihin luonnontuotteisiin liittyvän toiminnan: raaka-aineen keruun ja viljelyn, talteenoton, jalostuksen, yritystoiminnan, koulutuksen, neuvonnan sekä tutkimuksen. Luonnontuotteisiin kuuluvat metsien marjojen, sienten ja yrttien lisäksi erikoisluonnontuotteet kuten terva, mahla, pihka, pettu, tuohi, havut, oksat, pajut, sammal, kaislat, jäkälät sekä hoito- ja kylpyturve. Luonnontuotealaan liittyen tarkastellaan lisäksi luonnontuotteiden hyödyntämistä eri elinkeinoalojen tuotteissa ja palveluissa.**

Lisätiedot hankkeesta ja kyselystä: Juha Rutanen, p. 040 5737 568, juha.rutanen@helsinki.fi

A. VASTAAJAN YHTEYSTIEDOT

Vastaajan nimi

Yritys

Osoite

Puhelin

Sähköposti

KYSYMYS YRITYKSILLE: B. YRITYKSEN TOIMIALA JA LUONNONTUOTTEIDEN KÄYTTÖ

1. Mikä on yrityksenne päätoimiala?
2. Mitkä ovat yrityksenne keskeisimmät tuotteet ja palvelut?
3. Miten yrityksenne tällä hetkellä käyttää luonnontuotteita?
4. Miten yrityksenne mielestäsi voisi tulevaisuudessa käyttää luonnontuotteita?

KYSYMYS TOIMIJOILLE: B. PALVELUTARJONTA JA OSAAMINEN

1. Mitkä ovat organisaationne toimiala ja keskeiset palvelut?
2. Mitkä ovat organisaationne keskeisimmät osaamisalueet?
3. Missä aiheissa ja roolissa organisaationne tällä hetkellä edistää luonnontuotealaa?
4. Missä asioissa ja roolissa organisaationne mielestäsi voisi tulevaisuudessa edistää luonnontuotealaa?

C. LUONNONTUOTEALAN TOIMIJAT

5. Mitkä toimijat ja verkostot maakunnassa edistävät tai voivat vaikuttaa luonnontuotealan kehittymiseen? Millä tavoin?
6. Mitkä mielestäsi ovat luonnontuotealan edistämisen kannalta keskeisimmät maakunnan ulkopuoliset, kotimaiset tai kansainväliset yhteistyötahot ja verkostot?
7. Tiedätkö yrityksistä, tuotteista, palveluista, verkostoista tai kehittämistyöstä hyviä esimerkkejä, joista olisi opittavaa luonnontuotealan edistämisessä? Mitä?

D. LUONNONTUOTEALAN NYKYTILA JA MAHDOLLISUUDET

8. Mikä on mielestäsi luonnontuotealan nykytilanne maakunnassasi? Onko alan suhteen joitakin painotuksia?
9. Missä ovat mielestäsi maakuntasi vahvuudet luonnontuotealan osalta esimerkiksi raaka-ainevarojen, alan osaamisen, kehittämistyön tai yritystoiminnan suhteen?
10. Tarkenna, missä aiheissa tai raaka-aineissa näet erityisesti mahdollisuuksia luonnontuotealan yrittäjyyden ja kehittämisen suhteen maakunnassasi?
11. Anna oma arviosi seuraavien luonnontuoteyrittäjyyden osa-alueiden merkittävyydestä alan laajentamisessa maakunnassasi asteikolla 1-4 (1 täysin merkityksetön, 2 melko merkityksetön, 3 melko merkittävä, 4 hyvin merkittävä). Mitkä ovat merkittävimmät aihealueet?

Luonnontuotteiden talteenotto luonnosta	1	2	3	4
Luonnontuotteiden viljely	1	2	3	4
Metsämarjojen jalostus elintarvikkeina	1	2	3	4
Metsäsienien jalostus elintarvikkeina	1	2	3	4
Villiyrttien hyödyntäminen	1	2	3	4
Erikoisluonnontuotteiden jalostus elintarvikkeina	1	2	3	4
Eläinrehujen valmistaminen	1	2	3	4
Ravintolisien valmistaminen	1	2	3	4
Lääkkeitten ja rohdoksien valmistaminen	1	2	3	4
Luonnon bioaktiivisten yhdisteiden hyödyntäminen	1	2	3	4
Kosmetiikkatuotteiden valmistaminen	1	2	3	4
Hyvinvointituotteiden valmistaminen	1	2	3	4
Luonnontuotteisiin tukeutuvat hyvinvointipalvelut	1	2	3	4
Luonnontuotteisiin tukeutuvat matkailupalvelut	1	2	3	4

Käsityö- ja koristemateriaalien jalostaminen	1	2	3	4
Floristiikka ja vihersivustus	1	2	3	4
Siemen- ja taimituotanto	1	2	3	4
Koulutus- ja neuvontapalveluiden tarjoaminen	1	2	3	4
Muu osa-alue, mikä?	1	2	3	4

12. Millaisiksi arvioitte luonnontuotealan yleiset kehitysnäkymät vuoteen 2020 mentäessä? Merkitse mielestäsi oikea vaihtoehto.

- ☐ Heikkenee merkittävästi ☐ Paranee jonkin verran
☐ Heikkenee jonkin verran ☐ Paranee merkittävästi
☐ Säilyy nykyisellä tasolla

E. LUONNONTUOTEALAN KEHITTÄMINEN

13. Mitkä ovat mielestäsi maakuntasi osalta suurimmat luonnontuotealan kehittymistä rajoittavat asiat ja ongelmat?
14. Mitkä seuraavista asioista mielestäsi hankaloittavat luonnontuotealan yrittäjyyttä? Arvioi merkittävyyttä asteikolla 1-4 (1 ei hankaloita, 2 hankaloittaa hieman, 3 hankaloittaa selvästi, 4 hankaloittaa hyvin merkittävästi). Mitkä ovat merkittävimmät hankaloittavat tekijät?

Tutkimustiedon puutteet	1	2	3	4
Tiedonsaannin tai koulutuksen puutteet	1	2	3	4
Markkinoiden löytäminen	1	2	3	4
Hyvien tuote- tai palveluideoiden löytäminen	1	2	3	4
Markkinoinnin osaaminen	1	2	3	4
Raaka-aineen saatavuus	1	2	3	4
Raaka-aineen laatu	1	2	3	4
Tuotekehitysosaaaminen	1	2	3	4
Teknologian puutteet	1	2	3	4
Ympäristöosaaminen	1	2	3	4
Työvoima (palkkaus, saatavuus, osaaminen ym.)	1	2	3	4
Yhteistyön puutteet	1	2	3	4
Maankäyttömuotojen yhteensovituksen puutteet	1	2	3	4
Toiminnan kausiluonteisuus	1	2	3	4
Toiminnan rahoitus	1	2	3	4
Lainsäädäntö	1	2	3	4
Muut tekijät, mitkä?	1	2	3	4

15. Mitkä ovat alan keskeisimmät tutkimus-, koulutus- ja kehittämistarpeet?
16. Millä keinoin maakuntasi luonnontuotealan yrittäjyyttä voitaisiin mielestäsi edistää parhaiten?
17. Mitä näet toivottavina yhteistyön laajenemissuuntina luonnontuotteiden hyödyntämisen kannalta? Mitä tahoja luonnontuotealan kehittämiseen tarvitaan mukaan?

KIITOS VASTAUKSESTASI!

LIITE 2. Luonnontuotteisiin liittyvää koulutusta Pohjois-Pohjanmaan oppilaitoksissa vuonna 2012

TUTKINTO	OPPILAITOS
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Luonto-ohjaaja Luonnonvaratuottaja Keruutuotetarkastajan erikoisammattitutkinto	PSK-Aikuisopisto Kansankatu 47 B, 90100 Oulu, p. 08 3120 711 http://www.psk.fi/esittely/psk-aikuisopisto.html
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Ympäristönhoitaja 	Ammattiopisto Luovi, Muhoksen yksikkö Varikkotie 3, 91500 Muhos, p. 020 7574 006 http://www.luovi.fi/
Erä- ja luonto-oppaan ammattitutkinto	Koillis-Suomen Aikuiskoulutus Oy PL13, 93601 Kuusamo, p. 040 8608 949, info@ksak.fi http://www.ksak.fi/
Luonnontuotteet -opiskelumoduuli (12 op), johon kuuluu keruutuoteneuvojaisuus	Oulun ammattikorkeakoulu, luonnonvara-alan osasto Kotkantie 1, 90250 Oulu, p. 010 2721 030 http://www.oamk.fi/tietoa_oamkista/yksikot/tekniikka/?sivu=luova
Lajintuntemuksen opetusta Biotekniikan opetusta Luonnontuotealaan liittyvät opinnäytetyöt	Oulun yliopisto PL 8000, 90014 Oulun yliopisto, p. 0294 480 000, oulu.yliopisto@oulu.fi http://www.oulu.fi/yliopisto/
Luonto- ja erälinja	Reisjärven Kristillinen Opisto Räisälänmäentie 381, 85940 Räisälänmäki, p. 040 7149 120, toimisto@rkopisto.fi http://www.rkopisto.fi/
Elintarvikealan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Elintarviketeknologian koulutusohjelma 	Oulun seudun ammattiopisto, Myllytullin yksikkö Isokatu 1, 90100 Oulu, p. 010 2721 085, myllytulli@osao.fi http://www.osao.fi/
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Kokki 	Ammattiopisto Luovi, Oulun, Muhoksen ja Limingan yksiköt Veteraaninkatu 2, 90130 Oulu, p. 020 7574 005 Varikkotie 3, 91500 Muhos, p. 020 7574 006 Kramsunkuja 4, 91900 Liminka, p. 020 7574 003 http://www.luovi.fi/
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Kokki Matkailupalveluiden tuottaja 	Haapaveden ammattiopisto PL 53, 86601 Haapavesi, p. 08 4592 111, haapavesi@jedu.fi http://www.jedu.fi/web/haapavesi
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Kokki 	Nivalan ammattiopisto PL 72, 85501 Nivala, p. 040 1428 600, nivala@jedu.fi http://www.jedu.fi/web/nivala/
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Kokki 	Oulaisten ammattiopisto, ravitsemis- ja puhdistuspalveluyksikkö PL 40, 86301 Oulainen, p. 040 7128 116 http://www.jedu.fi/web/oulainen
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Kokki 	Oulun Aikuiskoulutuskeskus Kotkantie 3, 90250 Oulu, p. 08 5584 7711 http://www.oakk.fi/
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto <ul style="list-style-type: none"> Kokki 	Oulun Palvelualan Opisto Teuvo Pakkalan katu 15, 90130 Oulu, p. 08 5352 000, info@opao.fi http://www.opo.oulu.net/

Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto • Kokki	Oulun seudun ammattiopisto, Haukiputaan, Kempeleen, Muhoksen ja Myllytullin yksiköt, p. 010 2721 085 Asemakyläntie 5, 90840 Haukipudas, haukipudas@osao.fi Piriläntie 145, 90440 Kempele, kempele@osao.fi Kirkkotie 1, 91500 Muhos, muhos@osao.fi Isokatu 1, 90100 Oulu, myllytulli@osao.fi http://www.osao.fi/
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto • Kokki	Raahen ammattiopisto PL 7, 92101 Raahe, p. 08 2105 111 http://www.raahenao.fi/
Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto • Ravintolan ruokatuotannon osaamisala Ravintolakokin ammattitutkinto	Koillis-Suomen Aikuiskoulutus Oy PL13, 93601 Kuusamo, p. 040 8608 949, info@ksak.fi http://www.ksak.fi/
Maatalousalan perustutkinto • Maatilatalouden koulutusohjelma	Oulun seudun ammattiopisto, Muhoksen yksikkö Kirkkotie 1, 91500 Muhos, p. 010 2721 085, muhos@osao.fi http://www.osao.fi/
Maatalousalan perustutkinto • Maatilatalouden koulutusohjelma	Ammattiopisto Luovi, Muhoksen yksikkö Varikkotie 3, 91500 Muhos, p. 020 7574 006 http://www.luovi.fi/
Maatalousalan perustutkinto • Maatilatalouden koulutusohjelma	Ruukin maaseutuopisto Sammalkankaantie 280, 92400 Ruukki, p. 08 2707 100 http://www.rmo.fi/
Maatalousalan perustutkinto • Maatilatalouden koulutusohjelma Metsäalan perustutkinto • Metsätalouden koulutusohjelma	Haapajärven ammattiopisto Erkkiläntie 1, 85800 Haapajärvi, p. 040 1505 702 http://www.jedu.fi/web/haapajarvi/
Metsäalan perustutkinto • Metsätalouden koulutusohjelma	Haapaveden ammattiopisto PL 53, 86601 Haapavesi, puh. 08 4592 111, haapavesi@jedu.fi http://www.jedu.fi/web/haapavesi/etusivu
Metsäalan perustutkinto • Metsätalouden koulutusohjelma	Koillis-Suomen Aikuiskoulutus Oy PL13, 93601 Kuusamo, p. 040 8608 949, info@ksak.fi http://www.ksak.fi/
Matkailualan perustutkinto • Matkailupalveluiden koulutusohjelma	Kalajoen ammattiopisto Opintie 2, 85100 Kalajoki, p. 010 1508 431 http://www.kam.fi/web/kalajoki
Matkailualan perustutkinto • Matkailupalveluiden koulutusohjelma	Oulun seudun ammattiopisto, Myllytullin ja Pudasjärven yksiköt, p. 010 2721 085 Isokatu 1, 90100 Oulu, myllytulli@osao.fi Jyrkkäkoskentie 18 A, 93100 Pudasjärvi, pudasjarvi@osao.fi http://www.osao.fi/
Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan perustutkinto • Kokki • Matkailupalveluiden koulutusohjelma	Kainuun ammattiopisto liikelaitos, Kuusamo Apajatie 1, 93600 Kuusamo, p. 044 4975 003 http://www.kao.fi/fi/info/paikkakunnat/kuusamo.html
Puutarhatalouden perustutkinto • Puutarhatuotannon koulutusohjelma	Ammattiopisto Luovi, Limingan ja Muhoksen yksiköt Kramsunkuja 4, 91900 Liminka, p. 020 7574 003 Varikkotie 3, 91500 Muhos, p. 020 7574 006 http://www.luovi.fi/
Puutarhatalouden perustutkinto • Puutarhatuotannon koulutusohjelma	Haapaveden ammattiopisto PL 53, 86601 Haapavesi, p. 08 4592 111, haapavesi@jedu.fi http://www.jedu.fi/web/haapavesi/etusivu
Puutarhatalouden perustutkinto • Kukka- ja puutarhakaupan koulutusohjelma • Viheralan koulutusohjelma Floristimestarin erikoisammattitutkinto	Oulun seudun ammattiopisto, Kempeleen yksikkö Piriläntie 145, 90440 Kempele, kempele@osao.fi, p. 010 2721 085 http://www.osao.fi/
Yrittäjän ammattitutkinto	Koillis-Suomen Aikuiskoulutus Oy PL13, 93601 Kuusamo, p. 040 8608 949, info@ksak.fi http://www.ksak.fi/
Yrittäjän ammattitutkinto	PSK-Aikuisopisto Kansankatu 47 B, 3. krs, 90100 Oulu, p. 08 3120 711 http://www.psk.fi/esittely/psk-aikuisopisto.html

LIITE 3. Luonnontuotteisiin liittyviä lyhytkursseja Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2012

Esimerkkejä vuoden 2012 kurssitarjonnasta	Oppilaitos tai opisto
Pajunpunontakurssi (op. Leila Ronkainen)	Hailuodon kansalaisopisto
Pajunpunontakurssi (op. Anna-Maija Jalonen) Tuohityökurssi (op. Eeva Rutanen)	Jokihelmen opisto
Sieniretki (op. Tuomo Vähäsarja) Korikurssi (op. Helga Niskanen) Tuohityökurssi (op. Esko Uusitalo)	Jokilatvan opisto
Taitopaja -kurseja, joissa mm. risutöitä (op. Elisa Saukko) Käsityöpaja -kurseja, joissa käytetään luonnonmateriaaleja (op. Tiina Roukala) Kasvivärjäyskurssi (op. Tiina Roukala) Risuista koristeeksi -kurseja (op. Tiina Roukala)	Kalajoen kansalaisopisto
Pajunpunontakurssi (op. Leila Ronkainen) Pajusta ja metallilangasta koristeita pihalle -kurssi (op. Leila Ronkainen)	Kempeleen kansalaisopisto
Pajutyöt-kurssi (op. Heli Tolvanen) Torstain taitopajoissa mm. Kaislaenkeli-kurssi (op. Hilppa Isola) sekä Havuryijy -kurssi (op. Päivi Kuoppala)	Kiiminkijoen opisto
Tuohityökurseja (op. Toivo Honka)	Lakeuden kansalaisopisto
Kuvataide -kurseilla luonnonmateriaalien hyväksikäyttöä, ympäristötaidetta (op. Pirjo Haltsonen)	Oulujoki-opisto
Pakurikääpä -ilta Kesytä villivihannekset -kurssi Korvasieni -ilta Sinuiksi sienten kanssa -kurssi (op. Annikka Kujala)	Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopisto, Oulun toimipaikka
Yrttivoiteiden, -uutteiden ja öljyjen valmistuskurssi	PSK-Aikuisopisto
Saippuanvalmistuskurssi (op. Marjut Sarkkinen) Kasvivärjäysleiri (op. Tuija Törmikoski)	Raahe-opisto
Lankojen värjääminen sienillä (op. Ritva Ala-Aho)	Ruukin kansalaisopisto
Tuohityö-kurseja (op. Tanja Luukkonen) Käsityöpajoja, joiss mm. pajutöitä (op. Auli Hokki) Luovat kädet -kurseja, joissa mm. risu- ja pajutöitä (op. Leila Kyngäs-Teeriniemi)	Taivalkosken kansalaisopisto
Sieniretki (op. Tuomo Vähäsarja) Luonnonsaippuakurssi (op. Helena Ojalehto) Joulukoristeita luonnonmateriaaleista -kurssi (ope. Anna-Liisa Ojala)	Ylivieskan kansalaisopisto

LIITE 4. Luonnontuotealaan liittyviä organisaatioita Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2012

Pohjois-Pohjanmaan toimintaryhmät:

MYÖTÄLE RY Nuottatie 6 A 1, 93600 Kuusamo, Pirjo Jaakkonen, p. 0400 126 778, pirjo.jaakkonen@myotale.fi , http://www.myotale.fi/ Toimialue: Kuusamo, Taivalkoski (Posio/Lappi)	JOMMARY Kiilakiventie 1 (4. krs), 90250 Oulu, Pirjo Hongisto, p. 040 7393 925, pirjo.hongisto@jomma.fi http://www.jomma.fi/ Toimialue: Haukipudas, Ii, Kempele, Kiiminki, Muhos, Oulu, Oulunsalo, Pudasjärvi, Utajärvi, Yli-Ii
NOUSEVA RANNIKKOSEUTU RY Ruukinkuja 2, 92400 Ruukki, Soila Haapsaari, p. 040 5629 164, soila.haapsaari@nousevarannikkoseutu.fi http://www.nousevarannikkoseutu.fi/ Toimialue: Hailuoto, Liminka, Lumijoki, Pyhäjoki, Raahen Rantsila, Siikajoki, Tyrnävä	KESKIPISTE-LEADER Pajatie 5, 85500 Nivala, Ilkka Peltola, p. 0400 838 528, ilkka.peltola@keskipisteleader.fi http://www.keskipisteleader.fi/ Toimialue: Haapajärvi, Haapavesi, Käsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Reisjärvi, Siikalatva (poislukien entinen Rantsilan alue)
RIESKA-LEADER RY Vierimaantie 5, 84101 Ylivieska, Kirsti Oulasmaa, p. 040 5537 109, kirsti.ouasmaa@rieskaleader.fi http://www.rieskaleader.fi/ Toimialue: Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska (Himanka, Kannus, Kälviä, Lohtaja / Keski-Pohjanmaa)	

4H

<http://www.4h.fi/jarjesto/>

4H-järjestö on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutunut valtakunnallinen kansalaisjärjestö sekä nuorisopalveluiden tuottaja. 4H:n ydintehtävänä on tukea lasten ja nuorten kehitystä ja kasvamista vastuuseen edistämällä nuorten omatoimisuutta ja arjen taitoja, yrittäjyyttä ja työelämävalmiuksia, yhteistyötaitoja, kansainvälisyyttä sekä luonnon ja ympäristön kunnioitusta. Pohjois-Pohjanmaalla toimii kaikkiaan 31 4H-yhdistystä. 4H-yhdistykset järjestävät vuosittain erilaisia poimijakoulutuksia ja infopäiviä. Pohjois-Pohjanmaan 4H-yhdistyksillä on neuvontatyön lisäksi luonnontuotteiden välitystoimintaa. Maakunnasta löytyy mm. useita kihokkia ja suopursua vastaanottavia asemia, puolukka-asemia sekä mesimarjan vastaanottopisteitä. Hanketoiminta on osa järjestön toimenkuvaa.

PROAGRIA OULU, OULU

PL 106 (Kauppuriinkatu 23), 90101 Oulu, p. 08 316 8611, info.oulu@proagria.fi
<http://www.proagriaoulu.fi/>

ProAgria Oulu kehittää alueensa maaseutua ja maataloutta sekä tuottaa asiantuntijoidensa ja yhteistyöverkostonsa voimin menestyksen mahdollisuuksia asiakkailleen. ProAgria Oululla on työntekijöitä eri puolilla maakuntaa yhdeksässä toimipisteessä. Neuvonnan lisäksi ProAgria Oulun toimintaan kuuluvat EU-hankkeet. Hankkeet tukevat ja kehittävät maakunnan peruselinkeinoja sekä antavat mahdollisuuden kokeilla uusia toimintatapoja käytännössä.

OULUN MAA- JA KOTITALOUSNAISET

PL 106, 90101 Oulu, toiminnanjohtaja Maija-Liisa Taus-
ta-Ojala, p. 040 5800 438, maija-liisa.tausta-ojala@pro-
agria.fi
http://www.proagriaoulu.fi/fi/maa-_ja_kotitalousnaiset/

ProAgria Oulun yhteydessä toimiva Oulun Maa- ja ko-
titalousnaiset vastaa maaseudun kotitalous-, elintar-
vike-, pienyritys- ja maisemanhoidon neuvonnasta.
Hanketoiminta on olennainen osa Oulun Maa- ja kotita-
lousnaisten toimenkuvaa. Hankkeet edistävät muun mu-
assa maaseudun naisten yrittäjävalmiuksia, palveluyrit-
täjyyttä sekä pohjoispohjalaista ruokaperinnettä. Oulun
Maa- ja kotitalousnaiset tarjoaa koulutusta, neuvontaa
ja suunnittelupalveluita esimerkiksi maaseutumatkai-
lu-, ruokapalvelu- sekä elintarvikkeiden jatkojalostus- ja
luonnontuotealan yrityksille.

POHJOIS-POHJANMAAN MARTAT RY

Kajaaninkatu 36, 90100 Oulu, toiminnanjohtaja Taina
Pirkola p. 050 5661 851, taina.pirkola@martat.fi
<http://www.martat.fi/piirit/pohjois-pohjanmaa/>

Martat on puolueisiin sitoutumaton kansalaisjärjestö,
joka edistää kotien ja perheiden hyvinvointia sekä koti-
talouden arvostusta. Pohjois-Pohjanmaan Martat ry:n
alueella toimii 51 paikallisyhdistystä, jotka suunnittelevat
toimintansa jäsenten toiveiden ja ideoiden pohjalta.
Marttapiirissä työskentelevät ammattilaiset järjestävät
erilaisia kursseja ja opetusta martoille ja myös muille
kiinnostuneille, vuonna 2012 oli tarjolla muun muassa
Pikkukokkikursseja sekä sienikoulutusta.

POHJOIS-POHJANMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS (ELY-KESKUS)

PL 86, 90101 Oulu, p. 0295 038 000 (vaihde)
[http://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-pohjan-
maa?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lif-
ecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_
p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_
categoryId=14404#.U6wsHEDm7Lk](http://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-pohjan-maa?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14404#.U6wsHEDm7Lk)

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on valtionhallinnon
alueellinen kehittämis- ja palvelukeskus, jonka tehtäviä
ovat:

- Yritysten neuvonta-, rahoitus- ja kehittämispalvelut
- Maaseutuyrittäjyys ja maaseudun elinvoimaisuus, kalatalous
- Elinkeinoelämän ja innovaatioympäristön kehittäminen
- Työmarkkinoiden toiminta ja työllisyys

- Teiden kunnossapito, tiehankkeet, liikenteen lupa-
asiat, joukkoliikenne, saaristoliikenne, Liikennetur-
vallisuus
- Ympäristönsuojelu
- Alueidenkäyttö, yhdyskuntarakenne ja rakentami-
sen ohjaus
- Kulttuuriympäristön hoito
- Luonnon monimuotoisuuden suojelu ja kestävä
käyttö
- Vesivarojen käyttö ja hoito
- Ympäristötiedon tuottaminen ja ympäristötietoisuu-
den edistäminen
- Osaaminen ja kulttuuri
- Kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimi
- Maahanmuutto, maahanmuuttajien kotouttaminen
ja työllistyminen

POHJOIS-POHJANMAAN LIITTO

Sepänkatu 20, 90100 Oulu, p. 040 6854 000, info@poh-
jois-pohjanmaa.fi
<http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/>

Pohjois-Pohjanmaan liitto on Pohjois-Pohjanmaan 34
kunnan muodostama kuntayhtymä, jossa Vaalan kunta
(Kainuu) on liiton osajäsen. Päätöksenteko perustuu kun-
nalliseen demokratiaan ja päätösvaltaa liitossa käyttävät
maakuntavaltuusto ja -hallitus. Pohjois-Pohjanmaan
liiton tehtävinä ovat alueellinen kehittäminen, muun
muassa aluekehittämisohjelmien sekä EU-ohjelmien
valmistelu ja laadinta yhteistyössä muiden toimijoiden
kanssa, maakuntakaavoitus, edunvalvonta ja maakun-
nan tunnetuksi tekeminen. Liitolta voi hakea rahoitusta
maakuntaohjelman ja EU-ohjelmien tavoitteiden mu-
kaisten hankkeiden toteuttamiseen.

MTK-POHJOIS-SUOMI

Oulun toimisto: Rautatienkatu 16 C 22, 90100 Oulu, p.
020 4133 500
Kajaanin toimisto: Kauppakatu 25 A, 87100 Kajaani, p.
020 413 3370
Toiminnanjohtaja Tarja Bäckman, p. 050 553 5510, tarja.
backman@mtk.fi
<http://www.mtk.fi/liitot/pohjoissuomi/>

MTK-Pohjois-Suomi on maanviljelijöiden, metsänomis-
tajien ja maaseutuyrittäjien alueellinen etujärjestö,
jonka toiminnan tarkoituksena on turvata jäsenistönsä
taloudelliset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset oikeudet
sekä lisätä maaseudun elinvoimaa. Liiton tehtävänä on
vastata alueensa maa- ja metsätalouden yritystoiminnan
ja maatilapohjaisen maaseutuyrittämisen kehityksestä
ja onnistumisesta. Hanketoiminta on osa järjestön toi-
menkuvaa.

MAASEUDUN SIVISTYSLIITTO, POHJOIS-SUOMEN ALUEKESKUS

Kirkkokatu 4 A 35, 90100 Oulu, aluepäällikkö Elina Vehkala, p. 040 5683 404, elina.vehkala@msl.fi
<http://www.msl.fi/>

Maaseudun Sivistysliiton tavoitteena on aikuiskasvatuksen ja kulttuuritoiminnan keinoin edistää tasa-arvon, ihmisyyden ja maaseutukulttuurin päämäärien toteutumista. Liiton toiminta perustuu alkiolaiseen ja maahenkiseen sivistyskäsitteeseen. Pohjois-Suomen aluekeskus toimii yhteistyössä jäsenjärjestöjen ja alueen maaseudun toimijoiden kanssa. Toiminnan tavoitteena on koulutuksen ja kulttuurin sekä erilaisten kehittämishankkeiden kautta edistää maaseutukulttuurin, ihmisyyden ja kansalaisaktiivisuuden toteutumista Pohjois-Suomessa. Hanketoiminta on merkittävä osa toimenkuvaa.

METSÄHALLITUS

Haapajärven toimipaikka: Ståhlberginkatu 2–4, 85800 Haapajärvi
Kuusamon toimipaikka: PL 26, 93600 Kuusamo
Oulun toimipaikka: PL 81, 90101 Oulu
Pudasjärven toimipaikka: Karhukunnaantie 2, 93100 Pudasjärvi
Taivalkosken toimipaikka: Kauppatie 19–21, 93400 Taivalkoski
Vaihe puh. 020 564 100
<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Sivut/Etusivu.aspx>

Metsähallitus tuottaa luonnonvara-alan palveluja monipuoliselle asiakaskunnalle kansalaisista suuryrityksiin. Toiminta perustuu valtion maa- ja vesialueiden asian- tuntevaan ja yhteistyöhakuihin käyttöön. Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on sekä liiketoimintaa että julkisia hallintotehtäviä. Hanketoiminta on osa Metsähallituksen toimenkuvaa.

METSÄKESKUS POHJOIS-POHJANMAA

Rautionkatu 2 C, PL 4, 90401 Oulu, p. 029 432 400 (vaihe), pohjois-pohjanmaa@metsakeskus.fi
<http://www.metsakeskus.fi/>

Metsäkeskuksen tehtävänä on vahvistaa metsäalan kilpailuetua ja kestävyttä. Metsäkeskus johtaa hankkeita, joissa kehitetään elinkeinotoimintaa sekä uusia palveluja. Metsäkeskus kouluttaa metsäammattilaisia metsän- ja luonnonhoidon, metsälainsäädännön sekä metsätalouden aihepiireistä. Metsäkeskuksen metsä-neuvojat auttavat asiakkaita hyödyntämään metsäänsä. Metsäkeskus rahoittaa yksityismetsänomistajien met-sän- ja luonnonhoitotöitä valtion budjettirahoituksella.

Metsäkeskus kerää ja päivittää tietoja Suomen metsistä sekä valvoo metsälainsäädäntöä.

METSÄNHOITOYHDISTYKSET

<http://www.mhy.fi/>

Metsänhoitoyhdistykset auttavat metsänomistajia puukaupassa sekä metsänhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhdistykset palvelevat metsänomistajia kaikissa metsän hoitoon ja käyttöön liittyvissä asioissa. Pohjois-Pohjanmaalla toimivat seuraavat metsänhoitoyhdistykset: Haapavesi-Kärsämä, Ii, Kalajokilaakso, Kiiminki, Kuusamo, Muhos, Oulun seutu, Pudasjärvi, Pyhäjoki-laakso, Siikalakeus, Siikalatva, Taivalkoski, Utajärvi, Yli-Ii sekä Ylikiiminki.

LYNET – LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖ-TUTKIMUKSEN YHTEENLIITTYMÄ

<http://www.lynet.fi/>
Elintarviketurvallisuusvirasto Evira:
Elektroniikkatie 5, 90590 Oulu
Geodeettinen laitos:
Geodeetinrinne 2, 02430 Masala
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus:
Paavo Havaksen tie 3, 90570 Oulu, Tutkimusasemantie 15, 92400 Ruukki
Metsäntutkimuslaitos:
Paavo Havaksen tie 3, 90570 Oulu
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos:
Paavo Havaksen tie 3, 90570 Oulu
Suomen ympäristökeskus:
Paavo Havaksen tie 3, 90570 Oulu

Yhteenliittymä tarjoaa luonnonvara- ja ympäristöosaamista monitieteisesti. Yhteisiä tutkimusohjelmia on käynnissä seuraavista aiheista: Ilmasto – sopeutuminen ja ennaltaehkäisy, Itämeri, bioenergia – kestävä tuotanto sekä kestävä maankäyttö. Yhteisprofessoreja on yli 30. Yhteistyöllä pyritään mm. parantamaan tiedon hallintaa ja saantia sekä yhtenäistämään seurantoja. LYNET-laitokset tutkivat ja seuraavat maankäytön muutoksia ja ylläpitävät näistä tietoaaineistoja, tutkivat ilmastomuutoksen vaikutuksia maa- ja vesiekosysteemeissä sekä selvittävät hiilen ja muiden aineiden kiertoa. Laitokset osallistuvat skenaarioiden laadintaan, ilmastopolitiikan kehittämiseen ja arviointiin sekä tuottavat menetelmiä, joiden avulla voidaan selvittää, miten toimenpiteet ja linjat vaikuttavat kasvihuonekaasupäästöihin, luonnonvarojen hyödyntämiseen ja yhteiskunnan mahdollisuuksiin sopeutua ilmastomuutokseen. Kestävä maankäyttö -tutkimusohjelma selvittää, miten maa- ja vesialueita voi käyttää kestävästi, mitä uusia luonnonvarojen käyttötapoja ilmaantuu ja miten ne nivoutuvat vanhoihin käyttömuotoihin.

LUONNONVARAKESKUS (1.1.2015 ALKAEN)

<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esitte-ly/luonnonvarakeskus>

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Metsäntutkimuslaitos Metla, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos RKTL sekä Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus Tiken tilastotuotanto yhdistyvät luonnonvarakeskukseksi 1.1.2015. Luonnonvarakeskuksen tavoitteena on biotalouden kokonaisvaltainen kehittäminen.

BIODIVERSITEETTIYKSIKÖ, OULUN YLIOPISTO

<http://www oulu.fi/biodiversiteettiyksikko/>

Biologian laitoksen Biodiversiteettiyksikkö, johon kuuluvat mm. Oulun yliopiston kasvimuseo sekä kasvitieteellinen puutarha, ovat osa yliopiston opetusta ja tutkimusta. Kasvimuseon tutkimus on profiloitunut pohjoisille alueille ja kattaa laajasti kysymyksiä liittyen biologiseen monimuotoisuuteen. Kasvitieteellinen puutarha puolestaan toimii ensisijaisesti tutkimuksen tukiyksikkönä, jonka tehtävänä on tarjota elävää kasvimateriaalia, kasvatustiloja sekä käytännön apua sekä tutkijoille että opiskelijoille. Puutarhan oma tutkimustoiminta keskittyy pohjoisten kasvien lisääntymis- ja menestymistutkimukseen, ympäristötutkimukseen (viherrakentaminen, koristekasvit, uhanalaiset kasvit) sekä soveltavaan biotekniikkaan osana kasvintuotantotiedettä.

THULE-INSTITUUTTI, OULUN YLIOPISTO

PL 7300, 90014 Oulun yliopisto, p. 0294 483 560, thule@oulu.fi
<http://thule oulu.fi/suomi/index.html>

Thule-instituutti on Oulun yliopiston monitieteinen tutkimuskeskus, joka toimii ympäristö, luonnonvarat ja pohjoisuus -aloilla. Instituutilla on neljä tutkimusyksikköä: Arktisen lääketieteen keskus, NorNet, NorTech Oulu sekä Oulangan tutkimusasema. Tutkimusohjelmia toteutetaan yhdessä yliopiston eri yksiköiden, muiden yliopistojen, tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän kanssa. Tutkimustoiminnan runkona ovat Globaali muutos pohjoisessa-, Pohjoinen maankäyttö ja maanpeite- sekä Sirkumpolaarinen terveys ja hyvinvointi -tutkimusohjelmat. Ympäristötutkimusverkosto NorNet tuottaa tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen kautta tietoa, jolla voidaan ennakoivasti vastata pohjoista ympäristöä ja luonnonvarojen kestävää käyttöä koskeviin kysymyksiin.

OULUN ETELÄISEN INSTITUUTTI

Pajatie 5, 85500 Nivala, johtaja Eelis Kokko, p. 0400 689 415, elis.kokko@oulu.fi
<http://www.oei.fi/>

Oulun Eteläisen instituutti on Oulun yliopiston alueyksikkö, joka organisoii yliopistollista koulutusta, tutkimusta ja kehittämistoimintaa Oulun Eteläisen alueella. Instituutti osallistuu aluekehityksen kannalta tärkeiden yliopistollisten koulutusohjelmien järjestämiseen sekä valmistele, koordinoi ja hallinnoi erilaisia tutkimus- ja kehittämishankkeita yhteistyössä muiden kehittämisorganisaatioiden kanssa. Instituutilla on vahva kansallisten ja kansainvälisten partnerien verkosto ja yhteistyötä tehdään useiden Euroopan ja Aasian maiden sekä Yhdysvaltojen kanssa.

VTT

PL 1100, 90571 Oulu, p. 020 722 111
<http://www.vtt.fi/index.jsp>

VTT on Pohjois-Euroopan suurin soveltavaa tutkimusta tekevä organisaatio ja sillä on toimipaikka myös Pohjois-Pohjanmaalla. VTT on kansainvälisesti verkottunut, moniteknologinen tutkimuskeskus, joka tuottaa asiakkailleen teknologisia ratkaisuja ja innovaatiopalveluja. VTT lisää asiakkaidensa kansainvälistä kilpailukykyä ja edistää näin yhteiskunnan kestävä kehitystä, työllisyyttä ja hyvinvointia. VTT:n teknologiapainoalueita ovat sovellettu materiaali- ja tekniikka, bio- ja kemianprosessit, energia, tieto- ja viestintätekniikka, teolliset järjestelmät, mikroteknologiat ja elektroniikka, palvelut ja rakennettu ympäristö sekä liiketoimintatutkimus. Asiakastoimialoja ovat bio-, lääke- ja elintarviketeollisuus, elektroniikka, energia, ICT, kiinteistöt ja rakentaminen, koneet ja kuljetusvälineet, palvelut ja logistiikka, metsäteollisuus sekä prosessiteollisuus ja ympäristö.

NATURPOLIS OY

Nuottatie 6 A, 93600 Kuusamo, p. 040 8608 844, info@naturpolis.fi
<http://www.naturpolis.fi/>

Naturpolis Oy on Kuusamon kaupungin sekä Taivalkosken ja Posion kuntien omistama elinkeinojen kehittämissyhtiö, jonka tehtävänä on edistää kannattavan liiketoiminnan ja uusien työpaikkojen syntymistä Kuusamo Region alueelle sekä kehittää alueen yritysten toimintaedellytyksiä ja toimintaympäristöä sekä edistää alueellista elinkeinoyhteistyötä. Naturpolis Oy suunnittelee, toteuttaa ja hallinnoi alueellisia kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyyn sekä alueemme vetovoimaisuuden parantaminen. Naturpolis Oy:n palveluita ovat muun muassa

yrittäjäneuvonta, yrityskehityspalvelut, yritysten kehittämishankkeet, maaseudun kehittämispalvelut sekä yrittäjäkoulutus ja yrityksille suunnatut koulutuspaketit.

OULUN SEUDUN UUSYRITYSKESKUS RY

Toimitusjohtaja Alvi Niemelä, Elektroniikkatie 3, 90570 Oulu, p. 040 554 6712
<http://www.oulunseudunuusyrityskeskus.fi/>

Uusyrityskeskus on maksuton neuvontapalvelu uusille yrityksille sekä yrityksen perustamista harkitseville. Oulun Seudun Uusyrityskeskus ry tarjoaa apua muun muassa liikeidean kehittämisessä, taloussuunnittelussa sekä markkinointi- ja kilpailutilanteeseen liittyvissä kysymyksissä.

BUSINESSOULU

Elektroniikkatie 5, 90590 Oulu, p. 08 558 410 (vaihe)
<http://www.businessoulu.com/>

BusinessOulu edistää Oulun seudun yritysten toimintaa ja kilpailukykyä. Tavoitteena on luoda alueelle lisää työpaikkoja yritysten hyvinvoinnin ja menestyksen kautta. BusinessOulu yhdistää Oulussa eri alojen ja yritysten verkostoa.

OULUN YRITYSTAKOMO OY

Elektroniikkatie 5, 90570 Oulu, Kari Kivistö, p. 040 7453 167, kari.kivisto@yritystakomo.fi
<http://www.yritystakomo.fi/>

Yritystakomo tarjoaa toimitilan Start-Up-yrittäjyyttä suunnitteleville eri alojen osaajille. Yhteisönä toimien Yritystakomossa kehitetään uusia liike- ja tuoteideoita. Yritystakomo tukee liikeidean kaupallisen kannattavuuden ja mahdollisuuksien selvittämisessä. Takomon Pajalla voi työstää tuoteideaasi asiakkaille näytettäväksi ja asiantuntijoiden avulla kartoittaa liikeidean kaupallista potentiaalia. Yritystakomo pyrkii synnyttämään uusia menestyviä kasvuyrityksiä Oulun seudulle. Toiminta rahoitetaan BusinessOulun hankerahoituksella, jossa ovat mukana ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto sekä EU:n rakennerahasto.

POHJOIS-POHJANMAAN KÄSI- JA TAIDE-TEOLLISUUS RY

Rautatienkatu 11 B, 90100 Oulu, p. 08 3115 145, toiminnanjohtaja Jari Ränkä, toimisto@taitopohjoispohjanmaa.fi
<http://www.taitopohjoispohjanmaa.fi/>

Pohjois-Pohjanmaan Käsi- ja taideteollisuus ry:n keskeisiä toimintoja ovat mm. koulutus, konsultointi, neuvonta, markkinointi, tiedotus- ja julkaisutoiminta sekä asiakkaiden tarpeista lähtevät muut palvelut. Yhdistyksen työssä painotetaan työllisyyden edistämistä yritys-toiminnan, tuotekehityksen, tuotearviointin ja markkinoinnin avulla. Yhdistys toimii Taitokeskuksissa ympäri maakuntaa: Oulussa, Kuusamossa, Pudasjärvellä, Pulkilassa, Oulaisissa sekä Raahessa.

OULUN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY

Kauppurienkatu 33 (4. krs), 90100 Oulu, p. 045 6395 311, olsy@olsy.fi
<http://www.olsy.fi/olsy/index.php>

Oulun luonnonsuojeluyhdistys ajaa luonnon sekä terveen ja luonnonläheisen elinympäristön asiaa. OLSY on Suomen luonnonsuojeluliiton ja Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiirin jäsenjärjestö. Toimintaan kuuluu mm. ympäristökasvatus, kurssit sekä luontoretkien järjestäminen, esimerkiksi sieniretket.

OULUN SIENISEURA

p. 050 3619 106, oulun.sieniseura@gmail.com
<https://sites.google.com/site/oulunsieniseura1/>

Oulun Sieniseuran tarkoituksena on olla yhdysseinenä sienistä ja niiden käytöstä kiinnostuneiden ihmisten kesken sekä edistää sienten tuntemusta ja hyötykäyttöä. Yhdistys järjestää mm. sienineuvontaa, -retkiä ja esitelmätilaisuuksia sekä kursseja.

POHJANMAAN PARTIOLAISET RY

Hallituskatu 35 A 5, 90100 Oulu, p. 044 7169 300, toimisto@pohjanmaa.partio.fi
<http://www.pohjanmaa.partio.fi/>

Pohjanmaan Partiolaiset ry huolehtii partiopiirille kuuluvista tehtävistä Etelä-, Keski-, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjanmaan alueella. Partio antaa nuorille elämyksiä ja mahdollisuuden kantaa itse vastuuta omasta harrastuksestaan. Partiot toimintaa järjestävät paikalliset lippukunnat. Toimintaa on muun muassa kurssimuotoisena koulutuksena esimerkiksi erätaidoissa.

LIITE 5. Esimerkkejä luonnontuotealan hankkeista Pohjois-Pohjanmaalla

Luonnontuoteala tutuksi -tiedotushankkeen tavoite oli tuoda oman alueen luonnontuotteet ja niiden mahdollisuudet tutuksi lapsille ja nuorille. Hankkeen toteutusaika oli 1.6.2010–31.5.2013 ja sitä hallinnoi Oulun 4H-piiri. Hankkeen kohderyhmänä olivat peruskoulujen oppilaat, lukiodien ja ammattikoulujen opiskelijat sekä opettajat kaikilla luokka-asteilla. Hankkeen tavoitteena oli vakiinnuttaa luonnontuotetiimien toiminta osaksi alan tiedotustoimintaa. Hankkeen aikana järjestettiin mm. koululaisten teemapäiviä, maastoretkiä ja yritysvierailuja. Hanketta rahoitti Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus.

Luonnontuotealan valtakunnallinen toimialajärjestö Arktiset Aromit ry on toteuttanut useita valtakunnallisia ja alueellisia hankkeita myös Pohjois-Pohjanmaalla. *Lisäarvoa luonnontuotteille 2012–2014* -hankkeen tavoitteet liittyivät luonnontuotteiden talteenoton ja käytön edistämiseen. Tavoitteet oli jaoteltu lapsiin ja nuoriin, aikuisväestöön, opetukseen ja tiedotukseen sekä kansainväliseen vuorovaikutukseen liittyviin tavoitteisiin. Hankkeen päätavoitteita olivat lasten luonto- ja marjaretkitoiminnan lisääminen kouluissa ja vapaa-aikana; opettajien, ravitsemusalan opiskelijoiden ja elintarvikehankinnoista päättävien tiedonsaannin ja luonnontuotetuntemuksen tehostaminen tuottamalla ja jakamalla opetuksen tukimateriaalia; tiedon lisääminen luonnontuotteiden terveellisyyden ja ympäristöystävällisyyden osalta; luonnontuotteiden poiminnan ja käytön edistäminen sekä uusimman tieteellisen tutkimustiedon välittäminen tiedotuksen avulla.

Arktiset Aromit ry:n Luonnontuotteiden laadun kehittäminen -hanke toteutettiin vuonna 2013. Hanke rahoitettiin yritysten rahoituksella sekä maa- ja metsätalousministeriön laaduketurahoituksella. Hankkeen kohderyhmänä olivat poimijat, ensiostajat, jalostajat, luonnontuotealan sidosryhmät, viranomaiset, lähetystöt sekä poimijoiden kutsumismenettelyä lähtömaissa käsittelevät henkilöt. Hankkeessa päivitettiin ulkomaisille poimijoille laaditut esitteet ja otettiin niistä uusin-
tapainoksia sekä laadittiin ulkomaisten poimijoiden perehdyttämiseksi video thaikielisenä. Hankkeessa uudistettiin Luonnontuotteiden laatu- ja hygieni-

opas sekä päivitettiin ulkomaisia poimijoita kutsuville yrityksille laaditut toimintatapaohjeet.

Vuonna 2012 päättyneessä *Luonnontuotealan merkitys ja kehittämistarpeet Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa* -hankkeessa tehtiin kesän 2011 aikana postikyselyyn perustuva kullattajatutkimus, jossa kartoitettiin luonnontuotteiden kotitalous- ja myyntipöiminnan laajuutta Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa sekä ehdotuksia luonnontuotealan kehittämiseen. Hankkeessa haastateltiin loppuvuonna 2011 hankealueen yrityksiä kartoittaen luonnontuotteiden käyttöä, liiketoiminnan kehitystä, työllistävyyttä, yritystoiminnan monipuolisuutta ja kehittämistarpeita. Lisäksi kartoitettiin yritysten halukkuutta yhteistyöhön eri osa-alueilla. Arktiset Aromit ry:n toteuttaman hankkeen rahoittajana toimi Manner-Suomen maaseutuohjelma 2007–2013.

Luonnosta Sinulle II -hankkeen tavoitteena oli edistää luonnontuotteiden hyödyntämistä matkailun vetovormatekijänä. Hankkeessa kartoitettiin matkailu- ja luonnontuotealan toimijoita ja kerättiin heidän tietojaan yhteistyöverkostorekisteriin. Hankkeessa pyrittiin kehittämään matkailualan yrityksille sopivia tuotteita ja palveluita, luonnontuotealan ja ammattikeittiöiden yhteistyötä sekä edistämään luonnontuotteiden käyttöä matkailupalveluyritysten ruokapalvelutarjonnassa. Sienten saatavuutta ammattikeittiöille ja elintarvikeyrityksille pyrittiin parantamaan myyntipöimintaa kehittämällä. Hankkeen toteutusaika oli 1.8.2009–31.7.2012. Hankkeen toteutti Arktiset Aromit ry.

MTT Ruukin toimipisteen maakunnallisen sienten hyödyntämiseen liittyneen *Sienestä on moneksi* -esiselvityshankkeen tavoitteena oli selvittää mahdollisuuksia tehostaa ja monipuolistaa sienten hyödyntämistä elinkeinon lähteenä Pohjois-Pohjanmaalla. Kehitettävänä teemoina olivat sieniraaka-aineen saatavuuden parantaminen, sienet osana luontomatkailua ja uudet innovaatiot sieniraaka-aineen hyödyntämiseksi. Hankkeen toteutusaika oli 1.8.2012–30.4.2014. Hankkeen vastuuviranomainen oli Pohjois-Pohjanmaan liitto.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä olevan *Elin-tarvikealan innovatiiviset high value -tuotteet*

biomassaraaka-aineista (BIOHIVA) -hankkeen tavoitteena on jalostaa Pohjois-Suomessa tuotettuja biomassoja teollisuutta kiinnostavaan muotoon. Jalostusasteen nosto parantaa yritysten kannattavuutta, luo pohjaa uudelle yritystoiminnalle sekä tuo markkinoille uudenlaisia raaka-aineita mm. elintarvike- ja kosmetiikkasovelluksiin. Raaka-aineina ovat esimerkiksi marjat, sipuli, nokkonen ja kaali sekä niiden prosessoinnissa syntyvät sivuvirrat. Hankkeen toteutusaika on 1.11.2012–31.12.2014. Työ toteutetaan Oulun yliopiston CEMIS-Oulun Analyttisen kemian ja bioanalytiikan tutkimusryhmässä Sotkamossa. Uusien prosessimenetelmien lisäksi hankkeessa tutkitaan prosessoitujen raaka-aineiden ja tuotteiden ominaisuuksia, esimerkiksi kemiallista koostumusta. Hanketta rahoittavat Kainuun ELY-keskus Manner-Suomen ESR-ohjelmasta, Oulun yliopisto sekä hankkeessa mukana olevat yritykset.

Koillismaan matkailu- ja luonnontuotealan -esiselvityshankkeen tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, millaista kysyntää maaseudun palveluihin ja tuotteisiin kohdistuu matkailutoimialan taholta ja mitä mahdollisuuksia tämä kysyntä tuo maaseudun elinkeinotoiminnalle. Hankkeessa toteutettiin lähiruokaan ja luonnontuotteisiin liittyviä kyselyitä matkailijoille, matkailualan yrityksille, kauppoille ja ravintoloille sekä maaseutuyrittäjille ja elintarvikkeiden jalostajille. Hankkeen toteutusaika oli 1.1.2012–31.8.2012. Hankkeen rahoittajana oli Myötäle ry ja se sai rahoituksen Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta. Hankkeen toteutti Naturpolis Oy.

Ajalla 1.8.2012–31.1.2013 toteutetussa *Luonnontuote- ja matkailualan kehittämiselävitys* -hankkeessa pyrittiin keskittymään Koillismaan matkailu- ja luonnontuotealan esiselvityshankkeessa löytyneisiin kehittämistarpeisiin, suunnittelemaan jatkotoimenpiteitä sekä luomaan Koillismaan luonnontuotealan kehittämissuunnitelmaa. Hanketta toteutettiin yhteistyössä Koillismaan kehittämis- ja koulutusorganisaatioiden sekä yrittäjien kesken. Hanke rahoitettiin Myötäle ry:n / ELY:n Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta. Hankkeen hallinnoija oli Naturpolis Oy.

Kuusamo Food & Travel II -yhtyröryhmähankkeen keskeisiä päätoimenpiteitä olivat tuotteistaminen, paketoiminta ja hinnoittelu, markkinoinnin ja myynnin kehittäminen sekä koulutukset, opintomatkat ja verkottuminen. Food & Travel -hankkeet olivat maaseutumatkailuyritysten kansainvälistymishankkeita. Yritysten halutessa hyödyntää toiminnassaan luonnontuotteita, hankkeen puitteissa etsittiin yrityksille informaatiota helpottamaan luonnontuotteiden käyttöönottoa sekä edistettiin

niiden markkinointia. Hankkeen toteutusaika oli 1.6.2011–31.12.2013. Hanke toteutti Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2007–2013 sekä Pohjois-Pohjanmaan maaseudun kehittämissuunnitelmaa 2007–2013. Hankkeen toteutti Naturpolis Oy.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä olevassa *Kansainvälistyvän matkailuelinkeinon vaikuttavuuden lisääminen matkailu- ja aluekehityksessä Kuusamossa* -hankkeessa tuotetaan tietoa siitä, kuinka kansainvälistyvän Rukan myönteisiä sosiaalis-taloudellisia vaikutuksia voidaan lisätä Kuusamossa ottaen huomioon myös muut elinkeinot ja niiden maankäyttö (esimerkiksi maa-, metsä- ja porotalous, luonnontuoteala, kaivostoiminta). Naturpolis Oy:n hallinnoimassa hankkeessa luodaan Kuusamon matkailu- ja aluekehitykseen alueellistoiminnallinen malli. Hankkeen toteutusaika on 1.1.2012–31.12.2014. Hanketta rahoitetaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kautta.

Pohjois-Pohjanmaalla on ohjelmakaudella 2007–2013 toteutettu useita lähiruokahankkeita, jotka luonnollisesti liittyvät myös luonnontuotteisiin. *Syökö nää lähiruokaa?* -hankkeen tavoitteena oli pohjoispohjalaisen lähiruoan tunnettuuden kasvu, tuottajien verkostoituminen ja kestävän kehityksen tukeminen. Lähiruoka pyrittiin tuomaan esiin median ja erilaisten tapahtumien avulla, uusilla markkinointikäytännöillä sekä tiedottamisella. Hankkeessa pyrittiin myös kehittämään pohjoispohjalaista lähiruokatutevalikoimaa sekä lisäämään kuluttajien tietoisuutta maakunnan omista tuotteista. Hankkeen kohderyhmänä olivat lähiruoan tuottajat, kuluttajat, elintarvikealan toimijat sekä julkinen sektori. Hanketta rahoitettiin Euroopan maaseudun kehittämisrahastosta ja rahoituksen myönsi Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Hankkeen toteutusaika oli 30.5.2011–30.6.2014 ja sitä hallinnoi Maaseudun Sivistysliitto.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä oleva *Lähi- ja luomuruoan saavutettavuus Pohjois-Pohjanmaalla (Ruoka-GIS)* -hanke on Oulun yliopiston ja MTT:n yhteishanke, jossa analysoidaan lähi- ja luomuruoan tarjontaa ja kysyntää Pohjois-Pohjanmaalla erityisesti saavutettavuuden näkökulmasta. Kaksivuotinen hanke aloitettiin 1.10.2012 ja sitä rahoittaa Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus (EAKR).

LaatuTuote -hankkeen tavoitteena oli lähiruuan tuotannon, jatkojalostuksen ja käytön edistäminen Haapavesi-Siikalatvan, Ylivieskan ja Nivala-Haapajärven seutukunnissa. Hanke järjesti muun

muassa opintomatkoja ja seminaareja sekä auttoi tuottajien ja kuluttajien verkostoitumista. Hankkeen aikana käynnistettiin alueellisesti suunnattu lähiruoka-aiheinen internet-sivusto (www.ruus-tinnanlahiruoka.fi). Hankkeen puitteissa yrittäjien on ollut mahdollista vuokrata marjanjalostamo omien raaka-aineidensa jatkojalostukseen. Hanketta hallinnoi Haapaveden ammattiopisto (Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä). Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus myönsi hankkeelle tukea Euroopan maaseudun kehittämisrahastosta.

LähiPuoti -hankkeessa kartoitettiin, millaista lähiruokaa Hailuodon, Limingan, Lumijoen, Pyhäjoen, Raahen, Rantsilan, Siikajoen, Tyrnävän sekä Vihannin alueelta löytyy ja ketkä sitä tuottavat. Hankkeessa selvitettiin kuluttajien ostovalmiutta lähiruokaa kohtaan. Hankkeen aikana myös selvitettiin lähiruoan markkinointia sekä vähittäiskaupan halukkuutta ottaa paikallisia tuotteita valikoimiinsa. Hankkeen toteutusaika oli 1.3.2011–31.5.2012 ja sen toteutti Nouseva rannikkoseutu ry.

Makuja Maalta -hankkeen tavoitteena oli keilla kohderyhmän tarpeisiin räätälöityjä keinoja lähiruokatutteiden markkinoinnin, asiakasläh-töisen tuotekehityksen sekä logistiikan kehittämiseksi. Hankkeen tavoitteena oli järjestää pieni-muotoisia ruokatapahtumia, osallistua sellaisiin sekä tehdä opintomatkoja. Hankkeen tuloksena selvitettiin hankealueen elintarviketoimijat ja heidän kehittymistarpeensa sekä ostajien kehittämistarpeet. Hankkeen aikana julkaistiin nettisivusto, joille on koottu muun muassa elintarvikeyrityksiä tuotekuvauksineen ja yhteystietoineen Alavieskasta, Kalajoelta, Merijärveltä, Sievistä, Oulaisista, Ylivieskasta, Kannuksesta sekä Kokkolan kaupungin maaseutualueilta Kälviältä ja Lohtajalta. Hankkeen toteutusaika oli 5.6.2008–31.12.2012 ja sitä hallinnoi Kalajoen kaupunki.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä olevan Oulun Maa- ja kotitalousnaisten hallinnoiman *Bothnia á la carte* -hankkeen tavoitteena on Pohjois-Pohjanmaan matkailu-, käsityö-, elintarvike- ja muiden maaseudun yritysten yhteistyön edistäminen sekä palveluiden ja toimintojen kehittäminen. Hankkeessa pyritään kartoittamaan ja tuomaan esille paikallisia ja alueellisia ruokaperinteitä sekä käsityö- ja kulttuuritaitoja. Hankkeessa osallistutaan valtakunnalliseen verkostoyhteistyöhön ja tutustutaan kansainvälisiin yhteistyömalleihin. Hankkeen toteutusaika on 15.8.2012–31.12.2014. Hanke toteutetaan MASVA Pohjois-Pohjanmaa 2012–2014 -hankkeen yhteydessä ja sitä rahoitetaan Euroopan maaseuturahastosta.

Green Care -toiminnassa on myös mahdollisuuksia luonnontuotteiden hyödyntämiseen. Tätä kirjoitettaessa käynnissä olevassa *Luonnostaan hyvinvoiva* -hankkeessa tuodaan esiin hyviä Green Care -käytäntöjä, edistetään Pohjois-Pohjanmaan Green Care -toimintaa ja täten monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja. Työpajojen, teemapäivien ja opintomatkojen avulla eri alojen yrittäjät voivat kehittää toimintaansa ja verkostoitua. Green Care -menetelmiin kuuluvat viherympäristön kuntouttava käyttö (mm. puutarhaterapia), eläinavusteiset ja luontoavusteiset menetelmät (mm. ratsastusterapia, ekopsykologia) sekä maatilan kuntouttava käyttö (mm. sosiaalinen työllistäminen). Green Care -toiminnan tavoitteena on ihmisen hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantaminen. Hankkeen pääasiallisena kohderyhmänä ovat olemassa olevat ja tulevat Green Care -yrittäjät. Maaseutu voi hyötyä hankkeesta laajemminkin esimerkiksi tunnettuuden ja myönteisten mielikuvien lisääntymisessä. Hankkeen toteutusaika on 1.1.2012–30.9.2014 ja sitä hallinnoi PSK-Aikuisopisto. Pääosa rahoituksesta tulee Euroopan maaseudun kehitysrahastosta ja sen on myöntänyt Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus.

VoiMaa! Green Care-toiminnasta elinvoimaa maaseudulle -hankkeen tavoitteena oli edistää toimijoiden välistä yhteistyötä erityisesti valtakunnallisella, mutta myös alueellisella tasolla, luoda palvelumalleja palvelumuodoittain Green Care -tyyppisen liiketoiminnan ja markkinoinnin kehittämiseksi, kehittää Green Care laadunhallintaa palvelujen tuottajien, asiakkaiden ja viranomaisien käyttöön sekä kartoittaa alan osaamistarpeet ja suunnitella koulutusväyliä osaamisen täydentämiseksi. Hankkeen toteutusaika oli 1.1.2011–31.12.2013 ja sitä hallinnoi MTT. Osatoteuttajina olivat Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä.

Green Care -yrittäjyyden edistäminen Keski-Pohjanmaalla ja Oulun Eteläisessä -hankkeen tavoitteena oli edistää uudenlaisten hyvinvointipalvelujen tarjontaa, sisällöllistä suunnittelua ja kehittämistä sekä auttaa käynnistämään maaseudun asukkaille uusia palveluja. Hanke pyrki edistämään hyvinvointipalveluiden järjestäjien yhteistyön ja -toiminnan kehittämistä. Hankkeen toteutusaika oli 1.4.2011–30.9.2013 ja sitä hallinnoi Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä. Hanketta rahoitettiin Manner-Suomen maaseudun kehittämishajelmasta 2007–2013.

Taito Pohjois-Pohjanmaa -hanke oli Pohjois-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuusyhdistyksen hallinnoima ESR-rahoitteinen hanke. Hankkeen

tavoitteena oli suunnitella ja kehittää maakunnan käsi- ja taideteollisuudesta kannattavaa ja kasvavaa liiketoimintaa. Käsityöryitykset tarvitsevat tukea muun muassa markkinoinnissa, verkottumisessa, tuotekehityksessä ja tuotannon suunnittelussa. Yhdistyksen myymälä Oulussa (Taito Shop Maakari) toimii käsityöryityttäjien koemarkkinointipaikkana. Hankkeen aikana käynnistettiin Tuote & Tekijä -kamppanja, jossa alueen tekijät tuotteineen saavat näkyvyyttä paikallisissa medioissa, yhdistyksen internetsivuilla sekä yritysten pohjalta painatettavissa julisteissa. Hankkeen välittömiä kohderyhmiä olivat jo toimivat käsityöryityttäjät, ryityttäjiksi aikovat yksityiset henkilöt sekä matkailualan yritykset (elämysten ja tuotteiden tarjonta). Hankkeen toteutusaika oli 1.1.2010–31.12.2012.

Toinen pienryityttäjien tuotteiden koemyyntiä hyödyntänyt hanke nimeltään *Taitajien tierna* kannusti pohjoispohjalaisia elintarvike-, käsityö- ja taideteollisuusryityttäjiä vahvistamaan osaamistaan, lisäämään yhteistyötä ja perustamaan tuotteilleen myyntipisteen Oulun lentoasemalle. Tavoitteena oli saada paikallisia lahja- ja tuliais tuotteita myyntiin myös alueen matkailukohteisiin, josta matkustajat voivat ostaa mukaansa omaileimaisen ja paikallisen lahjan tai tulaian. Hanke toteutettiin 1.12.2008–31.5.2012 ja se sai ESR-rahoitusta Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta.

Oppia perinteistä -esiselvityshankkeen tavoitteena oli edistää käsityöläisten toimintaa ja verkostoitumista paikallisella ja kansainvälisellä tasolla, käsityöperinteen hyödyntäminen ja kehittäminen sekä vanhojen perinnetaitojen siirtäminen tuleville sukupolville, taitojen taltioiminen ja dokumentointi. Hankkeen kohderyhmät olivat Haapajärven, Haapaveden, Kärsämäen, Nivalan, Pyhäjärven, Pyhännän, Reisjärven sekä Siikalatvan käsityöläiset, vanhojen käsitöiden taitajat sekä perinteistä kiinnostuneet nuoret ja aikuiset. Hankkeen aikana järjestettiin perinne- ja kädentaitokursseja sekä tallennettiin ja videoitiin käsityöperinteitä. Hankkeen tavoitteena oli arvostuksen kasvattaminen kädentaitoja kohtaan sekä uuden sukupolven innostaminen käyttämään perinteisiä työtapoja ja materiaaleja sekä luomaan niiden pohjalta uutta. Hanke toteutettiin 3.10.2011–30.6.2012. Hankkeen hallinnoija oli Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä oleva *Oppia perinteistä – The Traditional Craft Skills Project* on kansainvälinen Leader-hanke, joka pyrkii edistämään käsityöläisten toimintaa ja verkostoitumista sekä paikallisella että kansainvälisellä tasolla. Hankkeen toteutusalue on Alavieska, Haapajärvi, Haapavesi, Haukipudas, Himanka, Ii, Kalajoki,

Kälviä, Kannus, Kärsämäki, Kempele, Kiiminki, Lohtaja, Merijärvi, Muhos, Nivala, Oulainen, Oulu, Pudasjärvi, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Reisjärvi, Sievi, Siikalatva, Utajärvi, Yli-Ii sekä Ylivieska. Toteutusaika hankkeella on 1.6.2012–31.8.2014. Hankkeen tavoitteisiin sisältyy käsityöperinteen hyödyntäminen ja kehittäminen sekä perinnetaitojen siirtäminen uusille sukupolville. Kohderyhmänä hankkeella ovat hankealueen käsityöläiset, vanhojen kädentaitojen osaajat sekä perinteistä kiinnostuneet henkilöt. Hankkeessa tallennetaan käsityöperinteitä sekä järjestetään perinne- ja kädentaitokursseja Suomessa ja Irlannissa. Kansainvälisinä kumppaneina hankkeessa ovat Irlannista Westmeathin ja Offalyn alueiden Leader-toimintaryhmät ja käsityöläiset. Hankkeen toteuttaja on Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä ja sitä rahoittaa Keskipiste-Leader yhdessä Rieska-Leaderin ja JoMMA ry:n kanssa.

Myös maaseudun kehityshankkeet liittyvät tietyiltä osiltaan luonnontuotealaan, erityisesti ryityttäjyyden näkökulmasta. *KantriOulu* -hankkeen tarkoituksena oli viestittää oululaisille kotikaupungin monimuotoisuudesta ja edistää kaupunki-maaseutu -vuorovaikutusta. Hankealueena oli uusi Oulu eli Haukipudas, Kiiminki, Oulu, Oulunsalo ja Yli-Ii. Toimenpiteinä hankkeessa oli esimerkiksi tiedonvälitys asukkailla maaseudun yrityksistä ja toiminnasta, koskien myös luonnontuotealan yrityksiä. Lähimatkailun ja lähiruokan kautta, kylien ja asukastupien välisellä yhteistyöllä sekä päättäjille suunnatuilla maamieskouluilla pyrittiin madaltamaan kynnystä vuorovaikutuksen synnylle. KantriOulu oli Oulun kaupungin hallinnoima tiedotushanke, jonka rahoitus tuli pääosin Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen kautta EU:n maaseuturahastosta. Hankkeen toteutusaika oli 1.1.2011–31.12.2013.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä olevan *Elinvoimaa ja menestystä maaseudulle 2012–2014 eli MASVA* -hanke tarjoaa Pohjois-Pohjanmaalla aloittaville maaseutuyrityksille sekä ryityttäjiksi aikoville maksutonta asiantuntija-apua. Hankkeen tärkein tehtävä on suunnitella ja kehittää maaseudun elinkeinoelämää yritystoiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen liittyvän yleisneuvonnan, liiketoiminnan suunnitelman laatimisen ohjauksen sekä maaseutuyritysten toimintaan liittyvien keskeisten toimintaympäristön muutosten tiedottamisen kautta. Hankkeella ei ole toimialakohtaisia rajoituksia. Hanketta hallinnoi ProAgria Oulu ja sitä rahoittaa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto.

Maaseutuelinkeinojen kehittämisen tiedotus-, koordinaatio ja aktivointi -hanke tiedotti,

koordinoi ja aktivoi maaseutuyrittäjyyttä sekä siihen liittyvää kehittämis- ja hanketoimintaa Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Hanke pyrki vahvistamaan maaseudun elinkeinoja ja tiedottamaan hanketoiminnan mahdollisuuksista. MTK-Pohjois-Suomen hallinnoima hanke toteutettiin 1.4.2011–31.12.2013. Hankkeen rahoituksen myönsi Kainuun ELY-keskus Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta.

Tätä kirjoitettaessa käynnissä olevassa *Energia, ympäristö ja luonnonvarat -palvelukeskus (LuovaOteKeskus)* -hankkeessa valmistellaan palvelukeskuksen toimintaa. Palvelukeskus tulee toteuttamaan käytäntölähtöistä innovaatiotoimintaa tarjoten tki-palvelujaan maakunnan luonnonvaratalouden arvoketjun yrityksille. Hankkeen ensisijaisena kohderyhmänä ovat Oulun seudun pk-yritykset, jotka toimivat energia-, ympäristö- ja luonnonvara-alalla. Hankkeen lopullisina hyödynsaajina ovat ainakin alkutuotannon yritykset ja biotuotteita jatkojalostavat ja energiateknologiaa kehittävät ja tuottavat sekä erilaiset soveluksiin osaratkaisuja tuottavat (mm. ICT-alan) yritykset ja tulevat yrittäjät. Hyödynsaajina ovat myös yliopistojen tutkijat sekä viranomaiset. Opilaitokset voivat hyödyntää tuloksia kehittäes-

sään opetustoimintaansa. Neuvontasektori voi käyttää tki-toiminnan tuloksia palvelujensa kehittämiseen. Hankkeen päätoteuttaja on Oulun ammattikorkeakoulu. Toteutusaika hankkeella on 1.10.2011–30.11.2014.

Metsähallituksen ja Oulun Diakonissalaitoksen toteuttamassa *AIR (Activation, Interaction, Recreation)* -hankkeessa virkistysalueiden hyödyntämistä mallinnettiin työhyvinvointitoiminnassa sekä mielenterveyskuntoutuksessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Hankkeen tavoitteisiin kuului uusien tapojen kehittäminen luontoympäristön ja siihen liittyvien aktiviteettien hyödyntämisessä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. ESR-rahoitteinen hanke toteutettiin ajalla 1.1.2012–30.6.2014. Rahoittajaviranomainen oli Pohjois-Pohjanmaan liitto.

Metsähallituksen Luontopalvelut toteutti yhdessä Pohjois-Pohjanmaan liiton kanssa *Polku (Pohjolan luonto ja kulttuuri)* -hankkeen, joka jatkoi elokuussa 2011 päättyneen Kulttuuriperintö matkailun voimavaraksi-hankkeen työtä. Vuosina 2012–2013 toteutetun hankkeen tavoitteena oli nostaa esiin pohjoispohjalaista kulttuuria sekä siihen liittyviä tapoja ja tarinoita. Hanke oli EAKR-rahoitteinen.

LIITE 6. Luonnontuotteita hyödyntäviä yrityksiä Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2012

YRITYKSEN NIMI	YRITYKSEN TUOTTEET JA PALVELUT LT-ALALLA	KUNTA	WWW-OSOITE
4H-yritys Ruska	Koruja luonnonmateriaaleista kuten pajusta, mähynystä, kävyistä, kaarnasta	Haapavesi	http://haapavesi.4h.fi/4h-yritys/4h-yritys-ruska/
Anni Rapinoja	Työssään luonnonmateriaaleja hyödyntävä taiteilija	Hailuoto	http://www.rapinoja.com/
Apetit Pakaste Oy	Marjapakasteet, mm. puolukka, mustikka	Pudasjärvi	http://www.apetit.fi/
Arolan Marjatila	Tyrninviljely, mehut, jauheet	Nivala	
Art Villa	Oululaisten käsityötuotteiden vähittäismyynti, mm. puolukkasaippua	Oulu	http://www.artvilla.fi/
Arto Nauha	Tyrninviljely	Kalajoki	
Birkala avoin yhtiö	Tyrninektari, -hyytelö ja -hillo	Kalajoki	http://www.birkala.fi/
Calendan yrtit	Luomuyrtit, kuivatut yrtit, teet, mm. maitohorsma, mesiangervo, nokkonen	Kiiminki	https://fi-fi.facebook.com/pages/Calendan-yrtit/245930708851390
Charcoal Finland Oy	Koivutislepohjaisia tuotteita, mm. kosmetiikkaa ja karkotteita	Alavieska	http://nuvisal.com/
CRS-BioTech	Elintarvike- ja ravintolisä tuotteet, kosmetiikkatuotteet, tuotekehitys	Utajärvi	http://personal.inet.fi/yritys/crsresearch/biotech/index.html
Eläinten luontaishoitola Suvi Matilainen	Eläinten luontaishoitoja, mm. yrttilääkintää	Oulu	http://www.elhmatilainen.fi/
Erä-Korpinen	Ohjelmalvelut, esim. marjastus, sienestys, erä-ruokailut	Reisjärvi	http://www.erakorpinen.fi/sivut/index.php/fi/
Father Nature Lapland Oy	Leipomo, kahvio ja myymälä. Lapin minimeijerin jälleenmyyjä, mm. marjasiirapit, -limsat, -jäätelöt	Kuusamo	http://fi-fi.facebook.com/Landemarket
femEmare Oy	Ravintolapalvelut : marjat, sienet Ohjelmalvelut, esim. luontoretket, tyrninpoimintaa Hyvinvointipalvelut, mm. turvesauna	Kalajoki	http://www.fememare.fi/
Hiekkasärkkien Ohjelmalvelut Oy	Hyvinvointipalvelut, mm. turve- ja yrttisauna Ravintolapalvelut: marjat, sienet	Kalajoki	http://www.hsop.fi/
Hoitola Aino Kyllikki	Turvehaudehoidot	Pyhäntä	
HoitoSauna Elviira	Saunahoidot, mm. terva, turve	Raahe	http://www.hoitosauna.fi/
Honka Toivo	Tuohityöt, tuohityökurssit	Liminka	
Hopun Loppu Rane Säkkinen	Ohjelmalvelut, esim. luontoretket, marjastus	Kuusamo	http://www.hopunloppukuusamo.fi/hopunloppu.html

Hyvinvointikeskus Borén	Opetus-, kuntoutus- ja hoitopaketit, mm. turve- ja yrttihoidot	Oulainen	http://www.hyvinvointi-boren.net/
Inga Nuojua	Kosmetiikkatuotteita, esim. yrttivoiteet Elintarvikejalostus: mehut, hillot	Ruukki	
Isokenkäisten Klubi	Ravintolapalvelut: marjat, sienet Hyvinvointipalvelut, esim. yrttijalkakylvyt	Kuusamo	http://ikk.fi/
Janaranda Jaana Mäntylä Tmi	Eläinten luontaishoitaja, mm. kasvilääkintä	Ylivieska	
Jaskan Pakkat	Koristekäsityöt, mm. pahkoista ja oksista	Pyhäjärvi	http://www.jaskanpahka.site11.com/
Juola Raimo ja Pentti	Tyrninviljely	Kalajoki	
Kaipal	Eläinten luontaishoitaja	Oulu	
Kalajoen Karkkipaja	Elintarvikeala: mm. tyrni- ja karpalomarmeladit	Kalajoki	http://www.karkkipaja.net/
Kalajoen Marja-Tuote	Metsämarjat, mehut, mehustuspalvelu	Kalajoki	
Kallionevan Hoitoturve	Pienimuotoista hoitoturpeen keruuta ja myyntiä	Oulainen	
Kartanohotelli Törmänhovi	Hyvinvointipalvelut, mm. turvesauna	Oulainen	http://www.tormanhovi.fi/
Kasvishovi Oy	Luonnonmarjojen osto	Oulu	http://www.kasvishovi.fi/
Kestitupa Ollila	Ohjelmapalvelut, mm. villiyrttien keruu ja käyttö ruokaan tai hoitoihin Ravintolapalvelut	Oulainen	http://www.ihmeenhyva.fi/vierailla/matkailuyritykset-ja-nahtavyudet/kestitupa.html
Kioski-kahvila Äyskäri	Kaarnikkamehu, pihkavoide, kuusenkerkkäkuute	Kuusamo	http://www.ayskari.fi/
Koilliskarat Oy	Viherrakentaminen, maisemointi (kunta), kuntan keruu ja toimitus	Kuusamo	http://www.kunta.fi/index.html
Koivukangas Hugo	Pajusta vuollut kukat, koruja luonnonmateriaaleista	Pudasjärvi	
Korkalan Mansikkatila	Tyrninviljely	Tyrnävä	
Korkatin Kartano	Hyvinvointipalvelut, esim. terva-jalkakylvyt	Haapavesi	http://korkatinkartano.com/
Koulutus- ja tutkimuskeskus ERC-Innovation	Monialakoulutusta, mm. kasvivärjäys	Taivalkoski	http://shiatsublogi.blogspot.fi/p/koulutukset.html
Kuusamon Marja Avoin yhtiö	Ostetaan ja myydään yrttiseoksia ja luonnonmarjoja (lakka, karpalo, mesimarja, mustikka, puolukka, variksenmarja)	Kuusamo	
Kuusamon ruoka-piiri	Mm. sienten ja marjojen välitystoimintaa	Kuusamo	http://www.facebook.com/groups/184892258244724/
Kylmänen Food Oy	Hillot, mehut	Siikalatva	http://www.kylmanen.fi/

Lapin Ympäristösuunnittelu Oy (Oulun Pihatyo)	Viherrakentaminen, pihanrakennus (kunta)	Oulu	http://www.pihatyo.fi/
Lassilan Taimisto	Pensaiden, puiden ja perennojen kasvatusta, luonnonkasveja mm. metsäkuusi, punakoivu	Tyrnävä	http://www.lassilantaimisto.fi/index.htm
Lehdon Luomutila	Tyrninviljely	Reisjärvi	http://www.oranssituote.fi/
Luonnonlääketieteellinen keskus Nova (LH-keskus)	Eläinten ja ihmisten luontaishoidot, koulutusta, esim. kasvilääkintäkursseja	Oulu	http://www.lh-keskus.net/
Luontaishoito- ja koulutuskeskus NEO - Eheä Olo	Luontaisterapeuttikoulutus, lyhytkursseja	Oulu	http://eheaolo.fi/
Luonto Kotala / Oulun Suomatkat Oy	Majoitus-, kokous-, koulutus-, kurssi-, luonto-ohjelmapalvelut	Yli-Ii	
Luontomatkat Erä-Susi	Ohjelmapalvelut, mm. sieniretket	Kuusamo	http://www.erasusi.com/
Luonto-osuuskunta Aapa	Ohjelmapalvelut, mm. kasviretket	Oulu	http://www.aapa.fi/
Luttu Oy	Hoitotuotteiden ja kosmetiikan valmistus, esim. kihokista, islanninjäkälästä	Kempele	http://www.luttu.fi/
Luukkonen Tanja	Käyttö- ja lahjatavaroita tuosta	Taivalkoski	http://tanjaluukkonen.com/
Maatilamatkailu Wilppola	Ohjelmapalvelut, esim. marjastus Hyvinvointipalvelut, mm. turvehieronta	Siikalatva	http://www.kotinet.com/wilppola.wisiotek/
Majakarin Majakka Oy	Luonnonnyrttien keruu Koulutuspalvelut, esim. yrttivoiteiden valmistus Hoitotuotteiden valmistus yrteistä	Raahe	http://www.majakarinmajakka.net/
Majava Eero	Pärekoreja	Liminka	
Marjarannikko Ky	Hyytelöt, mehut, hillot: mm. karpalo, tyrni, lakka	Raahe	
Marjomaa Eija	Punonnanopetusta, villiyrttiretkiä, värjäyskursseja	Vaala	
Maustaja Oy	Hillot: esim. puolukka, lakka, mustikka	Pyhäntä	http://www.maustaja.fi/
Merilän Kartano	Hyvinvointipalvelut, mm. metsäkellintä, turvehoidot	Utajärvi	http://merilankartano.com/?lang=fi
MTA Sarviseppä	Käsityöala, mm. pahkakukusat, käyttää myös pajua	Pudasjärvi	http://www.mta-sarviseppa.com/
Nelituulia Oy	Suklaakonvehdit, mm. mustikka, hilla, terva	Oulunsalo	http://www.nelituulia.fi/
Nevalanmäen Marjatalo	Täysmehut, marjapakasteet, esim. metsämustikka	Haapavesi	http://www.nevalanmae-marjatalo.fi/
Niemitalon Juustola	Lakkahillon valmistus tauolla, mutta aloitetaan taas tulevaisuudessa.	Pudasjärvi	http://www.niemitalonjuustola.fi/
Nokipannu Oy	Ohjelmapalvelut, mm. luonnontuotteiden keruuta-pahtumia Elintarvikejalostus: marjamehut, -hillot, -hyytelöt sekä pakastetut, kuivatut, suolatut ja marinoidut sienet	Pudasjärvi	http://nokipannu.net/

Novisan	Hyvinvointipalvelut kuten hieronnat, kasvo-, vartalo- ja jalkahoidot Hoitotuotteiden valmistus	Haapavesi / Kuusamo	http://www.novisan.fi/fi/
Nurin Kurin	Käpykoruja, koivuntuohikoruja	Oulu	
Oulujoen Taimisto Ky	Koristepensaiden ja monivuotisten kukkien kasvatusta, luonnonkantoja mm. pilarikataja	Muhos	http://www.taimisto.net/
Piehingin Marjat Oy	Tyrnjalosteet	Raahe	
PihaSatu	Viherrakentaminen, pihanrakennus (kunta)	Oulu	
Pilo-Tuotanto Oy	Verkkokauppa: myy suomalaisia luonnontuotteita	Kalajoki	http://www.ekosego.fi/
Pohjois-Pohjanmaan museo	Tervanpoltto, tervan myynti	Oulu	http://oulu.ouka.fi/ppm/turkansaari/
Polar-Moos Oy	Palleroporonjäkäälä, harmaaporonjäkäälä, isohirvenjäkäälä, jäkälätuotteet	Hailuoto	http://www.polar-moos.fi/website/
Puhkarilan Tila	Ohjelmapalvelut, mm. sienikurssit	Merijärvi	http://www.puhkarila.com/
Puttaan Kartano/ Hyvä Elo Oy	Turve- ja yrttisauna	Pyhäjoki	http://www.puttaankartano.fi/
Pyhäjärven Puunikari	Käsityöala, mm. pahkatuotteita	Pyhäjärvi	http://www.pyhajarven-puunikari.fi/
Pyhäsalmen Herkku	Metsäsienisalaatti	Pyhäsalmi	
Raahen Taitopaja	Käsityö- ja ohjelmapalveluyritys, mm. himmeleitä rantavehnästä, himmelikursseja	Raahe	http://himmeli.com/raahen-taitopaja/
Ranta-aitta Annola kommandiittiyhtiö	Lahjatavaroiden myynti, mm. pajukorit, pärekorit	Oulu	http://www.ranta-aitta.fi/
Rantsilan Mehua-seura Ky	Tuoremehuasema	Siikalatva	
Rautio Matti	Tyrninviljely, tyrnjalosteet	Siikajoki	
Ravintola Pikkuveli	Pientuottajiin ja lähiruokaan panostava ravintola	Ylivieska	http://www.ravintolapikkuveli.com/
Riipisen Riistaherkut Oy	Riistan ja marjan erikoistukku, mm. marjahyytelöt, kuusenkerkkähyytelö	Kuusamo	http://www.riipisen.fi/
Rokua Health&Spa	Ravintolapalvelut: terva, marjat, sienet Ohjelmapalvelut, esim. sieniretkiä Hyvinvointipalvelut, mm. yrtti- ja turvekylvyt	Utajärvi	http://www.rokua.com/
Ruokapohjola Oy	Markkinointiperinteisiä suomalaisia elintarvikkeita, mm. marjajalosteet	Oulu	http://www.ruokapohjola.fi/
Saija Oy	Ohjelmapalvelut, mm. ohjatut marjaretket	Taivalkoski	http://www.saija.fi/index.php?1487
Shaman Spirits Oy	Mm. terva- ja marjaliköörit, puolukkaglögi	Tyrnävä	http://www.shamanspirits.com/fi
Soilen luomutila	Tyrninviljely	Lumijoki	http://www.elisanet.fi/soilen_luomutila/
Sokeri-Jussin Kievari Oy	Lähiruokaan painottuva ravintola, mm. marjat, sienet	Oulu	http://www.sokerijussi.net/

Sortolan Jäätelö Oy	Maatilajäätelöä, makuna mm. terva	Oulu	http://www.sortolanjaatelo.net/
Suomen Jäkälä ja Puu Oy	Jäkälän poiminta ja vienti ulkomaille	Oulu	
Sydänmaan kylä- osuuskunta	Ravintolassa käytetään lähimetsien marjoja ja sieniä	Kärsämäki	http://www.jahtiin.net/kylakeskus/
Syötteen eräpalvelut / Erä Ohto Oy	Ohjelmapalvelut, mm.luontoretket Hyvinvointipalvelut, mm. turvesauna Ravintolapalvelut: marjat, sienet	Pudasjärvi	http://www.syotteenera-palvelut.fi/
Särkän Perennataimisto Ky	Perennojen kasvatusta, luonnonkasveja, mm. metsäkuusi, pilarikataja	Raahe	http://www.sarkanperennataimisto.fi/
T:mi Aino Sukanen	Mehut ja hyytelöt, mm. hilla, mesimarja, mustikka, puolukka, karpalo, tyrni	Oulu	
T:mi Raikko	Valmistaa ja myy mm. tervarasvaa	Siikalatva	
Tapion Tupa	Lähiruokaa painottava ravintola Myymlä, mm. paikallisia elintarvikkeita ja käsitöitä	Kalajoki	http://www.tapiontupa.com/
Tapu Oy	Pakurikäävän jalostus ravintolisäksi	Alavieska	
Tmi Riikka Hyväri	Luonnonmarjojen ja -sienten myynti	Oulu	
Tuoretukku Veijo Annunen		Kempele	
Vesalan Marjatila	Luonnontuotteiden keruu ja jalostus elintarvikkeiksi: hilla, karpalo, puolukka, mustikka, mesimarja, variksenmarja, kuusen- ja männynkerkkä, maitohorsma	Siikajoki	
Vihreä Huone	Turvehieronta	Oulu	http://vihreahuone.fi/
Villipunos	Pajunpunonta ym. kursseja	Kiiminki	
Vimparin Marjatila	Tyrninviljely	Muhos	http://www.tyrni.com/
Viskaalin Oy	Lähi- ja luomuruuan sähköinen myynti- ja markkinointikanava	Kempele	http://www.viskaalin.fi/fi/viskaalin_oy
VRJ Pohjois-Suomi Oy	Viherrakentaminen, pihanrakennus (kunta)	Oulu	http://www.vrj.fi/
Vuoton Joutsen luontomatkailupalvelut	Ravintolapalvelut: marjat, sienet, yrtit Hyvinvointipalvelut, mm. yrteihoidot Ohjelmapalvelut, mm. villalangan värjäyskurssi, luontokokkauspäivä	Oulu	http://www.vuotonjoutsen.com/
Vääräjoen elämyksellinen	Tyrninviljely, tyrnijuhe Marjamehut, -hillot, -marmeladit Ohjelmapalvelut, mm. opastetut luontoretket, marjastusmahdollisuus Ravintolapalvelut: marjat	Kalajoki	http://www.rautionelamystila.fi/index.php
West Coast Pharma Oy	TervaSan-tuoteperhe: mikstuura, yskänpastilli sekä voide.	Oulu	http://www.westcoastpharma.fi/index.php
Yrttitila Ahotar	Luonnonyrteiden ja -marjojen keräys ja jalostus, mm. teetä, hyytelöitä Voiteita eläimille ja ihmisille	Siikajoki	

LIITE 7. Haastattelututkimuksessa kesän 2012 aikana haastatellut henkilöt

Annikka Kujala, luonnontuotekouluttaja

Heino Kuha, Humanpolis Oy, projektipäällikkö, Rokua Geopark -yrittäjyyshanke

Kaisu Sipola, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, lehtori, keruutuotetarkastaja

Kirsi Kuosku, Naturpolis Oy, projektipäällikkö, Koillismaan matkailu- ja luonnon-
tuotealan esiselvityshanke

Maija-Liisa Tausta-Ojala, Oulun Maa- ja kotitalousnaiset, toiminnanjohtaja

Niina Jortikka, Oulun 4H-piiri, luonnontuoteneuvoja, projektipäällikkö, Luon-
nontuoteala tutuksi -tiedotushanke

Piritta Liikka, Naturpolis Oy, projektipäällikkö, Food & Travel -hankkeet

Pirkko-Liina Elomaa, PSK-Aikuisopisto, kouluttaja, keruutuotetarkastaja

Rita Porkka, Oulun kaupunki, projektipäällikkö, KantriOulu -hanke

Soila Hiltunen, Oulun Maa- ja kotitalousnaiset, laatu- ja elintarvikeneuvoja

Aino Sukanen, Tmi Aino Sukanen

Anja Henttunen, Vuoton Joutsen luontomatkailupalvelut

Anne Malmi, Marjarannikko Ky

Eija Luttu, Luttu Oy

Erkki Pyy, Charcoal Finland Oy

Kati Haipus, Calendan yrtit

Maija Pitkänen, Vesalan Marjatila

Markku Sipola, Polar-Moos Oy

Riitta Taskinen, Rantsilan Mehuasema Ky

Salme Koskelo, Koulutus- ja tutkimuskeskus ERC-Innovation

Sirpa Kämäräinen, Isokenkäisten Klubi

Soini Lakso, Arolan Marjatila

Tuula Mulari, Nelituulia Oy

LIITE 8. Pohjois-Pohjanmaan luonnontuotealan SWOT-luonnos taustakartoituksen perusteella

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none"> Maakunnan väkiluku kasvussa → työvoimaa Lasten ja nuorten määrä Koulutus (ammattikoulutus, korkeakoulut) Teknologinen osaaminen (erityisesti Oulun osaamiskeskittymä) Organisaatiot ja hankkeet Toimiva pohjoisen viranomaisten yhteistyö Pientuottajia on, myös nuoria yrittäjiä Aktiivisia ruokapiirejä (esim. Kuusamossa) Sijainti (pohjoisuus, valoisaat kesät) Puhdas luonto, elämykset Monipuoliset, runsaat raaka-ainevarat Hyvät kulkuyhteydet, erityisesti Oulun seudulta "Hiljainen tieto", vanhan kansan tiedot/taidot, keruuperinne Koillismaan vahva matkailuala Raahan seudulla elinvoimaista alkutuotantoa sekä maaseutututkimusta (MTT) 	<ul style="list-style-type: none"> Syrjäisten alueiden väestörakenteen ongelmat Raaka-aineen sesonkiluonteisuus Poimintapolitiikka (hinnat, saatavuus) Sijainti (ilmasto, logistiikka, jakelu) Tuotteistaminen, kaupallistaminen, markkinointi Byrokratia, lainsäädännön monimutkaisuus Pientuottajiin vaikuttava julkisen sektorin kilpailutus- ja kauppaketjujen ostopolitiikka Rahoitusmallien joustamattomuus Yritysten pieni määrä, jatkojalostuksen puute Yhteistyön puute, hajanaisuus Palvelun ja tuotteiden epätasaisuus Toiminnan pienimuotoisuus (kannattavuus) Alan statuksen puute Yritysmahdollisuuksien tiedostamisen puutteet, asenteet alan yrittäjyyteen Päättäjien tiedonpuute alasta Organisoivan vastuutahon puute
MAHDOLLISUUDET	UHAT
<ul style="list-style-type: none"> Sijainti → raaka-aineiden ominaisuudet; tehokkaampi pohjoisuuden hyödyntäminen Monitieteinen tutkimus, innovaatiot (esim. bioaktiivisten aineiden terveysvaikutukset) Uudet sovellukset ja uuden tekniikan nopea käyttöönotto (tutkijat ja toimijat) Koulutusten kehittäminen (alan yrittäjille, mutta myös muiden toimialojen koulutus) Alalle enemmän yrittäjiä (esim. jatkojalostus) Tuotannon tehostuminen tai erikoistuminen Markkinointi- ja liiketoimintaosaaminen (asiakaslähtöisyys, tuotekehitys, tuotteistaminen) Organisointiverkoston kehittäminen; hallinnoiva yksikkö Keruun ja viljelyn lisääminen, saatavuuden kasvu (ilmastonmuutoksen vaikutukset?) Kulttuurin ja perinteiden hyödyntäminen Kansainvälistyminen, brändit, design Luonnonyrittien tuotekehitys, raaka-aineen varastointijärjestelmien ja –tukien kehittäminen Yhteistyö (pienyrytykset, toimialat) Tunnettuus, profiilin nosto, imago → julkinen arvostus Tiedotus (suurelle yleisölle, yrityksille) Tuotteet helposti asiakkaiden saataville Kuluttajien arvojen muutos (ympäristö, terveys, laatu) Yhteiskunnan kaupungistuminen → luonto- ja elämysmatkailun kasvu, hyvinvointituotteet 	<ul style="list-style-type: none"> Alalle ei saada uusia toimijoita → perustuotanto-ongelma Kotimaisten poimijoiden ikääntyminen/väheneminen → raaka-aineen saatavuuden heikentyminen edelleen Sukupolvien tietojen/taitojen unohtuminen Energian hinnan nousu (kannattavuus) Edelleen kansainvälistyvä kilpailu, tuonti → hintakilpailu Luonnontuotealan ammatillisen koulutuksen supistaminen Nykyihmisten elämäntapakulttuuri, luonnontuotteiden arvostuksen lasku, käytön osaamattomuus Arjen kiireisyys → einesten käytön kasvu Mieltymys etnisiin ruokiin kasvussa

